

KYLÄSSÄ, KYLÄSTÄ, KYLÄÄN

Maaseutukylän vetovoima, palvelut ja yhteisöllisyys

ELSINEN MARJAANA

Tampereen yliopisto

Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2008

Tampereen yliopisto

Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

ELSINEN, MARJAANA: Kylässä, kylästä, kylään. Maaseutukylän vetovoima, palvelut ja yhteisöllisyys.

Pro-gradu -tutkielma, 97 s., 2 liites.

Sosiaalipolitiikka

Huhtikuu 2008

Tutkielmassani tarkastelen kaukana taajamasta sijaitsevan maaseutukylän vetovoimatekijöitä, palvelutarjontaa sekä yhteisöllisyyden ja naapuriavun olemassaoloa. Maaseudulla asutaan ja sinne muutetaan edelleen. Maaseutukylät ovat kuitenkin viimeisten vuosikymmenien aikana menettäneet palveluitaan väestön vähentyessä ja vanhentuessa. Palveluita tarvitaan maaseudulla edelleen. Lähipalveluita pidetään tärkeinä, ja niitä käytetään aktiivisesti. Kunnat ja kylät ovat tuottaneet palveluita viime aikoina myös vaihtoehtoisin tavoin. Esittelen sitä, millaisia palveluita pidetään tärkeinä, miten palveluita käytetään, ja miten palveluita on tuotettu vaihtoehtoisin tavoin. Tutkielmassani selvittelen myös maaseutukylän yhteisöllisyyttä sekä mahdollisuutta saada ja antaa naapuriapua.

Tutkielma perustuu kuuteen maaseutukylässä tekemääni haastatteluun. Haastattelut tein teemahaastattelun menetelmää käyttäen. Haastateltavat ovat perheenäitejä, joiden lapset ovat iältään alle 18-vuotiaita. Perheenäitejä haastatteleamalla olen selvittänyt lapsiperheiden kannalta olennaisia seikkoja maaseutuasumista, palveluita sekä yhteisöllisyyttä ja naapuriapua koskien. Käytän tutkimuksessani analyysimenetelmänä sisällönanalyysia.

Maaseutukylään muutetaan asumaan erityisesti perheen ja puolison työn, sopivan kodin löytymisen sekä rauhallisuuden ja luonnonläheisyyden vuoksi. Maalle muutetaan myös esimerkiksi kyläkoulun ja sukujuurien perusteella. Kylään jäädään asumaan usein samankaltaisten syiden vuoksi kuin sinne on muutettu. Tutkimuskohteenani olevassa kylässä tärkeimpiä ja käytetyimpiä palveluita ovat huoltoasema, koulu ja lasten päivähoido. Kylän palveluita käytettiin ahkerasti, ja olemassa oleviin palveluihin oltiin tyytyväisiä. Kylään ei akuutisti kaivattu mitään uutta palvelua. Asiat on totuttu jo hoitamaan kunnan keskustassa, eikä ajomatka sinne aiheuta hankaluuksia. Kylässä on haastateltavien mukaan edelleen olemassa yhteisöllisyyttä. Haastateltavien mukaan naapuriapua on annettu ja saatu kylässä. Naapuriapu on korvannut jonkin verran maksullisia palveluita.

Asiasanat: maaseutu, palvelut, yhteisöllisyys, naapuriapu

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	4
2 MAASEUTU JA KYLÄ – MITÄ NE OVAT?	6
2.1 MAASEUDUN MÄÄRITTELYÄ	6
2.2 KYLÄN MÄÄRITTELYÄ	8
2.3 TUTKIMUSKOHTENA OLEVAN KYLÄN ESITTELY	10
3 MUUTTOLIIKE MAASEUDUN VÄESTÖMÄÄRÄN MUOKKAAJANA	12
3.1 AIKAISEMMAT MAASEUDUN VÄESTÖMÄÄRÄÄN VAIKUTTANEET MUUTTOLIIKKEET	12
3.2 ”SUURI MUUTTO” RAKENNEMUUTOKSEN SEURAUKSENA 1960-1970-LUKUJEN	
SUOMESSA	13
3.3 MUUTTOLIIKKEET SUOMESSA RAKENNEMUUTOKSEN JÄLKEEN	16
4 PALVELUT MAASEUDULLA	17
4.1 HYVINVOINTIVALTIOKEHITYKSEN JA LAMAN VAIKUTUKSET MAASEUDUN	
PALVELUIHIN	19
4.2 PALVELUT KYLÄYMPÄRISTÖSSÄ.....	22
4.3 PALVELUIDEN TARVE KYLISSÄ	24
4.4 PALVELUIDEN VAIHTOEHTOINEN TUOTTAMINEN KYLISSÄ	28
4.5 PALVELUJEN VAIHTOEHTOINEN TUOTTAMINEN KAHDEN ESIMERKIN VALOSSA ...	31
5 YHTEISÖLLISYYS JA NAAPURIAPU MAASEUDULLA	34
5.1 YHTEISÖLLISYYDEN MÄÄRITTELYÄ.....	36
5.2 YHTEISÖLLISYYS KYLÄSSÄ	38
5.3 NAAPURUUS JA EPÄVIRALLINEN APU	41
6 TUTKIMUSTEHTÄVÄN TÄSMENNYS	42
6.1 AINEISTO JA HAASTATTELUT	44
6.2 TUTKIMUSETIIKKA	48
7 ANALYYSIMETODI	49
7.1 LAADULLINEN TUTKIMUS	49
7.2 SISÄLLÖNANALYYSI ANALYYSIMENETELMÄNÄ.....	52
8 TUTKIMUSTULOKSET	54
8.1 KYLÄÄN MUUTTAMINEN JA KYLÄSSÄ ASUMINEN	55
8.2 PALVELUT JA NIIDEN KÄYTTÄMINEN	62
8.2.1 <i>Palvelutarjonnan vaikutus</i>	63
8.2.2 <i>Käytetyimmät palvelut kylässä</i>	66
8.2.3 <i>Tärkeimmät palvelut kylässä</i>	69
8.2.4 <i>Kaivatut palvelut?</i>	72
8.3 YHTEISÖLLISYYS KYLÄYMPÄRISTÖSSÄ.....	77
8.4 NAAPURIAPUA TARJOLLA?	82
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	86
10 LOPPUPOHDINTA	90
LÄHTEET	92
LIITTEET	98

1 JOHDANTO

Maaseutu on ilmiönä ajankohtainen. Maaseutu kylineen on muutamien viime vuosien aikana esimerkiksi nostettu mediassa uudella tavalla esiin. Aikaisemmin maaseutu ymmärrettiin kuolevaksi alueeksi, josta etenevä kehitys veisi viimeisetkin nuoret pois, jättäen jäljelle vain tyhjentyneet kylät ja autiot talot. Tämä kuvaus tosin pitää paikkansa monissa suomalaisissa kylissä edelleen. Kun työmahdollisuuksia ei ole, muuttavat asukkaat työn ja parempien elinmahdollisuuksien perässä muualle. Jäljelle jäävät ne, joille on tarjolla työmahdollisuuksia, tai asukkaat, jotka eivät näe vaihtoehtona pois muuttamista. Tällaisia henkilöitä saattavat olla esimerkiksi vanhukset tai pitkäaikaistyöttömät, jotka eivät enää uskokaan työllistyvänsä.

Maaseutu on viime vuosina nähty kuitenkin myös toisenlaisen, myönteisen linssin läpi. Maallemuutosta on tullut jonkinlainen ilmiö, vaihtoehto kaupunki- tai taajama-asumiselle. Lehdissä esitellään melko taajaan syrjäisellekin maaseudulle muuttaneiden perheiden elämää ja koteja. Vaikka erityisesti syrjäisemmälle maaseudulle muuttaminen on edelleen jonkinlaista marginaalista toimintaa, se on kuitenkin nostettu otsikoihin eri tavalla kuin aiemmin. Maaseutu ja sinne muuttaminen nähdään mahdollisuutena. Yhtenä syynä muuttaa maaseudulle on pidetty mahdollisuutta irtautua ”oravanpyörästä”, kiireisestä elämänrytmistä.

Ongelmia maaseutuasumisessa saattaa aiheuttaa se, ettei lähistöllä ole tarjolla palveluita, vaan palvelut on haettava kauempaa, sieltä missä niitä on tarjolla. Tähän on pyritty viime vuosien aikana etsimään ratkaisuja. Palveluita on tuotettu vaihtoehtoisin tavoin esimerkiksi erilaisten projektien avulla, lisäksi myös kyläläisten panosta vapaaehtoistyön muodossa on tarvittu jossain määrin. Palvelut ovat suurimmalle osalle maaseudun asukkaista tärkeitä.

Maaseutuun liitetään usein ajatus yhteisöllisyyden olemassaolosta ja naapuriavun mahdollisuudesta. Yhteisöllisyys ei ole kadonnut kylistä, mutta se on saattanut yhteiskunnan kehittyessä muuttaa muotoaan. Naapureita ei välttämättä tavata niin usein kuin vielä joitakin vuosikymmeniä sitten, joten yhteydet eivät ole ehkä yhtä tiiviitä kuin aiemmin. Yhteisöllisyys on

nykyisin mahdollisesti vapaavalintaisempaa. Ihmiset tapaavat toisiaan vapaaehtoisesti vapaa-ajallaan, eivätkä ole velvollisia osallistumaan esimerkiksi yhteisiin maataloustöihin, kuten aiemmin.

Yhteisöllisyyden lisäksi naapuriavun antamista ja saamista voidaan ajatella maaseudun ominaisiksi piirteiksi nykyäänkin. Naapuriapu voidaan ajatella pyyteettömäksi avuksi, jota tarjotaan naapureille tai saman kylän asukkaille. Toki ehkä oletuksena on se, että kun auttaa toista tarvittaessa, voi myös itse saada apua, kun siihen tulee tarvetta. Naapuriapuna voidaan pitää kaikenlaista tarjottavaa apua, jota jokainen voi tarjota oman osaamisensa mukaan, lastenhoidosta kukkien kasteluun lomamatkan aikana.

Tutkin kylää tämän päivän Suomessa kirjallisuuden ja valitsemieni teemojen kautta. Tutkimuksessa esiintyviä teemoja ovat kylään muuttaminen ja kylässä asuminen, palvelut, yhteisöllisyys ja naapuriapu. Lisäksi syvennän tutkimustani maaseutukylässä tekemieni haastattelujen avulla, joihin myös analyysi perustuu.

Käsittelen ja avaan tutkielmani toisessa luvussa maaseudun ja kylän käsitteitä sekä esittelen tutkimuskohteena olevaa kylää ja sen ominaisuuksia. Kolmannessa luvussa esittelen maaseudun väestömäärään ja siten myös palveluihin ja yhteisöllisyyteen vaikuttavaa muuttoliikettä. Neljännessä luvussa käyn melko laajasti läpi palveluita: hyvinvointivaltiokehityksen ja laman vaikutuksia palveluihin, maaseutukylien palvelutilannetta, palvelutarvetta maaseudulla sekä vaihtoehtoisen palveluntuottamisen tapoja. Viidennessä luvussa määrittelen yhteisöllisyyden ja naapuriavun käsitteitä sekä niiden ilmenemistä maaseutukylässä. Kuudennessa luvussa täsmennän tutkimustehtäväni sekä tuon esiin aineistonkeruun prosessia ja tutkielmani tutkimusetiikkaa. Luvussa seitsemän esittelen tutkimusmetodini ja luvussa kahdeksan siirryn analyysiin. Luvuissa yhdeksän ja kymmenen vedän yhteen johtopäätökset tutkimuksesta sekä päätän tutkimuksen loppusanoihin.

2 MAASEUTU JA KYLÄ – MITÄ NE OVAT?

Tarkoitukseni on tässä kappaleessa määritellä maaseutua ja kylää aihetta käsittelevän tutkimuskirjallisuuden ja siinä tuotettujen käsitteiden valossa. Maaseudun ja kylän käsitteitä määrittelemällä pyrin luomaan kuvaa tutkimuskohteenani olevasta maaseutukylästä. Käsitteiden selvittäminen auttaa myös lukijaa sijoittamaan tutkimuksen ympäristöönsä, maaseudulle ja kylään. En kuitenkaan palaa määrittelyissäni juurikaan historiaan, vaan pysyttelen lähinnä nykyaikaisissa maaseutu- ja kylätulkinnoissa.

2.1 Maaseudun määrittelyä

Lähes jokaisella suomalaisella on oma, henkilökohtainen käsityksensä maaseudun olemuksesta. Maaseutu voi tuoda mieleen ajatuksia rauhallisuudesta, pelloista, lehmistä ja maatiloista, toisaalta taas mielikuvia syrjäisyydestä ja taantuneisuudesta. Nämä mielikuvat voivat syntyä esimerkiksi kunkin omista kokemuksista tai vaikkapa luetusta kirjallisuudesta. Koska maaseudusta on olemassa useita erilaisia käsityksiä, olisi tärkeää pyrkiä muodostamaan siitä jokin selkeä määritelmä. Onkin todettu, että maaseutu voidaan määritellä monin tavoin, joskin maaseudun määrittäminen täsmällisesti ja yhtenevästi saattaa olla hankalaa. Maaseutua ei ole määritelty mitenkään yleispätevästi tai tyhjentävästi (Haliseva-Soila 1993, 11). Myöskään kansainvälisesti yhtenevää maaseudun määritelmää ei ole onnistuttu luomaan (Lehtola 2001, 28).

Alustavasti voidaan määritellä jonkinlainen ruohonjuuritason käsitys *maaseudusta*, se, miten suomalaiset yleensä maaseutua määrittelevät, tai mitä maaseudusta tavallisesti ajatellaan. Kaupunkilaisten näkökulmasta maaseutu nähdään usein taantuneena, maatalousvaltaisena seutuna, jossa asukkaiden maailmankatsomus on rajoittunut (Katajamäki 2005, 40). Toisaalta taas heinäseipäitä ja pellolla laiduntavia lehmiä pidetään romanttisen maaseudun maamerkkeinä (Häme 2005, 1), samaten vaikkapa kyläkauppa, ainainen auringonpaiste ja leppoiset ihmiset voidaan mieltää maaseudun ominaispiirteiksi. Edellä mainittuja seikkoja voidaan pitää myös jonkinlaisina stereotyyppioina maaseudusta.

Vaikka positiivinen ja negatiivinen määritelmä eivät kumpainenkaan pidä ainakaan täysin paikkaansa, voi määritelmistä huomata, että maaseutu käsitetään usein historiallisena paikkana, jonne mennessään voi palata ajassa vuosikymmeniä taaksepäin. Olisi kuitenkin syytä muistaa, että maaseudulla, esimerkiksi maatiloilla, on käytössä korkealuokkaista teknologiaa, ja maaseudullakin maailma on pienentynyt esimerkiksi internetin ja parantuneiden liikenneyhteyksien myötä. Todelliset ja omiin käsityksiin perustuvat mielikuvat maaseudusta ovat kuitenkin piintyneet ihmisten mieliin tiukasti. Maaseutu voidaan määritellä monin tavoin ja eri näkökulmista (Katajamäki & Kaikkonen 1991, 13). Maaseutu on määriteltävä ja rajattava kulloisenkin tilanteen ja tutkimustarkoituksen mukaan (Laurila 1994, 17).

Maaseutu muodostuu erilaisista, toisistaan poikkeavista aluetyypeistä (Katajamäki & Kaikkonen 1991, 13). Suomalainen maaseutu voidaan jakaa kolmeen eri aluetyyppiin: kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja syrjäiseen maaseutuun (Syrjäisen maaseudun kehittäminen 1998, 6). OECD:n määritelmän mukaan maaseutu on aluetta, jolla asuu korkeintaan 150 asukasta neliökilometriä kohden. Tämän määritelmän mukaan suurin osa suomalaisista asuu maaseudulla. (Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus politiikaksi 2002, 7.) On käytetty myös määrittelyä, jonka mukaan alle 1000 asukkaan taajamat luetaan maaseudeksi. Viime vuosina on otettu käyttöön rajausta, jossa maaseutua ovat haja-asutusalueet ja alle 500 asukkaan taajamat. (Jarva & Köppä 1998, 4.) Mainittu asukaslukuihin perustuva määrittelykin on siis harkinnanvarainen (Syrjäisen maaseudun kehittäminen 1998, 6).

Katajamäen ja Kaikkosen (1991, 13-14) mukaan maaseudun rajan voidaan ajatella olevan taajaman ja haja-asutusalueen välillä. Laurila (1994, 16) tarkentaa kyliä koskevassa tutkimuksessaan, että haja-asutuksen lisäksi maaseudun luontevana osana toimivat pienet keskuksat, joiden tarkoitus on muun muassa tarjota maaseudun asukkaille palveluita. Maaseutu ympäristö onkin muotoutunut luonnon ja ihmisen toimijuuden pohjalta (Haliseva-Soila 1993, 11). Suomen vyöhykemäisyys taas on seurausta ilmastollisista seikoista (Katajamäki & Kaikkonen 1991, 13). Erilaiset luonnon

ominaisuudet ovat saattaneet estää asutuksen ja viljelyn tietyillä seuduilla. Tämän seurauksena toiset alueet ovat jääneet harvemmin asutuiksi, toiset taas ovat vetäneet enemmän asukkaita puoleensa. Alueellisesti maaseutu voidaan käsittää ei-kaupunkimaiseksi alueeksi, ”jossa vallitsee maaseutumainen elämänmuoto” (Laurila 1994, 17).

Maaseutu voidaan määritellä myös hallinnollisen jaon perusteella, jolloin maaseutu tarkoittaa maalaiskuntia, ei kaupunkeja. Rakenteellinen jako syntyy, kun erotellaan taajamat ja haja-asutusalueet toisistaan. Pienet ja keskisuuret taajamat sekä haja-asutusalueet ovat osa maaseutua, ja muodostavat näin toiminnallisen kokonaisuuden. (Haliseva-Soila 1993, 12.)

Kuten edellä mainittujen, hyvin erilaisten määritelmien esittelemisen jälkeen saatetaan huomata, maaseutua voidaan määritellä monella eri tavalla, eri näkökulmien ja tutkimustarkoitusten mukaan. Olen kuitenkin edellä käsitellyt vain osaa niistä maaseudun määritelmistä, joita tutkimuskirjallisuudessa on esitelty. Selkeimpiä ja siten myös omaa tutkimustani palvelevia määritelmiä maaseudusta lienevät kuitenkin asukasluvun perusteella tehdyt määritelmät. Nämä määritelmät ovat lukuihin perustuvia ja siten melko yksiselitteisiä, jolloin niiden avulla voidaan määrittää maaseudun rajat.

2.2 Kylän määrittelyä

Maaseudun määrittelemisen jälkeen on syytä määritellä myös *kylän* käsite, koska tutkimukseni kohteena on haja-asutusalueella sijaitseva pieni kylä. Myös kylän käsite on monisäikeinen, ja samoin kuin maaseudun käsite se voidaan määritellä monella eri tavalla. Maaseudusta, samoin kuin myös kylästä ihmisillä saattaa olla samansuuntaisia ajatuksia: joko maalaisromanttisävyisiä näkemyksiä maitolaitureista, tai mielikuvia, joissa naapureita vahditaan enemmän kuin tarpeeksi ja kehitys on jäänyt jonnekin kauas menneisyyteen. Eikä ihme, sillä Holmilan (2001, 11) mukaan useat maalaiselämää käsittelevät tutkimukset esittelevät juuri maaseudun ”katoavaa elämänmuotoa”, ja suhtautuminen maalaiskyliin jonkinlaisina muinaismuistoina on yleistä. Toisaalta tämäkin on ymmärrettävää, koska

juuri maalaiskylissä on saattanut säilyä esimerkiksi vanhoja työmuotoja tai muita tapoja, jotka on talletettava ennen kuin ne häviävät kokonaan (mt., 11). Täten siis käsitys maalaiskylistä vanhakantaisuuden asuinsijoina pitää jossain määrin paikkaansa, ja sitä voidaan pitää yhtenä näkökulmana maaseutuun.

Mäki (1991, 19) on määritellyt kylän seuraavalla tavalla: ”*Kylä on maaseudun alue, jossa ihminen asuu, työskentelee ja nukkuu. Kylän asukkaat muodostavat pienyhteisön.*” Selkeämmin kylän käsitettä ei varmaankaan voisi määritellä. Tosin suuri osa kylien asukkaista työskentelee jo muualla kuin omassa kylässään. Lyhyesti voisi siis sanoa, että kylä sijaitsee maaseudulla, ja kylässä asuvat ihmiset muodostavat yhteisön. Pehkonen (2004, 22) tarkastelee kylää sosiaalisena yhteisönä, joka lisäksi mahdollistaa asukkailleen vuorovaikutuksen esimerkiksi ihmisiin ja luontoon. Myös Kuisma ja Peltonen (2002, 12-13) määrittelevät kylän jonkinlaiseksi yhteisölliseksi paikaksi. Pienessä kylässä ihmiset mahdollisesti toimivat enemmän yhdessä kuin löyhemmin rajatussa paikassa, ja muodostavat näin yhteisön.

Kyliä voidaan määritellä myös sijaintinsa ja elinkeinonsa perusteella, ja onkin puhuttu ”kylien mosaiikista” niiden monimuotoisuuden vuoksi (Katajamäki & Rajakallio 1993, 27-30; 34). Myös Uusitalo (1998, 130) näkee asian siten, että kylä-käsitteestä voidaan tehdä monenlaisia määritelmiä, mutta toimivimman käsitteen kylästä luovat asukkaat itse määrittelemällä kylänsä rajat. Kylää voitaisiin näin ajatella esimerkiksi tietynä alueena tai yhteisönä, johon kuuluvat tietyn alueen asukkaat. Kylällä voi olla myös joitakin tiettyjä tehtäviä (mt., 130), jonka mukaan kylää voidaan mahdollisesti määritellä. Tällaisia tehtäviä ovat Uusitalon (mt., 130) mukaan esimerkiksi seuraava seikat: ”keskinäisen viihtyvyyden parantaminen, vaikuttaminen ja elinkeinoperustan vahvistaminen”.

Niin maaseudun kuin kylänkin määritelmät voidaan edellä olevan mukaan nähdä jokseenkin moninaisina. Määritelmien moninaisuus kertoo ehkä jotain oleellista kylästä ja maaseudusta. Niitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta ja erilaisten tarpeiden, esimerkiksi tutkimustarpeiden kannalta. Määritelmien monipuolisuus voi olla myös rikkaus. Se

mahdollistaa maaseudun ja kylän tarkastelemisen monesta eri näkökulmasta.

2.3 Tutkimuskohteena olevan kylän esittely

Esittelen tässä jaksossa tutkimuskohteenani olevan kylän pääpiirteissään. Kylän esittelyllä pyrin antamaan lukijalle käsityksen kylästä esimerkiksi sijaintinsa, palveluidensa ja asukasmääränsä perusteella. Näin tutkimus saa syvyyttä ja muuttuu mahdollisesti myös ymmärrettävämmäksi. Kylän tarkkaa sijaintia ja tuntomerkkejä en kuitenkaan anna anonymiteettiseikkojen vuoksi, vaan pysyttelen melko yleisluonteisessa kuvauksessa.

Tutkimuskohteenani oleva kylä sijaitsee Länsi-Suomessa. Kieleltään kylä on täysin suomenkielinen. Kylässä on ollut asutusta jo useamman sadan vuoden ajan, ainakin 1600-luvulta lähtien. Ympärivuotisia asukkaita kylässä on tällä hetkellä vähän alle 300, lisäksi kylässä on myös jonkin verran vapaa-ajan asutusta. Viime vuosina kylään on muuttanut uusiakin asukkaita, joten muuttovirta ei suuntaudu vain kylästä toisaalle. Elinkeinoiltaan kylä on vahvasti maatalousvaltainen. Monet kylän asukkaista toimivat maatalousyrittäjinä joko sivutoimisesti, päivätyönsä ohella, tai harjoittavat maataloutta päätoimisena ammattinaan. Kylän keskusta sijaitsee noin 13 kilometrin päässä kunnan keskustasta, asfaltoidun tien varressa. Julkista liikennettä kylän ja kunnan keskustan välillä ei ole, mutta asiointiliikenne toimii tarvittaessa. Koululaisille on järjestetty koulukyyti, alakoululaisille pidemmän matkan päästä omaan kouluun, ja yläkoululaisille sekä lukiolaisille kunnan keskustaan.

Kylässä on jonkin verran palveluita, muun muassa kaksiopettajainen alakoulu jossa toimii myös esikoulu, lisäksi kylässä sijaitsevat kunnallinen lasten päivähoitopaikka sekä huoltoasema ja asiamiesposti. Koulun tiloissa toimii kerran viikossa auki oleva kirjaston sivutoimipiste. Lisäksi kylään on asettunut useita eri alojen yrittäjiä. Koulu oli muutama vuosi sitten lakkautusuhan alla, mutta kyläläisten ahkeran kampanjoinnin keinoin koulu sai edelleen jatkaa toimintaansa toistaiseksi. Viimeiset kyläkaupat ja pankit

ovat lopettaneet toimintansa kylässä 1990-luvun puolivälin tienoilla, joten peruspalvelut, kuten kauppapalvelut, haetaan joko oman kunnan tai jotakuinkin yhtä lähellä sijaitsevan naapurikunnan keskustasta. Kauppa-auto käy kylällä kerran viikossa. Terveystuoltopalvelut ovat saatavilla oman kunnan keskustassa. Lisäksi kylässä toimii lapsille ja aikuisille tarkoitettuja kerhoja ja harrastuspiirejä, jotka ovat kyläläisten keskuudessa aktiivisessa käytössä.

Kylän asutus on sijoittunut pääosin keskustasta kylään johtavan tien varsille ja tien lähetyville. Asutusta on myös kauempana tiestä, pikkuteiden varsilla. Maisemallisesti kylään johtava tie on peltojen ympäröimää, kylän maisemassa vaihtelevat pelto- ja metsämaisema, lisäksi joki seurailee kylään johtavaa tietä.

Kylässä toimii useita aktiivisia yhdistyksiä. Koulurakennuksen ohella myös nuorisoseurantalo mahdollistaa monenlaisten tapahtumien järjestämisen kylällä. Kylässä on järjestetty esimerkiksi tansseja, lasten puuhapäiviä, pääsiäiskokkoja sekä joulunalusaikana joulunavaus ja puuropäivä. Varsinaista kylätaloa kylässä ei ole.

Viime vuosina kylään on toivottu muuttavan uusia asukkaita, erityisesti lapsiperheitä, jotta kylä pysyisi elävänä, ja kylän koulu voitaisiin edelleen pitää toiminnassa. Lapsiperheitä onkin muuttanut kylään, ja edellisvuonna kylään syntyi kaksi lasta.

Kylä sopii mielestäni tutkimuskohteeksi ominaisuuksiensa vuoksi: se sijaitsee suhteellisen kaukana keskustasta muodostaakseen oman yhteisönsä. Lisäksi kylässä on tarpeeksi asukkaita sekä palveluita, jotka ovat kyläläisten käytettävissä. Kylässä toimii myös useita aktiivisia yhdistyksiä, jotka järjestävät kyläläisille toimintaa. Kylä muodostaa siis löyhän ja melko aktiivisen yhteisön. Tutkimuskohteenani oleva kylä on suomalaiseseen keskivertokylään verrattuna asukasluvultaan melko pieni kylä. Keskivertokylään sekä omaan sijaintiinsa ja asukaslukuunsa nähden kylässä on suhteellisen paljon palveluita. Tutkimuskohteenani oleva kylä nousee uudelleen esiin tutkimuksen analyysiosiossa.

3 MUUTTOLIIKE MAASEUDUN VÄESTÖMÄÄRÄN MUOKKAAJANA

Tässä luvussa esittelen Suomen maaseudun väestön määrään vaikuttaneiden muuttoliikkeiden ajankohtia, syitä sekä luonnetta, edeten 1800-luvulta 2000-luvulle. Keskityn lähinnä ”suuren muuton” nimellä tunnettuun, 1960- ja 1970-luvuilla vaikuttaneeseen muuttoliikkeeseen sekä lyhyesti suuren muuton jälkeisiin, maaseudulta kaupunkeja kohti suuntautuneisiin muuttovirtoihin. Aikaisemmat, 1800-luvun loppuun ja 1900-luvun alkuun sijoittuneet muuttoliikkeet käsittelen lyhyesti. Tarkoitukseni on näin taustoittaa maaseudun ja kylien väestömäärän ja siten myös palveluiden vähenemiseen johtaneita syitä.

Muuttoliike maaseudulta kohti kaupunkeja ei ole uusi ilmiö. Maaseudun väestön lukumäärää ovat koetelleet vuosikymmenien saatossa muuttoliikkeet, jotka ovat suuntautuneet pois maaseudulta, kohti tiheimmin asuttuja alueita. Voidaan ajatella myös viimeisimmän, 1960- ja 1970-luvuilla alkaneen muuttoliikkeen jatkuvan edelleen ihmisvirtana maaseudulta kaupunkeja ja taajamia kohden.

Muuttoliikkeet ovat lähes aina noudattaneet samanlaista sääntöä: kun työmahdollisuudet ovat vähentyneet, ihmiset ovat siirtyneet sinne, missä elinmahdollisuudet ovat olleet paremmat. Toisaalta taas 1980-luvulta lähtien on ollut nähtävissä jonkinlainen ”vastamuuttoliike”, jolloin muuttoliike ei ole varsinaisesti kääntänyt suuntaansa, mutta maalle muuttamisesta on tullut varteenotettavampi vaihtoehto kuin aiemmin (Iisakkala 1994, 10). Viime vuosien aikana myös median kiinnostus maallemuuttoa ja yleensä maaseutuasumista kohtaan on kasvanut. Tämän on voinut huomata esimerkiksi sanoma- ja aikakauslehtien toistuvissa maallemuuttoa ja maalla asumista käsittelevissä artikkeleissa ja reportaaseissa.

3.1 Aikaisemmat maaseudun väestömäärään vaikuttaneet muuttoliikkeet

Maaseudun väestöllinen muutos alkoi jo kauan ennen viime vuosikymmeniä. Esitän tässä luvussa lyhyesti 1800-luvun alun ja 1900-

luvun lopun merkittävät, maaseudun väestömäärän vähenemiseen vaikuttaneet muuttoliikkeet taustana seuraavalle, 1960- ja 1970-luvun muuttoliikettä käsittelevälle kappaleelle.

Suuret kato- ja nälkävuodet 1860-luvulla saivat ihmiset kotiseuduiltaan suurin joukoin liikkeelle etsimään ravintoa ja työtä. Näiden vuosien seurauksena kokonaisten kylien elämä muuttui; ihmiset joutuivat kulkemaan kauaskin omasta synnyinseudustaan ja toisaalle he usein myös jäivät. (Waris 1973, 71; 78.)

Jonkinlainen merkittävä maan rajojen sisäpuolella tapahtuva muuttoliike kaupunkiin, Helsinkiin, voidaan sijoittaa alkaneeksi jo 1870-luvulle, välittömästi nälkävuosien jälkeisiin vuosiin (mt., 61-68). Suurten nälkävuosien aikainen ja jälkeinen muuttoliike siis tyhjensi maaseutua omalta osaltaan jo 1800-luvulla. Suomesta lähdettiin suurin joukoin etsimään onnea myös Pohjois-Amerikasta. Kaiken kaikkiaan noin 300 000 suomalaista lähti siirtolaiseksi Pohjois-Amerikkaan vuosien 1850 ja 1914 välillä. Pohjois-Amerikkaan lähtöön vaikutti monen kohdalla se, että väestön lisääntyessä maatalous ei enää tarjonnut työmahdollisuuksia kaikille. (Myllyntaus 1992, 42; 38.)

Maaseudulta kaupunkeihin ja ulkomaille oli siis siirrytty jo aikaisemminkin. Tällöin muuton syynä oli useimmiten se, että työmahdollisuuksia oli vähän tai ei lainkaan. Myös konkreettinen ruuan puute katovuosien aikana pakotti ihmiset kulkemaan kotiseuduiltaan toisaalle. Suuri, maaseutua tyhjentänyt ja yhteiskuntaa muuttanut muuttoliike alkoi kuitenkin vasta 1960-luvulla. Tätä muuttoliikettä kutsuttiin luonteensa mukaisesti suureksi muutoksi, jota esittelen tarkemmin seuraavassa luvussa.

3.2 ”Suuri muutto” rakennemuutoksen seurauksena 1960-1970-lukujen Suomessa

Käsittelen tässä luvussa suureksi muutoksi kutsuttua muuttoliikettä ja tuon esiin sen seurauksia maaseudulle. Suureksi muutoksi kutsuttu muuttoliike muokkasi merkittävästi suomalaista maaseutua. Suuri muutto vaikutti maaseudun autioitumiseen ja palveluiden heikkenemiseen, sekä tämän

myötä mitä luultavimmin myös yleiseen käsitykseen maaseudusta. Oletettavasti myös kylissä vallinnut yhteisöllisyys järkkäi, kun ehkä suurikin joukko asukkaita muutti pois. Suurta muuttoa käsittelemällä taustoitan omaa tutkimustani kylän palveluista ja yhteisöllisyydestä, koska näihin vaikutti voimakkaastikin väestön merkittävä väheneminen kylistä. Suuren muuton käsitteleminen auttaa ymmärtämään suomalaisen maaseudun elinkaarta ja ominaisuuksia paremmin.

1960- ja 1970-luvuilla tapahtunut, kohti kaupunkeja, taajamia ja Ruotsia suuntautunut muuttoliike oli tapahtuma, joka vaikutti suuresti maaseudun ja pienten kylien tyhjenemiseen. Ihmiset lähtivät seuduille, joilla parempien työ- ja elinmahdollisuuksien ajateltiin odottavan.

Toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa tapahtui huomattavan suuri rakennemuutos (Mylyntaus 1992, 47). Suomi oli toiseen maailmansotaan saakka ollut vahvasti agraarinen maa, jossa suurin osa väestöstä työskenteli maatalouden parissa. Teollistuminen alkoi maassa poikkeuksellisen myöhään verrattuna muihin Euroopan maihin, pääosin vasta toisen maailmansodan jälkeen (mt., 47). Toisen maailmansodan jälkeinen elinkeinorakennemuutos tapahtui kuitenkin hyvinkin nopeasti, 30 vuodessa. (Rusanen & Naukkarinen 1996, 89). Maatalous säilyi pitkään valtaelinkeinona samaan aikaan, kun muissa maissa teollistuminen oli kehittynyt pidemmälle. Voidaan ajatella, että rakennemuutos oli pysähtynyt maailmansotien väliseksi ajaksi, koska asuntopoliittiset reformit pientiloja lisäämällä suurensivat pienviljelijäväestön määrää, ja koska Suomen teollisuuden rakenne perustui vain puuhun. (Karisto, Takala & Haapola 1999, 60; Hjerpe 1990, 53.)

Maa- ja metsätalous kuitenkin koneellistuivat (Oksa 1998, 31), lisäksi käyttöön otettiin uusia tehokkaita lannoitteita ja tuholaismyrkkäjä (Kirkinen 1984, 16). Tämän seurauksena maatalous tehostui huomattavasti. Työvoiman tarpeen väheneminen maaseudulla oli alkanut (mt., 16). 1950- ja 1960-luvuilla tavoitteeksi otettiin maatalouden työvoiman vähentäminen ja tilakoon suurentaminen (Karisto, Takala & Haapola 1999, 61).

Yhteiskunnan rakennemuutos pääsi vauhtiin 1950- ja 1960-luvuilla (mt., 61). Rakennemuutoksen seurauksena maa- ja metsätaloudesta

palveluelinkeinojen pariin siirtyi 35 vuoden aikana 1,3 miljoonaa suomalaista. Rakennemuutoksen ollessa näinkin huomattava, se vaikutti myös väestön alueelliseen sijoittumiseen. (Myllyntaus 1992, 47.) Muuttoliikkeen sai aikaan Suomessa tapahtunut rakennemuutos. Ihmiset muuttivat sinne, missä palveluita tarvittiin ja tämän seurauksena työmahdollisuuksia oli tarjolla, eli kaupunkeihin ja taajamiin.

Rakennemuutoksen seurauksena alkoi muuttoliike, joka suuntautui kohti taajamia ja suuria kaupunkeja, sekä vei työtä etsiviä suomalaisia lisäksi Ruotsiin. Tämän kehityksen seurauksena kylät alkoivat tyhjentyä, ja laudat lyötiin monen talon ikkunaan kodin jäädessä tyhjilleen. Muuttoliikkeen seurauksena syrjäiset kylät alkoivat tyhjentyä asukkaista, koska näytti siltä, että syrjäkylät eivät enää tarjoa tulevaisuutta suurimmalle osalle asukkaistaan.

Oksan (1984, 108) mukaan 1960-luvulle saakka muuttoliike eteni spontaanisti kaupunkeja kohden, eikä huolta maaseudun autioitumisesta juuri tullut esiin. Varsinainen muuttoliike, suuri muutto, ajoittuu kuitenkin juuri 1960-1970-luvuille. Niemisen (1999, 29) mukaan muuttoliike taajamiin ja kaupunkeihin oli voimakkainta 1970-luvun alkuvuosina. Ensimmäisinä muuttoliikkeen mukana lähtivät suurten ikäluokkien edustajat, tuolloin nuoret ihmiset, joille ei kotiseudulla enää ollut töitä (Katajamäki & Kaikkonen 1991, 37). Muuttoliike suuntautui taajamien ja suurten kaupunkien lisäksi Ruotsiin, jonne muutti lähes 500 000 ihmistä neljän vuosikymmenen aikana. Tosin noin puolet näistä muuttajista palasi aikanaan takaisin Suomeen. (Myllyntaus 1992, 47-48.) Suurella muutolla oli merkittäviä vaikutuksia maaseutuun ja sen palveluihin, jolloin muun muassa kouluja ja kyläkauppoja lakkautettiin kannattamattomina.

Rakennemuutoksen ja muuttoliikkeen seurauksena Suomi oli muuttunut nopeasti agrariiyhteiskunnasta palveluyhteiskunnaksi. 1960-luvulla sekä maanviljelyksen, teollisuuden että palveluelinkeinojen parissa työskenteli yhtä paljon väkeä. 1960-luvulta lähtien teollisuusväestön määrän kasvu hidastui samaan aikaan palvelusektorin laajentuessa. (Karisto, Takala & Haapola 1999, 63.) Suomesta oli tullut suurten muutosten jälkeen

palveluyhteiskunta. Suuri muutto oli aloittanut kaupungistumiskehityksen, joka jatkuu edelleen.

3.3 Muuttoliikkeet Suomessa rakennemuutoksen jälkeen

Aiemmissa luvuissa esittelin maaseudun väestömäärän kehitykseen vaikuttaneita muuttoliikkeitä. Käyn tässä luvussa vielä lyhyesti läpi sitä, miten muuttoliike nykyään etenee maaseudun osalta.

Vaikka suuri muutto rajoittui 1960-1970-luvuille, on muuttoliike edelleen jatkunut erivahvaisina virtoina pois syrjäseuduilta, kohti taajamia ja Etelä-Suomea. Suuren muuton ja rakennemuutoksen jälkeen vallitsi muuttoliikkeen ja maassamuuton suhteen hiljaisempi kausi, ja erityisesti laman aikaan, 1990-luvulla, maassamuutto oli rauhallista. Lähestyttäessä vuosituhannen vaihdetta alkoi myös maassamuutto vilkastua. Yleinen keskustelu on luonut kuvaa, jonka mukaan muuttajat siirtyvät nykyään vain suuriin keskuksiin, ja muutto erityisesti pois maaseudulta on runsasta. Todellisuudessa jokaiselle alueelle tapahtuu muuttoa, mutta vasta lähtijöiden ja tulijoiden erotus määrittää sen, lisääkö vai vähentääkö muuttoliike alueen väestömäärää. Maaseudun muuttotappio on kasvanut, mutta muuttoliikkeen vilkastuminen on tarkoittanut sitä, että myös maaseudulle muuttaa enemmän ihmisiä kuin aikaisemmin. (Nivalainen 2002, 1.) Maaseudulle muuttoa voi edistää esimerkiksi etätyön mahdollisuus, jolloin työpaikalla ei tarvitse välttämättä olla paikalla joka päivä, vaan työnteon voi hoitaa kotona.

Asukasluvun kasvu maaseutualueilla asettaa uusia haasteita myös maaseudun ja kylien palveluille, jotka paikallisen tilanteen mukaan ovat olleet tai ovat edelleen lopettamisuhan alla, tai niitä on jo supistettu. Esimerkiksi kyläkoulut saattavat saada piristysruiskeen alueelle muuttavista uusista lapsiperheistä, vaikka koulujen toiminta on voinut olla aiemmin vaakalaudalla. Lapsiperheiden muutto kyliin saattaa antaa aihetta myös päivähoitopalvelujen määrän lisäämiseen.

Vaikka muuttoliike siis edelleen suuntautuu suurelta osin isoihin kaupunkeihin ja kasvukeskuksiin, ja myös suuri osa suomalaisista asuu

nykyisin taajama-alueella, muutetaan maalle edelleen. Iisakkala (1994, 10) kuvaa ilmiötä ”vastakaupungistumisen” käsitteellä, jolloin kaupungista siis muutetaan ”syvälle” maaseudulle tai maaseutukeskuksiin. Muuttotappion saa aikaan se, että lähtijöitä maaseudulta on enemmän kuin maaseudulle muuttajia. Viime aikoina maalle muuttaminen on kiinnostanut myös mediaa ja saanut ilmiönä julkisuutta tiedotusvälineissä. Enää maallemuuttoa ei ehkä nähdä vain marginaalisena ilmiönä, vaan varteenotettavana mahdollisuutena. Olen edellä käsitellyt maaseudun väestömäärään ja siten epäsuorasti myös palveluihin vaikuttavia muuttoliikkeitä. Siirryn seuraavassa luvussa esittelemään maaseudun palveluihin liittyviä seikkoja.

4 PALVELUT MAASEUDULLA

Käsittelen tässä kappaleessa palveluiden määrän kehitystä erityisesti kylissä, sekä sitä, millaisia palveluita maaseutukyliä asukkaat ovat kylässä pitäneet tärkeinä. Palveluita on vähennetty ja lopetettu, mutta uudella tavalla järjestettyjä palveluita on myös jonkin verran syntynyt tarpeen mukaan tilalle. Esittelen tutkimuskirjallisuuden ja esimerkkien pohjalta sitä, miten palveluita on tuotettu maaseudulla vaihtoehtoisin tavoin. Käyn läpi myös sitä, miten hyvinvointivaltiokehitys ja 1990-luvun lama ovat vaikuttaneet palveluihin. Tarkoitukseni on näin luoda taustaa analyysilleni, jossa käsittelen tutkimuskohteenani olevan kylän palveluita.

Palvelut muodostavat olennaisen osan ihmisen elämässä. Jotta pystyisi ostamaan ruokaa tai käymään vaikkapa lääkärin vastaanotolla, tarvitaan palveluita. Koska palveluita varten tarvitaan tietyn kokoinen käyttäjäkunta, jotta palvelua kannattaisi ylläpitää, sijaitsevat useimmat palvelut kuntien keskustoissa tai kaupungeissa. Palveluiden keskittämiskehitys on viime vuosina vain kiihtynyt. Koska kylissä ei yleensä ole niin paljon asukkaita, että palveluita siellä kannattaisi tarjota, siirretään useimmat kunnan tai yksityisten ylläpitämistä peruspalveluista keskustaan.

Kun palveluntuottajina ovat yksityiset palveluntuottajat eikä palvelulla ole tarpeeksi käyttäjiä kannattavuuden takaamiseksi, tulee usein kysymykseen myös palvelun lakkauttaminen kokonaan. Näin on tapahtunut lukuisissa

pienemmissä kylissä, joista on lakkautettu kauppoja ja pankkeja. Sen lisäksi että asukkaita on liian vähän palvelun ylläpitämisen kannalta, kylän asukkaat käyvät ostoksilla keskustan isoissa kaupoissa, joissa on parempi valikoima. Näin kylien pienet kaupat menettävät asiakkaitaan isommille ja monipuolisemmille kaupoille.

Asukaskannan vanhentuuessa ongelmaksi on noussut se, miten asukkaat pääsevät hoitamaan päivittäisiä asioitaan esimerkiksi kaupassa tai pankissa, kun sellaista ei ole enää omassa lähiympäristössä. Kunnissa ja kylissä onkin kehitetty erilaisia, vaihtoehtoisin tavoin tuotettuja palveluita, jotta kaikilla halukkailla, lähinnä siis vanhuksilla, olisi mahdollisuus asua omassa kodissaan. Tällaisia palveluita voivat olla muun muassa kuljetus-, hoiva- tai kylätalkkaripalvelut. On toki järjestetty myös palveluita, jotka tukevat kylissä asuvia lapsiperheitä. Palveluita on kehitetty vapaaehtoisvoimin, erilaisten projektien ja työllistämistuen avulla tai kunnan kanssa yhteistyössä. Selvää tietenkin on, ettei kaikenlaisia palveluita voida järjestää vapaaehtoisvoimin. Vaikkapa kauppa- ja pankkipalveluiden järjestäminen vapaaehtoisten avulla ei tule kysymykseen.

Kunnalla on mahdollisuus joko tuottaa asukkailleen palvelut itse tai muiden kuntien kanssa yhteistyössä, tai vain järjestää ne, eli ostaa palvelut jonkun muun tahon tuottamana (Kilpeläinen & Pohjola 2007, 58). Palveluita luokitellaan usein perus- tai hyvinvointipalveluiksi. Hyvinvointipalvelun käsitettä ei ole vakiintuneesti määritelty, koska käsite on näkökulmasta riippuen hyvin moniulotteinen. Hyvinvointipalveluilla voidaan tarkoittaa suppeammin sosiaali- ja terveyspalveluja, tai ymmärtää ne laajemmin, jolloin mukaan lasketaan sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi ”muun muassa koulutus- ja sivistyspalvelut sekä muut ihmisen turvallisuuteen, viihtyvyyteen ja itsensä toteuttamiseen liittyvät palvelut”. Hyvinvointipalvelut voitaisiin määritellä myös resursseiksi, jotka tukevat asukkaiden hyvinvointia. (Mt., 55-56.)

4.1 Hyvinvointivaltiokehityksen ja laman vaikutukset maaseudun palveluihin

Käsittelen tässä luvussa hyvinvointivaltion laajenemista ja 1990-luvun lamaa sekä näiden vaikutuksia maaseudun ja kylien palveluihin. Maaseutu sai osansa hyvinvointivaltion mukanaan tuomista palveluista ja etuisuuksista, mutta myös 1990-luvun laman vaikutuksista. Viime aikojen kehityssuuntana onkin ollut palvelujen keskittäminen kuntien keskuksiin. Palvelujen tuottaminen tällä tavoin nähdään halvemmaksi, mutta kyläläisiä keskittäminen ei juuri palvele. Palveluiden, vaikkapa koulujen sulkeminen, saattaa vaikuttaa myös kylän yhteisöllisyyteen. Koulua on pidetty yleensä kylän sydämenä, mutta sen lakkautuessa kylältä häviää yksi tärkeimmistä asukkaita kokoavista tekijöistä. Palveluiden puuttumiseen onkin kylien osalta tartuttu esimerkiksi siten, että kylät ovat ruvenneet tuottamaan palveluja vaihtelevin tavoin itse. Näihin vaihtoehtoisin palveluihin paneudun kuitenkin tarkemmin seuraavassa, palveluita käsittelevässä luvussa.

Toisen maailmansodan ja suuren yhteiskunnallisen murroksen jälkeen ruvettiin rakentamaan hyvinvointivaltiota, jonka huippuvuodet olivat 1980-luvun lopulla. Suomi koki 1990-luvun alkupuolella voimakkaan laman, jonka seurauksena jo saavutettuja etuuksia ja palveluita ajettiin alas säästöjen toivossa. Palveluiden loppuminen ei merkinnyt vain julkisten palveluiden loppumista, vaan lama ajoi myös yksityisyrittäjiä lakkauttamaan yrityksensä. Nämä palveluiden supistamiset koskivat myös maaseutua ja pieniä kyliä, joista lakkautettiin muun muassa kouluja sekä kannattamattomina yksityisyrittäjien ylläpitämiä kyläkauppoja. Näin kävi myös tutkimuskohteenani olevalle kylälle. Yksi toisensa jälkeen kaupat ja pankit lopettivat toimintansa, ja kylän keskustan liikerakennukset jäivät tyhjillään muistuttamaan vilkkaammista ajoista.

Toisen maailmansodan jälkeen tärkeimpänä perusteena sosiaaliturvajärjestelmän synnylle oli muun muassa se, että kansalaiset tuli saada integroitua yhteiskuntaan. Tuolloin sosiaalipolitiikka alettiin nähdä myös taloudellisen kasvun ja kulutusmahdollisuuksien sekä työvoiman uusintamisen näkökulmasta. (Raunio 1994, 23.) Hyvinvointivaltion kehitys

1960-luvulla toi mahdollisuuden tehtävänsiirrolle, jolloin valtio alkoi taloudellisesti tukea kuntien toimintakentän laajentamista sosiaaliturvan saralla. Kunnat siis ottivat aikaisempaa enemmän vastuuta sosiaaliturvan järjestämisestä asukkailleen. Samaan aikaan kun kuntien vastuu sosiaaliturvasta lisääntyi, supistivat tehtaot omaa sosiaaliturvaan liittyvää vastuutaan. (Kröger 1996, 65-66.)

Uusia sosiaali- ja terveystalvaeluihin liittyviä lakeja alettiin säätää 1960-luvun puolivälin jälkeen (Karisto, Takala & Haapola 1999, 290-294), ja Rauhalan (1996, 111) mukaan lakia kunnallisesta kodinhoitoavusta vuodelta 1950 voidaan pitää ensimmäisenä sosiaalipalvelulakina Suomessa. Kunnallista kodinhoitoapua koskevaa lakia seurasi useita muita lakeja, jotka velvoittivat kunnat järjestämään asukkailleen sosiaaliturvaan ja terveydenhuoltoon liittyviä palveluja (ks. esim. Anttonen & Sipilä 2000, 68-74). Näistä palveluista saivat myös pienet paikkakunnat ja syrjäisemmät kylät osansa. Näin kävi myös tutkimuskohteena olevassa kylässä, jossa oli aiemmin muun muassa neuvolatoimintaa. Anttonen ja Sipilän (mt., 78) mukaan ”1980-luvulla hyvinvointivaltioprojekti eteni moneen suuntaan”. Sosiaalipolitiikasta muun muassa tuli politiikkaa, jolla turvattiin keskiluokan elintaso, ja sillä pyrittiin takaamaan minimitoimeentulo kaikille ihmisille (mt., 78).

1980-luvulle saavuttaessa pohjoismaisen mallin kaltainen hyvinvointivaltio oli vakiinnuttanut asemansa. Sosiaaliturvassa siirryttiin paljolti institutionaaliseen malliin, jossa sosiaalipolitiikan kohteena ovat kaikki kansalaiset (Karisto, Takala & Haapola 1999, 283). Suomalaiselle hyvinvointivaltiolle on ominaista universaalisuus, joka merkitsee sitä, että kaikki kansalaiset ovat olleet tasavertaisesti oikeutettuja sosiaalipoliittisiin tulonsiirtoihin ja palveluihin (Heinonen 1999, 92-93). Näin siis myös maaseudun ja kylien asukkaat ovat päässeet osallisiksi kaikille tasapuolisesti suunnatuista palveluista. Hyvinvointivaltiossa ihmisestä on huolehdittu riippumatta esimerkiksi siitä, mikä hänen työpanoksensa yhteiskunnassa on (Pusa 1997, 114).

1990-luvun lama mullisti hyvinvointivaltiokehityksen. Vasta lyhyen aikaa oli saatu nauttia hyvinvointivaltiokehityksen hedelmistä, kunnes tähän

kehitykseen tuli muutos. Suomessa koettiin lama, joka oli kovempi kuin aikaisemmin nähdyt. Laman seurauksena etuisuuksia karsittiin erityisesti sosiaali- ja terveystalouden alalla vuodesta 1991 alkaen (Lehtimäki 1994, 150). Lama aiheutti palveluiden ja etuisuuksien karsimisen lisäksi työttömyyttä ja palkkatulojen pienenemistä (Heinonen 1999, 117). Lama vaikutti palveluihin ja etuisuuksiin huomattavan paljon. Palveluista muun muassa yritettiin tehdä tuottavampia, toiminnan kustannuksia pyrittiin vähentämään, palvelurakenteita muutettiin kevyemmiksi sekä tehtiin organisatorisia uudelleenjärjestelyjä. Uudelleenjärjestelyjen seurauksena on saanut alkunsa muun muassa tilaaja-tuottaja -malli. Erityispalveluita, jotka koskivat vain pieniä erityisryhmiä, saatettiin myös karsia. (Karisto, Takala & Haapola 1999, 330-331.)

Nämä palveluihin kohdistuvat tehostamistoimet tuntuivat myös maaseudulla. Tuottavuusongelma on maaseudulla ollut ehkä yksi merkittävimmistä. Kalliita palveluita on tuotettu pienelle käyttäjäkunnalle juuri kylissä. Kun palvelut on keskitetty kunnan keskusta, niillä on entistä suurempi käyttäjäjoukko, ja näin palvelut voidaan tuottaa tehokkaammin. Kylissä kyläkoulu on ehkä kaikkein useimmin joutunut säästötoimien kohteeksi kunnan tuottamien palvelujen osalta. Joskus koulut ovat suhteettoman pieniä, jolloin koulujen lopettaminen onkin ehkä paras ratkaisu. Toisaalta on lopetettu myös suurempia kouluja, jolloin ratkaisujen onnistuneisuutta on vaikea nähdä. Kyläkoulujen lopettaminen saattaa vaikuttaa välillisesti myös kunnan kehitykseen. Kylä ilman koulua ei ole vetovoimainen ainakaan lapsiperheiden näkökulmasta, joten koulun puuttuminen saattaa vaikuttaa perheen muuttopäätökseen kielteisesti.

Hyvinvointivaltio muodostui siis usean vuosikymmenen aikana pääosin toisen maailmansodan jälkeen. Hyvinvointivaltion kasvu kuitenkin hidastui 1990-luvun laman myötä. Palveluita ja etuisuuksia leikattiin ja palvelutuotantoa tehostettiin. Tämä heijastui myös pienten kylien palveluihin, joita lakkautettiin ja siirrettiin keskusta. Myös yksityisyrittäjät lopettivat palveluitaan kannattamattomina. Kehitys on jatkunut jokseenkin samanlaisena näihin päiviin saakka. Kyläläiset hakevat palvelunsa suurimmilta osin keskustasta.

4.2 Palvelut kyläympäristössä

Palvelut ovat siis vähentyneet pienissä kylissä 1960- ja 1970-luvuilta lähtien, jolloin suuri muutto maaseudulta kohti kaupunkeja, taajamia ja Ruotsia alkoi. Palveluiden karsiminen kylissä jatkuu edelleen. Tutkimuskohteenani olevan kylän kannalta merkittävää on, että lähes kaikki lakkautetut palvelut ovat olleet niin sanottuja kaupallisia palveluita. Kunta ei ole juurikaan lakkauttanut palveluita kylässä, vaan perustanut sinne jopa yhden uuden palvelun, nimittäin lasten ryhmäperhepäivähoidon.

Maaseudulla arvostetaan palveluita, ja yleensä myös maallemuuttoa harkittaessa vaivassa painaa se, miten lähellä palvelut ovat ja mitä palveluita yleensä lähistöllä on tarjolla. Oletettavaa kuitenkin on, että syrjäisemmälle maaseudulle muutettaessa palveluiden vähyyteen on vain sopeuduttava. Luultavasti myös kaupunkimaisessa ympäristössä muutettaessa pohditaan palveluiden määrää ja asuinpaikan etäisyyttä palveluista. Palvelut ovat siten seikka, joka mietityttää muutoinkin kuin maaseudulle tai pieneen kylään muuttoa harkittaessa.

Palveluiden sijaitseminen lähellä kotia helpottaa kuitenkin elämää. Esimerkiksi kauppaan voi mennä kävellen tai polkupyörällä, eikä autoa tarvitse käynnistää aina, kun on päästävä jonnekin. Myös lapset voivat kulkea kouluun, kerhoihin ja kirjastoon omin neuvoin, eikä aina tarvita aikuista kuljettamaan. Vaikka palveluita on maaseudulla lopetettu, niitä tarvitaan silti edelleen. Tutkimuskohteenani olevassa kylässä palvelut ovat etäällä, ja auto on siellä asuville lähes pakollinen. Osa lapsista pääsee kouluun jalan tai polkupyörällä, osalle on koulumatkan pituuden mukaan järjestetty koulukuljetus.

Hyvinvointipalveluiden tarjoaminen herättää yleensä paljon keskustelua ja voimakkaita mielipiteitä (Kilpeläinen & Pohjola 2007, 59). Mitä ilmeisimmin nämä voimakkaat kannanotot syntyvät palvelunkäyttäjien puolelta silloin, kun palveluita ollaan aikeissa lopettaa tai supistaa. Asukkaat kunnissa ja kylissä pitävät yleensä palveluistaan kiinni ”kynsin ja hampain” viimeiseen saakka. Näin kävi myös tutkimuskohteenani olevassa kylässä

koulun ja neuvolan suhteen. Palveluista pidetään kiinni senkin vuoksi, että kun palvelu kerran lopetetaan, sitä on erittäin vaikeaa, jollei mahdotonta, saada kylään takaisin enää uudelleen. Tämän ”taisteluhengen” voi huomata erityisesti silloin, kun kyläkouluja kunnan toimesta ja säästöjen saamisen vuoksi pyritään lakkauttamaan. Ongelmia ja päänvaivaa palveluiden tuottaminen saattaa aiheuttaa pienten kuntien päättäjille, kun käyttäjiä palveluilla ja rahaa kunnalla ei ole tarpeeksi. Tulevaisuudennäkymät palveluiden tuottamisen kannalta juuri edellä mainittujen syiden vuoksi eivät ole olleet valoisia. (Mt., 60.)

Kun kunta tai yksityinen palveluntarjoaja karsii palveluitaan, ovat pienten kylien palvelut vaarassa yleensä ensimmäisenä pienen käyttäjämääränsä vuoksi (Lukkarinen 2004, 4). Palveluiden aiheuttamat liian suuret kustannukset ovat olleet yleensä suurin syy palveluiden vähenemiselle ja lakkauttamiselle syrjäisemmällä maaseudulla ja haja-asutusalueilla (Sirkkala 1995, 27). Kustannusseikkoihin liittyy tiiviisti kylien asukasmäärien pieneneminen. Pienelle määrälle asukkaita ei kannata tuottaa kalliita palveluita. Palveluiden loppumisen jälkeen kyläläisten on yleensä tyydyttävä hakemaan palvelut sieltä, mihin ne kulloinkin ovat sijoittuneet. Yleensä lähimmät palvelut sijaitsevat tällaisissa tapauksissa oman tai naapurikunnan keskustassa, joissakin tapauksissa palveluita voi olla saatavilla myös toisessa kylässä, joka sijaitsee suhteellisen lähellä omaa kylää.

On esitetty, että kyläläiset voisivat itse osallistua oman kylänsä palveluiden tuottamiseen. Tähän esitykseen on suhtauduttu päättäjien osalta vaihtelevalla innostuksella. Ongelmaksi saattavat kuitenkin nousta kyläläisten aktiivisuuden ja osallistumisen puute. (Kilpeläinen & Pohjonen 2007, 65.) Myös lopullisen vastuunkantajan rooli saattaa aiheuttaa kyläläisten keskuudessa ongelmia. Kuka ottaa vastuun siitä, että palvelu todellakin toimii? Maksetaanko tälle palvelusta vastuulliselle henkilölle palkkaa? Lisäksi uutuudenviehätys voi karista piankin toiminnan aloittamisen jälkeen, ja mukavuudenhalu saattaa ajaa ohi sen tiedon, että kyläläiset olisivat tyytyväisiä, kun kylässä olisi palveluita saatavilla. Vastuu palveluista etenkin vapaaehtoistoiminnassa saattaa kaatua muutaman

tunnollisen ja aktiivisen työntekijän vastuulle. Tämän vuoksi on erittäin tarkasti mietittävä vastuu- ja muita kysymyksiä ennen vaihtoehtoisten palveluiden toiminnan aloittamista.

4.3 Palveluiden tarve kylissä

Kuten edellä on jo tullut ilmi, palveluita kylissä on karsittu ja karsitaan tulevaisuudessakin. Myös uusin tavoin järjestettyjä palveluja on luotu maaseudulle. Millaisia palveluita kyläläiset sitten kokevat tarvitsevansa? Vai ovatko kyläläiset tyytyväisiä siihen, että palveluita yleensä on saatavilla, vaikka ne pitäisikin hakea kauempaa, kunnan keskustasta? Käsittelen tässä luvussa tutkimuskirjallisuuden pohjalta sitä, millaisia palveluja maaseutukylissä yleensä kaivataan.

Vuonna 2002 tehdyn, 28 kunnan alueella toteutetun kyselyn perusteella 10 kilometriä alkaa olla rajana sille, että palvelut ovat liian kaukana. Tärkeimpien peruspalveluiden pitäisi siis olla saatavilla 10 kilometrin säteellä, kauppapalveluiden vielä lisäksi muita palveluita lähempänä. Näin matka palveluiden ääreen ei muodostuisi liian pitkäksi. (Mäntylä 2003, 20.) Oletettavasti myös koulun sijainti pitkän matkan päässä koetaan huonona asiana. Jos koululaisen koulupäivä venyy koulumatkan pituuden vuoksi suhteettomaksi, saattaa koulunkäynti käydä raskaaksi. Tämän vuoksi olisikin mahdollisuuksien mukaan oleellisen tärkeää pyrkiä pitämään varsinkin kaukaisemmat kyläkoulut toiminnassa. Kauppapalveluiden sijainti pitkän matkan päässä saattaa hankaloittaa elämää huomattavasti varsinkin autottomien asukkaiden osalta. Kaupan puuttumista on joillakin paikkakunnilla korvattu kauppa-auton palveluilla.

Nurmossa, Etelä-Pohjanmaalla, on toteutettu kylissä kysely, jonka perusteella on selvitetty kylien palveluntarvetta. Saatujen vastausten perusteella asukkaat ovat kokeneet tarvitsevansa erityisesti lasten päivähoitopalveluja, harrastuksiin ja vanhenemiseen liittyviä palveluita sekä palveluita sen varalle, mikäli terveydentilassa tapahtuisi jotain poikkeuksellista. (Maunus 1999, 17-18.) Viimeisen vaihtoehdon voisi määritellä mahdollisesti koti- ja terveydenhoitopalveluiden, ehkäpä

kotisairaanhoidon tarpeeksi. Näitä palveluita on yleensä saatavilla kunnalta tarpeen mukaan. Tosin monen kunnan osalta esimerkiksi kotipalveluiden tarjoaminen varsinkin lapsiperheille on supistunut minimiin, eikä esimerkiksi siivouksia enää juurikaan tehdä. Tämä tarkoittaa vanhusten, ja miksei myös lapsiperheiden osalta joko läheisten tarjoaman avun vastaanottamista tai vaihtoehtoisesti yksityisten palveluntarjoajien palveluiden ostamista. Nurmossa tehtyjen haastattelujen mukaan läheisetkään eivät aina tarvittaessa ehdi auttamaan (mt., 19). Palveluiden sijainti kodin lähellä helpottaa elämää, koska palveluiden pariin pääsee nopeasti, jopa ilman autoa. Oman kylän palveluita, esimerkiksi harrastuspiirejä tai lasten päivähoitoa, voidaan pitää tärkeinä myös siksi, että kyläläiset tutustuisivat toisiinsa. Kyläläisten keskinäisen tuttuuden taas voi olettaa lisäävän yhteisöllisyyttä ainakin jossain määrin.

Kyselyn mukaan nurmolaisten kylien asukkaat tarvitsivat tilapäisesti hyvinkin monenlaisia palveluita. Pääasiassa tarve oli kuitenkin kotitalouteen liittyvillä palveluilla. Palveluntarvetta ilmeni muun muassa siivouksessa, ruuanlaitossa, lastenhoidossa ja puutarhatöissä. Myös pienten koululaisten iltapäivähoidolle koettiin olevan tarvetta. Moni kyläläinen ilmaisi halunsa myös ostaa palveluita, mikäli vain hinta olisi sopiva. (Mt., 19-21.) Palveluiden tarpeen kartoituksen yhteydessä olisi huomioitava se tosiseikka, että palveluntarpeet saattavat muuttua nopeastikin. Tällaisia nopeita muutoksia voivat aiheuttaa vaikkapa puolison kuolema ja ystävän tai naapurin muuttaminen muualle. (Lehtola 2001, 146.) Esimerkiksi vanhat ihmiset saattavat maaseudun pienissä kylissä olla täysin naapurin tai naapureiden varassa. Naapurin avulla on voinut järjestyä autokyytejä keskustaan, siivousapua tai pihanhoitotöiden tekemistä. Jos avuliasta naapuria ei yhtäkkiä olekaan lähellä, kasvaa palveluiden tarve huomattavasti. Tällöin on mietittävä, miten palvelut järjestetään, ja mitä palveluita yleensä tarvitaan. Ulkopuolinen apu saattaa olla kaukana keskustasta sijaitsevilla kylillä elinehto, koska pelkästään keskustaan ja ruokakauppaan pääseminen voi aiheuttaa päänvaivaa.

On kuitenkin huomattava, että vaikka kyselyn perusteella kylien asukkaat kertovat tarvitsevansa tietynlaisia palveluita, pelkän kyselyn perusteella

tehdyt johtopäätökset saattavat olla virheellisiä. Esimerkiksi siivouspalvelua ostettaessa voi esteeksi tulla hinta, jolloin palvelua ei kuitenkaan hankita.

Selvää tietenkin on, että eri-ikäiset asukkaat pitävät erilaisia palveluita tärkeinä, koska palveluiden tarve vaihtelee ikäryhmittäin. Perheelliset tarvitsevat lasten päivähoidon palvelua, koulua ja harrastuksia, kun taas vanhempiin ikäryhmiin kuuluvat enemmän vaikkapa siivouspalvelua, kotipalvelua tai terveydenhuollon palveluita. Vanhuksilla saattaa olla tarvetta myös kuljetuspalvelulle, jota lapsiperheet, koulukuljetuksia lukuun ottamatta, harvemmin tarvitsevat. Tutkimuskohteenani olevassa kylässä koulukuljetuksia pidettiin tärkeinä, koska monien lasten koulumatka kulkee aamuisin ja iltapäivisin melko vilkkaasti liikennöidyn, katuvalottoman tien vartta.

Vuonna 2002 28 suomalaisen kunnan alueella toteutettiin kysely, jossa oltiin kiinnostuneita siitä, millaisia palveluita kuntalaiset pitävät tärkeinä. Tässä kyselyssä tuli ilmi, että eri ryhmiin kuuluvat vastaajat pitävät erilaisia palveluita tärkeinä. Erilaisiin vastauksiin saattoi vaikuttaa esimerkiksi se, oliko vastaaja asunut paikkakunnalla vähän vai kauan aikaa. Lisäksi eri alueilla asuvien vastaajien mielipiteet palveluiden tärkeydestä vaihtelivat, joskaan erot vastauksissa eivät olleet suuria. Kunnan tärkeimpinä palveluina pidettiin kuitenkin kauppapalveluja, terveyspalveluja sekä apteekkia. (Mäntylä 2003, 24-25.) Kyseisten palveluiden voisi ajatella olevan tärkeitä myös kyläläisten mielestä. Mikäli jossain kylässä kyseiset palvelut tai ainakin joku niistä on käytössä, voisi olettaa, että kyläläiset arvostavat kyseisiä palveluita ja toivovat niiden säilyvän kylässään. Tämä edellyttää kyläläisiltä palveluiden ahkeraa käyttämistä.

Stakesin tekemän tutkimuksen (Heikkilä, Rintala, Airio & Kainulainen 2002, 96) mukaan kaupunkien läheisellä maaseudulla 48 prosenttia lapsiperheistä on sitä mieltä, että tärkeät palvelut ovat helposti saavutettavissa, kun taas harvaan asutulla maaseudulla 42 prosenttia perheistä on tätä mieltä. Kaupungissa asuvat lapsiperheet ovat tämän tutkimuksen mukaan melko paljon maalla asuvia perheitä paremmassa asemassa. Kaupunkien lapsiperheet ovat 72-prosenttisesti sitä mieltä, että tärkeimmät palvelut ovat helposti saavutettavissa. (Mt., 96.) Ero kaupungin

ja maaseudun välillä on verrattain suuri. Stakesin vuonna 2001 julkaiseman tutkimuksen (Kainulainen, Rintala & Heikkilä 2001, 65) mukaan elintason kasvu ei ole ulottunut kaukaisemmalle maaseudulle yhtä voimakkaasti kuin esimerkiksi kaupunkiin ja kasvukeskuksiin. Tämän huomion voi varmaankin tehdä myös palveluiden osalta. Kaupunkilaisten palvelut sijaitsevat lähellä, eivätkä ne luultavasti ole yhtä herkkiä esimerkiksi lakkautusuhalle kuin maaseudulla sijaitsevat palvelut.

Katajamäen ja Kaikkosen (1991, 126-127) mukaan maaseudulla tarvitaan palveluita, mutta pohdintaa aiheuttaa se, että kylissä palveluntarve vaihtelee esimerkiksi sen mukaan, minkä ikäistä väestöä kylässä asuu. Ongelmia maaseudun palvelutarpeisiin vastaamisessa aiheuttaa se, että maaseudun väestö asuu hajallaan kylissä, pitkienkin välimatkojen päässä. Tarvetta on monenlaisille palveluille, mutta käsityksen luominen asukkaiden palvelutarpeesta saattaa olla vaikeaa. Kaupungeissa samaa palvelua tarvitsevat asukkaat ovat sijoittuneet usein lyhyempien välimatkojen päähän toisistaan, joten palvelujen järjestäminenkin on helpompaa. Maaseudulla onkin pyritty esimerkiksi luomaan kyläavustajan toimenkuvaa. Kyläavustaja huolehtisi palveluista lähellä tarvitsijoita, jolloin kyläavustaja olisi mahdollisesti oman kylän asukas. (Mt., 126-127.)

Maaseudulla ja kylissä ei olla hyvillään siitä, että taajamien asukkaat saavat palvelut itsestäänselvyytenä, kun taas kylissä palvelut oletetaan järjestettävän talkoilla tai tietokoneiden avulla (Mäntylä 2003, 35). Palveluiden puute kylässä saattaa aiheuttaa kyläläisissä katkeruuttakin, kuten ilmenee Pohjanmaalla tehdystä, hyvinvointipalveluita käsittelevästä tutkimuksesta. Kyläläiset saattavat kokea, että heitä syrjitään samalla, kun keskusta-asujat saavat uusia palveluita. (Lemponen 2001, 25.)

Kuten edellä on tullut ilmi, on palveluiden tarve kylissä ilmeinen. Palveluiden tarvetta on selvitelty myös maanlaajuisesti erilaisin kyselyin ja tutkimuksin. Kun palveluiden tarve on olemassa, mutta palveluita on olemassa vähän tai ei ollenkaan, on luonnollista se, että asukkaat saattavat olla tästä harmissaan. Monissa maaseudun kylissä on kuitenkin pyritty järjestelemään palveluita vaihtoehtoisin tavoin, mikäli palvelut uhkaavat kokonaan kadota, tai ne on jo lakkautettu. Toimijoina ovat olleet

esimerkiksi kyläyhdistykset, lisäksi muut yhdistykset ja kolmannen sektorin toimijat ovat järjestäneet erilaisia palveluita. Myös yksityisten palveluntarjoajien palveluita on käytetty kylissä, esimerkiksi tutkimuskohteena olevassa kylässä on olemassa kotitalouspalveluita tarjoavia yksityisyrittäjiä. Kunta saattaa olla joissakin tapauksissa palveluiden tuottamisessa yhteistyökumppanina. Seuraavaksi käsittelem sitä, miten palveluita on maaseudulla ja kylissä vaihtoehtoisesti järjestetty.

4.4 Palveluiden vaihtoehtoinen tuottaminen kylissä

Tässä jaksossa käsittelem erilaisia, vaihtoehtoisia tapoja tuottaa palveluita kylissä. Jätän vähemmälle huomiolle kunnan tuottamat palvelut, koska niiden tuottamistavat ovat kohtalaisen tuttuja. Keskityn erityisesti selvittämään sitä, millä tavoin palveluita voidaan vaihtoehtoisesti kylissä tuottaa ja millaisin vaihtoehtoisin tavoin niitä on kylissä jo tuotettu. Myös tutkimuskohteenani olevassa kylässä vaihtoehtoisesti tuotetut palvelut saattavat tarpeen mukaan olla käytössä tulevaisuudessa, ja haluan siksi nostaa esille tämän palveluiden vaihtoehtoisen tuottamisen teeman.

Aiemmin kirjoitin siitä, miten maaseudun asukkaat näkevät oman palveluntarpeensa. Palvelut ovat lähes poikkeuksetta kylissä heikentyneet, lukuun ottamatta niitä kyliä, joihin on esimerkiksi lähellä sijaitsevien kaupunkien tai työpaikkojen myötävaikutuksella tai asutuksen muuten levitessä muuttanut uusia asukkaita. Haja-asutusalueiden palvelujen järjestäminen saattaa aiheuttaa päänvaivaa: palveluiden käyttäjiä ei välttämättä ole runsaasti, sen sijaan palvelutarpeet ovat hyvin moninaisia (Harjunpää 1997, 9). Kylässä olevien palveluiden loppuessa tai vähentyessä kyläläiset ovat ruvenneet pohtimaan palveluiden tuottamista vaihtoehtoisin tavoin. Tässä kappaleessa esittelenkin näitä vaihtoehtoisen palveluntuottamisen tapoja, joita kylissä on käytetty, tai joita on kehitelty käytettäväksi.

Yleensä palvelut kylissä on järjestänyt kunta joko tuottamalla palvelut itse, tai vaihtoehtoisesti ostamalla palvelut esimerkiksi yksityiseltä palveluntarjoajalta. Palveluita on ruvettu tuottamaan kylissä entistä

enemmän vaihtoehtoisesti, koska, kuten edellisessä kappaleessa on jo tullut ilmi, palvelut kylissä ovat vähentyneet pikkuhiljaa suuressa osassa Suomea. Palveluita voidaan hankkia kylissä lisäksi esimerkiksi ostamalla yksityisten tuottamia palveluita, hankkimalla järjestöjen tuottamia palveluita, työllistämistyön kautta tai kokonaan vapaaehtoisten toimijoiden avulla. Myös jonkinlaista osuuskuntatoimintaa on viritelty kylissä, samoin EU-projektien kautta on saatu rahoitusta, ja siten kehitelty projektitoiminnan avulla toimintaa ja palveluita kylille. Erityisesti on korostettu kyläläisten omatoimisuuden tärkeyttä palveluiden säilyttämisessä ja järjestämisessä.

Kandelbergin (1994) teoksessa *Kylät, tuottakaa palvelunne itse!* pohditaan sitä, miten kunnat voisivat käyttää kyliä ja näiden asukkaita avukseen palveluiden tuottamisessa. 1990-luvun lama oli kirjan kirjoittamisen aikaan ajankohtainen, ja kunnilla oli jo kokemusta suurista säästöistä, tai säästöjen toteuttaminen oli suunnitelmissa. Näiden voimakkaiden säästölinjausten seurauksena kuntien palveluita oli jouduttu vähentämään. Lisäksi edessä oli teoksen nimityksen mukaisesti ”kuntien kriisi”. Valtionosuudet tulitaisiin maksamaan ”keskimääräisten kustannusten perusteella”, jolloin puuttuvan rahamäärän on tultava kunnalta itseltään. Tätä rahamäärää oli tuolloin tehdyn arvion mukaan vaikea kerätä kasaan varsinkin pienissä kunnissa. Seurauksena siis olisi palveluiden heikentäminen. (Mt., 5-6.)

Kandelbergin (mt., 8) mukaan kylä sopii hyvin kunnan pariin palveluntuottamisessa juuri siksi, että kyläläisten joukosta voi vielä löytyä omatoimisuutta palveluiden tuottamisen saralla. Kunnan tehtävänä voi, suhteessa kyläyrittäjään, olla toimiminen joko palveluiden ohjaajana, tilaajana tai tukijana (mt., 14). Ratkaisuksi kylän palvelujen tuottamiseen Kandelberg (mt., 9) esittää siis kyläyrittäjän perustamista. Kyläyrittäjä-termi kattaa kylätoiminnan järjestäytyneet muodot, kuten rekisteröidyn yhdistyksen, osakeyhtiön sekä osuuskunnan (mt., 10).

Palveluita voidaan tuottaa kyläyrittäjässä kunnan avustamana, ja usein palveluiden tuottamiseen osallistuvat kyläläiset itse. Tämä kyläläisten omatoimisuuden vaatimus voikin koitua kyläyrittäjän hankaluudeksi. Ajatus palveluiden saamisesta kylään saattaa tuntua aluksi hyvältä, ja se luultavasti motivoi monia kyläläisiä vapaaehtoistyöhön. Kuitenkin ajan

kuluessa sitoutuminen säännölliseen vapaaehtoismintaan saattaa ruveta tuntumaan raskaalta. Usein toimijoilla on hoidettavanaan vakituinen työnsä sekä lisäksi vielä perhe, jossa saattaa olla pieniä lapsia. Syrjäisemmissä kylissä asuvilla myös työmatkat voivat viedä paljon aikaa, joten vapaaehtoistyölle saattaa jäädä hyvinkin vähäisesti aikaa.

Ikävä totuus on myös se, että vaikka työnjaosta tarkasti etukäteen sovitaan, vapaaehtoistehtävillä on tapana kuitenkin kasaantua muutaman tunnollisen kyläläisen kontolle. Tämä taas saattaa aiheuttaa näiden vapaaehtoistyöntekijöiden innostuksen loppumisen. Periaatteessa kuitenkin kyläyrityksen avulla tuotettavat palvelut ovat hyvä idea palveluiden vaihtoehtoiseen tuottamiseen. Vastuista on kuitenkin sovittava tarkasti, ja jo ennen palveluntuottamisen aloittamista on realistisesti mietittävä, miten pitkälle innostus palveluiden järjestämisessä kantaa. Tällä taataan mahdollisesti perustettavan palvelun pitkäkestoisuus sekä ihmisten jaksaminen.

Ritva Sirkkala (1995) on kirjoittanut loppuraportin Kylä palveluyrittäjänä – hankkeeseen, jota edellä esittelin Kandelbergin (1994) julkaisun pohjalta. Sirkkalan (1995, 15) mukaan yhtenäiset standardipalvelut ovat kadottaneet uskottavuuttaan, minkä seurauksena monipuolisuus ja valinnan mahdollisuudet ovat tekijöitä, joita palveluiden käyttäjät nyt arvostavat. Tähän käyttäjien vaatimukseen onkin vastattu eri tavoin tuotetuilla ja järjestetyillä palveluilla, esimerkiksi kyläyrityksen tuottamana. Jotta uudenlaisia palvelu- ja toimeentulomuotoja voidaan luoda, on opittava uudistamaan ajattelua ja ylittämään rajoja, vaikkapa yksityisen ja julkisen toiminnan välillä. Myös verkostoitumista ja moniammatillisuutta korostetaan palveluiden tuottamisen ja toimeentulon hankkimisen kentällä. (Mt., 23-24.) Jotta palveluita olisi edelleen maaseudulla saatavilla, olisi palveluiden tuottajien ja maaseudun asukkaiden uudistettava ajatusmaailmaansa ja pohdittava, miten palveluita todella voitaisiin tuottaa.

Erilaisin, yhteisöjen kautta toimivien keinoin olisi siis mahdollista ylläpitää kylien ja haja-asutusalueiden palveluita. Lukkarisen (2004) teoksessa Kylätalous mainitaan useita, onnistuneesti käynnistettyjä palveluita, jotka on toteutettu yhteisön toimesta tai sen avulla. Tällaisia palveluita ovat olleet

esimerkiksi lasten päivähoito omassa kylässä tai kyläkaupan toiminnan elvyttäminen (mt., 21-23). Maaseutu tarvitsee siis monipuolisia, mahdollisesti uusin tavoin tuotettuja palveluita. Tämä taas vaatii innovatiivista ajattelua sekä palveluiden tuottajilta että niiden käyttäjiltä.

Tutkimuskohteenani olevassa kylässä palveluja ei ole tuotettu vaihtoehtoisin tavoin. Kylässä on pärjätty omin voimin tai sukulaisten, ystävien ja naapureiden avulla. Haastatteluissa ilmeni, ettei tarvetta uusille palveluille ollut ainakaan lapsiperheiden keskuudessa. Kaikki olivat tyytyväisiä olemassa oleviin palveluihin, eivätkä ainakaan itse kokeneet tarvitsevansa kylään juuri mitään palveluita lisää. Tämä tuntui poikkeukselliselta: yleensä palveluiden vähyyttä pidetään ongelmana. Voi tosin olla, että esimerkiksi eri ikäryhmään kuuluvilta kysyttäessä vastaukset olisivat saattaneet olla hyvinkin erilaisia, ja olemassa oleva palvelutarve nousisi eri tavoin esille.

4.5 Palvelujen vaihtoehtoinen tuottaminen kahden esimerkin valossa

Käsittelen tässä kappaleessa esimerkkien avulla jo toteutettuja, vaihtoehtoisen palveluntuottamisen muotoja. Tarkoituksena on tuoda esiin sitä, miten palveluja voitaisiin maaseutukylissä, ehkä myös tutkimuskohteenä olevassa kylässä vaihtoehtoisesti tuottaa, mikäli uusille, vaihtoehtoisesti tuotetuille palveluille olisi tarvetta. Esimerkiksi vanhuksille tarjottaville, ehkä vaihtoehtoisestikin tuotetuille palveluille olisi tutkimuskohteenä olevassa kylässä tarvetta jo nyt. Näin voisi päätellä ainakin tarjotun naapuriavun perusteella. Tässä luvussa käsittelemäni kokeilut olisivat ainakin periaatteessa toteutettavissa kohdekylässäni.

Kirjallisuudessa on melkoisen paljon esimerkkejä erilaisista tutkimuksista, projekteista ja kokeiluista, joiden avulla palveluita voidaan kylässä tuottaa. Kerron näistä kokeiluista ja niiden seurauksista, jos näistä on kirjallisuudessa maininta.

Kunnat ovat supistaneet omia toimintojaan kodinhoitopalvelujen osalta, jolloin erityisesti kylissä on syntynyt tarve uudenlaisille palveluille. Vanhukset tarvitsevat tietynlaisia palveluita, lapsiperheet taas erilaisia

palveluita, lisäksi muillakin asukkailla saattaa olla tarvetta palveluille. Myös kodinhoitajien virkojen vähäinen määrä sekä huolenpitoammattien ammatillistuminen ovat aiheuttaneet sen, ettei maaseudulla enää pystytä tarjoamaan niitä moninaisia palveluita, joita siellä tarvittaisiin (Kallio 1993, 7). Kylät ja kunnat ovat vastanneet tähän palveluntarpeeseen luomalla erilaisten kokeilujen ja projektien kautta kylätalkkarin tai kyläavustajan toimia. Nämä tehtävät sopivat kylissä asuville ihmisille, joita ei ole ehkä aiemmin osattu voimavarana hyödyntää palveluiden järjestämisen yhteydessä (mt., 7).

Vuosien 1991 ja 1992 aikana toteutettiin valtakunnallinen kyläavustajakokeilu, johon osallistui kymmenen kuntaa ympäri Suomen. Tarkoituksena ja tavoitteena oli kokeilla uudenlaista tapaa järjestää hyvinvointipalveluita maaseudun väestölle. Myös paikalliset asukkaat olivat mukana määrittelemässä palveluntarpeita. Näin voitiin keskittyä tarpeellisten tehtävien kehittämiseen. Kokeilun perusteella selvisi, että kylissä on tarvetta monipuolisia palveluja tarjoavalle kyläavustajalle. (Mt., 8; 10.)

Itse kyläavustajat toimivat hyvinkin erilaisissa tehtävissä alueillaan ilmenneiden tarpeiden mukaisesti. Kyläavustajat toimivat muun muassa lasten parkkipaikan ohjaajina, vanhusten palvelurenkaassa, kotipalvelun sijaisapuna, perhepäivähoitajan sairauslomasijaisena tai yksityisenä yrittäjänä tarjoten monipuolisia palveluita kyläläisille. (Mt., 17-22.) Tarjotut palvelut siis vaihtelivat hyvinkin paljon alueen palvelutarpeista riippuen.

Kyläavustajan palveluita käyttäneet henkilöt olivat erittäin tyytyväisiä kyläavustajan tarjoamiin palveluihin. Hieman närää aiheutti ainoastaan se, että kyläavustajat saattoivat olla erittäin varattuja, eikä haluttua palvelua saanut tarvittaessa. Myös sellaiset henkilöt, jotka eivät kyläavustajan palveluita olleet käyttäneet, olivat palvelujen tarjoamiseen periaatteessa tyytyväisiä. (Mt., 31-33.) Myönteisten mielipiteiden esiin tuominen kertoo mielestäni siitä, että kyläavustajan palveluille on ollut kylissä tarvetta, varsinkin, kun palvelutarpeita on kartoitettu etukäteen yhdessä asukkaiden kanssa. Kyläavustajan palveluita käyttämättömille asukkaille jo palveluiden

olemassaolo saattaa luoda turvallisuuden tunteen, koska apua on saatavilla. Ehkä tämän seurauksena palveluihin suhtauduttiin myönteisesti.

Myös Harjunpää (1991) on kirjoittanut selvityksen koskien valtakunnallista kyläavustajakokeilua. Selvityksessä on kuvattu tarkemmin yhden eteläpohjalaisen kylän palvelukokeilua (mt., 7). Kylässä palvelumuotoina olivat kotipalvelu, lasten parkkipaikka ja eläkeläisten virkistyspäivät, joten kaikille ikäryhmille oli tarjolla jokin palvelu. Pääasiallisesti työntekijäksi kokeilun ajaksi oli palkattu yksi henkilö. Työnkuvaan kuului monipuolisesti kaikenlaisia töitä lähinnä asiakkaiden pyyntöjen mukaisesti. Kotipalvelukokeilua laajennettiin hankkeen aikana kunnan muidenkin kylien alueelle. (Mt., 7; 15; 17; 22.)

Kuten jo edellä Kallion (1993) raportissa ilmeni, kyläavustajakokeiluun suhtauduttiin erittäin myönteisesti. Hyvinä puolina kyläavustajakokeilussa pidettiin sitä, että palvelu oli monipuolista ja joustavaa, eikä kyläavustajan tehtäviä ollut rajattu tiukasti. (Harjunpää 1991, 27.) Tämä mahdollisti toimimisen asiakkaiden tarpeiden ehdoilla. Positiivisena asiana pidettiin sitäkin, että hinnaltaan edullista palvelua ja apua sai äkkiä lyhyellä varoitusajalla, silloin kun sitä tarvittiin. Palvelu ei ollut myöskään mitenkään tulosidonnainen, vaan kaikki olivat oikeutettuja palvelun käyttämiseen. (Mt., 27.)

Kyläavustajapalvelun koetaan lisänneen myös kylän vetovoimaisuutta. Kotipalvelukokeilun tavoitteena on ollut rakentaa turvallinen kyläyhteisö kaikille asukkailleen. Näiden kyläavustajapalveluiden ajatellaan täten vaikuttavan myönteisesti myös silloin, kun joku harkitsee kylään jäämistä tai sinne muuttamista. (Mt., 29.) Näin palvelun voidaan todellakin ajatella lisänneen kylän vetovoimaisuutta, mikä on tärkeä edellytys maaseudulla sille, että kylässä riittää asukkaita myös tulevaisuudessa. Pohdittavaksi jää se, miten yksityinen yrittäjä saa itselleen elannon kyläavustajan töiden avulla harvaan asutulla maaseudulla. Lisäksi ongelmaksi saattaa nousta se, että yksityisen palvelun hinta voisi nousta potentiaalisille palvelun ostajille liian korkeaksi. (Mt., 30.)

Kuten valtakunnallisen kyläavustajakokeilun perusteella voidaan huomata, uudella tavalla järjestetyille palveluille on maaseudulla kysyntää. Kyläläiset

olivat olleet kokeilun avulla järjestettyihin palveluihin hyvin tyytyväisiä. Kokeilujen ongelmana saattaa, kokeilu-nimensä mukaisesti, olla se, että toiminta jatkuu vain projektien voimassaoloajan, mutta loppuu projektien ja rahoituksen loppuessa. Kehitettävää olisi siis siinä, miten toiminnasta saataisiin pysyvämpää ja pitkäkestoisempaa.

Edellä on kerrottu muutamista hankkeista, kokeiluista ja suunnitelmista, joiden avulla kylissä on pyritty luomaan uusia, kaivattuja palveluita. Useimmiten tarvittavia ja melko helposti organisoitavia palveluita ovat esimerkiksi hoivaan ja kodinhoitoon liittyvät työt, lisäksi on toteutettu vaikkapa remontointiin ja maataloustöihin liittyviä palveluita. Työnteon joustavuus on ollut kokeilujen positiivinen puoli. Näin on vastattu asiakkaiden moninaiseen palveluntarpeeseen tuottamalla helposti saatavia, kaikkien ostettavissa olevia monipuolisia palveluita.

Hankkeiden ja projektien käänköpuolena on se, että vaikka palvelu olisi erittäin tarpeelliseksi koettu ja paljon käytetty, hankkeen ja sen seurauksena rahoituksen päättyessä päättyy usein myös palvelu. Kylästä tai sen läheisyydestä pitäisi löytyä henkilö, joka oman, esimerkiksi maataloustyönsä ohessa tai päätoimisesti pitäisi yllä jo alkanutta palvelua.

Tulevaisuudessa on entistä enemmän mietittävä palvelujen uudenlaista tuottamista. Tuottajia voivat olla kunnat, yhdistykset, vapaaehtoiset toimijat tai yksityisyrittäjät. Palveluita suunniteltaessa on otettava tarkasti selvää asukkaiden toiveista palveluiden suhteen. Tarpeet ja toiveet selvittämällä voidaan tuottaa sellaisia palveluita, joita alueella tarvitaan. Näin palveluita myös käytetään, ja niitä on mahdollista tuottaa jatkossakin. On oletettavaa, että myös tutkimuskohteenani olevassa kylässä olisi tarvetta erityisesti vanhuksille suunnatuille, vaihtoehtoisesti tuotetuille palveluille.

5 YHTEISÖLLISYYS JA NAAPURIAPU MAASEUDULLA

Käsittelen tässä luvussa yhteisöllisyyden ja naapuriavun käsitteitä. Tarkoitukseni on määritellä yhteisöllisyyttä ja naapuriapua, sekä pohtia jonkin verran sitä, miten ne ilmenevät maaseudulla ja erityisesti pienissä

kylissä. Pohjustan näin myös analyysissä käsittelemääni yhteisöllisyyden teemaa.

Usein ajatellaan, että yhteisöllisyys ja naapuriapu ovat asioita, jotka ovat maaseutukylissä edelleen voimissaan. Kyläläiset tuntevat toisensa, ja naapuria autetaan silloin, kun siihen on tarvetta. Pienissä kylissä toki ihmiset yleensä tuntevat toisensa, koska joidenkin asukkaiden suvut ovat asuneet kylässä joskus jopa satojen vuosien ajan. Kylästä ei ole lähdetty muualle asumaan, koska esimerkiksi maanviljelys on pidellyt tiiviisti kylässä. Näin asukkaat saattavat tuntea toisensa aina lapsuudesta saakka. Kylässä voi olla tiivis me-henki, ja naapuria ollaan valmiita auttamaan sekä omaa kylää ja vaikkapa sen palveluita puolustamaan viimeiseen saakka.

Menneisyydessä kylän asukkaille tiiviskin yhteisöllisyys on ollut jollain tavalla pakollista ja kuulunut asiaan. Maatalouteen ja muihin vuoden kiertoon liittyvistä töistä ei välttämättä oman talon väen avulla olisi selvitty, vaan työt tehtiin talkootyönä. Tämä tarkoitti sitä, että ihmiset olivat muista yhteisön jäsenistä riippuvaisempia kuin nykyään. Nykyisten maatalous- ja muiden koneiden kehityttyä muiden apu ei enää olekaan niin välttämätöntä kuin aikaisemmin. Tämän seurauksena myös yhteisöllisyys on hyvin suurella todennäköisyydellä muuttunut, ehkä myös vähentynyt.

Yhteisöllisyys luo kylään myös turvallisuuden tunnetta: naapurit ovat tuttuja, ja tiedetään, että apua tarvitessaan sitä myös saa. Toisaalta voimakas yhteisöllisyys saatetaan kokea myös ahdistavaksi. Kaikki tuntevat toisensa ja toistensa asiat joskus liiankin hyvin. Koska ihmisiä on vähemmän, toisten tekemistä ja tekemättä jättämistä saatetaan vahtia tarkasti. Tällaista tapaa seurata naapureiden asioita ei kuitenkaan voi rajata vain maaseutukylissä tapahtuvaksi, vaan esimerkiksi kerrostaloissa naapureiden elämää saatetaan seurata liiallisuuteen saakka. Myös myönteisesti ajateltavaa yhteisöllisyyttä on muuallakin kuin maaseutukylissä.

Siirryn seuraavaksi määrittelemään yhteisöllisyyttä sekä yhteisöllisyyden olemassaoloa kylässä. Lisäksi esittelen lyhyehkösti naapuriavun ideaa.

5.1 Yhteisöllisyyden määrittelyä

Yhteisöllisyys voidaan määritellä eri tavoin eri näkökulmien kautta. Lehtonen (1990) on määritellyt teoksessaan Yhteisö yhteisöllisyyden käsitettä monipuolisesti, joten nojaudun paljolti hänen käsityksiinsä yhteisöllisyydestä ja sen muuttumisesta.

Yhteisöä voidaan Lehtosen (1990, 12-14) mukaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta. Sitä voidaan tarkastella empiirisen tutkimuksen näkökulmasta, yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta ja teoriahistoriallisesta näkökulmasta. Empiirisen tutkimuksen näkökulmasta yhteisö ymmärretään yleisimmin ”ainutkertaiseksi pienryhmäksi”. Yhteiskuntapoliittisessa näkökulmassa yhteisö ja yhteisöllisyys nähdään erityisesti ”yhteiskuntapoliittisina keinoina, joilla voidaan pyrkiä korvaamaan esimerkiksi valtiollista sosiaalipoliittista toimintajärjestelmää”. Teoriahistoriallisesta näkökulmasta käsin yhteisö ymmärretään ”käsitteellisenä ja teoriahistoriallisena ilmiönä”. (Mt., 12-14.) Ehkä lähimpänä omaa tutkimustani on tarkastella yhteisöä empiirisen tutkimuksen näkökulmasta. Tutkimuskohteenani on tietty kylä, jonka jäseniä, heidän mielipiteitään sekä yhteisön toimintaa tarkastelen tutkimuksessa ainutkertaisena ilmiönä.

Yhteisöä voidaan määritellä monin eri tavoin jo senkin vuoksi, että yhteisö voidaan nähdä useista eri näkökulmista. Yhteisö-käsitettä on käytetty tarkoittamaan jonkinlaista ”ryhmämuodostelmaa”. On kuitenkin huomattava, että käsitys yhteisön laajuudesta voi vaihdella suurestikin, muutamasta henkilöstä koko maapallon väestöön. (Mt., 15.) Lehtosen (mt., 15) mukaan yhteisön käsitteellä viitataan usein esimerkiksi ihmisten väliseen yhteisyyteen tai vuorovaikutuksen tapaan. Yhteisö määritellään eri aloillakin eri tavoin. Esimerkiksi oikeustieteessä voidaan luokitella yhteisöt julkisoikeudellisiin yhteisöihin, joita ovat esimerkiksi kunta tai kirkko, ja yksityisoikeudellisiin yhteisöihin, joita ovat muun muassa yhtiöt tai yhdistykset. Selvää on, että yhteisön jäsenillä on oltava jokin tekijä, joka yhdistää heidät. (Mt., 16; 23.) Kyläyhteisöä yhdistävä tekijä on siis se, että asukkaat ovat jonkinlaisessa kasvokkaisessakin vuorovaikutuksessa

keskenään. Kylästä ja sen asukkaiden toiminnasta riippuu, miten tiivistä yhteisöllisyys kylässä on.

Yhteisöjen voidaan ajatella jakautuvan *toiminnallisiin* ja *symbolisiin* yhteisöihin. Toiminnallisessa yhteisössä yhteisyys kehittyy vuorovaikutuksessa, todellisen toiminnan yhteydessä. Symbolisen yhteisön yhteisyys taas syntyy ”tietoisuudessa vahvistuvana yhteenkuuluvuuden tunteena”, joka vahvistaa ryhmäidentiteettiä. Yhteisöille on, toimintamuodoistaan ja tavoitteistaan huolimatta, ominaista vuorovaikutus, joka on pysyvää ja välitöntä. (Mt., 23-25.) Kylän voitaisiin ajatella olevan sekä toiminnallinen että symbolinen yhteisö. Tunne yhteisöllisyydestä kasvaa yhteisen toiminnan myötä, mutta tietyn kylän asukkaat voivat tuntea myös symbolista yhteenkuuluvuutta jo kylässä asumisen perusteella.

Lehtonen (mt.) on määritellyt myös nykyaikana vallitsevaa yhteisöllisyyttä. Yhteisöllistyminen tapahtuu nykypäivänä esimerkiksi perheen, työn tai asuinpaikan perusteella (mt., 199). Tosin uudemmassa yhteiskuntatutkimuksessa ollaan sitä mieltä, että yhteisöllisyys ei enää perustuisikaan paikalliseen vuorovaikutukseen, vaan enemmänkin ”merkityksen ja identiteetin etsimiseen”. Yhteisöt olisivat siis ennemminkin symbolisia rakennelmia, joissa yhteisöllisyyttä pitäisivät yllä yhteiset merkitykset. (Hautamäki 2005, 8-9.) Näin voi toki ollakin. Aikaisemmin yhteisön muodostivat vaikkapa tietyn kylän asukkaat, nyt esimerkiksi internetissä tietyn keskustelupalstan ihmiset. Aivan mustavalkoisesti asiaa ei luultavasti voi ajatella, koska paikallisuuteen perustuva yhteisöllisyysskään tuskin on kadonnut.

Hautamäen (mt., 7) mukaan yhteisöllisyys on nykyään vain vahvistumassa. Perusteluna yhteisöllisyyden vahvistumiselle esitetään kansalaisjärjestöjen vilkasta toimintaa sekä sitä, että uusia yhdistyksiä perustetaan reippaaseen tahtiin. Myös hallituksessa on ollut meneillään kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Tämän ohjelman avulla on pyritty aktivoimaan kansalaisia sekä yritetty rakentaa järjestöille parempia toimintaedellytyksiä. (Mt., 7.) Edellä mainittujen perusteluiden vuoksi on syytä olettaa, että yhteisöllisyys on edelleen voimissaan, ja mahdollisesti ainakin ajoittain voimistumassa. Voidaan ehkä ajatella, että yhteisöllisyys on muuttanut

muotoaan ja monipuolistunut, esimerkiksi nykyaikaisten viestimien, kuten internetin käyttöönoton jälkeen.

5.2 Yhteisöllisyys kylässä

Käsittelen tässä luvussa sitä, millaista yhteisöllisyys on maaseutukylässä. Keskustelen myös jonkin verran siitä, millä tavoin yhteisöllisyys on muuttunut yhteiskunnallisen muutoksen myötä.

Yhteisö on siis jonkinlaisen sosiaalisen vuorovaikutuksen seuraus. Ihmisten asuminen maantieteellisesti samalla alueella ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että he toimisivat jollain tavalla yhdessä. Kuitenkin modernin maailman yhteisökäsityksille on ominaista se, että alueellinen läheisyys tarkoittaa yhteisöllisyyttä. (Lehtonen 1990, 218-219.) Nykyään kirjoittajat eivät pidä kuitenkaan aina yhteisöllisyyttä esimerkiksi maantieteelliseen alueeseen perustuvana, vaan ennemminkin ”moraalisena alueena, joka sitoo henkilöitä kestäviin suhteisiin toistensa kanssa” (Holmila 2001, 139). Yhteisöllisyys on siis jotain, jossa ollaan kontaktissa toisten ihmisten kanssa, mutta ei välttämättä kasvotusten, vaan esimerkiksi internetissä.

Kylät pysyivät kooltaan pitkän aikaa sopivina yhteisölliselle toiminnalle ja yhteisöllisyydelle. Vuorovaikutus kylissä oli tiivistä, mikä taas takasi kylän aseman paikallisyhteisön pohjana. (Lehtonen 1990, 219-220.) Kylät saattoivat sijaita erillään, kauempana muusta asutuksesta, mikä loi tietynlaisen yhteisöllisyyden tunteen kylään. Kulkuyhteydet muualle saattoivat olla huonot, ja kun kulkupelinä oli vain hevonen, sosiaaliset suhteet rajoittuivat suurimmilta osin vain oman kylän asukkaisiin. Kylässä oleskeltiin paljon, koska työpaikat olivat kotona, maatalouden parissa. Kun suuret, vuotuiset maataloustyöt tehtiin talkoovoimin, oltiin muista kyläläisistä eri tavoin riippuvaisia kuin nykyään. Nämä syyt loivat pohjaa tiiviimmälle yhteisöllisyydelle kuin mitä ehkä nykyään voidaan havaita.

Maanviljelyksen vähennyttyä, maaseudun väestömäärän pienennyttyä ja nykytekniikan tultua kaikkien käyttöön on yhteisöllisyyskin vähentynyt tai ainakin muuttanut muotoaan. Naapureiden luona ei vierailta samalla tavoin kuin ennen, eikä esimerkiksi maataloustöissä naapureita tarvita apuna, kuten

vielä joitakin vuosikymmeniä sitten. Näin luonnollinen yhteys kyläläisten välillä on saattanut vähentyä. Holmila (2001, 141) näkee tässä suhteiden väljentymisessä hyvätkin puolensa. Kun vuorovaikutus kylässä on vähentynyt, lähiympäristö ei enää niin vahvasti määrittele yksittäisten kyläläisten toimintaa, sitä mitä saa ja mitä ei saa tehdä (mt., 141). Yhteisöllisyyttä kylissä on pyritty nyttemmin elvyttämään esimerkiksi perustamalla kylätoimikuntia ja kyläyhdistyksiä (Lehtonen 1990, 219-220). Näin on toimittu myös tutkimuskohteenani olevassa kylässä. Kylälle haluttiin lisää kaikenikäisille tarkoitettua yhteistä toimintaa, minkä seurauksena perustettiin uusi kyläyhdistys. Kyläyhdistykset ovat voineet tarjota kyläläisille uuden tilaisuuden tavata toisiaan tapahtumien parissa.

Kylän toimintaa määrittelee ”sosiaalisen säätelyn mekanismi”. Yhteisö määrittelee sen, mitkä ovat sopivan käytöksen rajat. Jokainen yhteisön jäsen osallistuu tähän sääntöjen määrittelyyn omalta osaltaan. Sosiaalinen kontrolli voi vähentyä tietynlaisen nykyaikaistumisen edetessä, esimerkiksi kommunikaatioteknologian kehittyessä ja teiden parantuessa. (Holmila 2001, 141; 145.) Kun kulku- ja viestintäyhteydet muualle tulevat helpommiksi, eivät kylä ja lähinaapurusto ehkä enää olekaan elämän keskiössä. Sosiaalisen kontrollin olemassaolon voi edelleen huomata selvästi. Pienessä kylässä mietitään usein, mitä muut ajattelevat, jos toimii tietyllä tavalla. Erityisesti näin ajatellaan vanhempien ihmisten keskuudessa, mutta kyseinen ajattelutapa ei ole vieras nuoremmillakaan.

Kyläyhteisöt eivät ole olleet aikaisemmin mitenkään yhtenäisiä, kaikki kyläläiset kattavia yhteisöjä, vaan kylä oli jakautunut omiin yhteisöihinsä kyläläisten sosiaalisen aseman mukaan. Esimerkiksi talolliset ovat muodostaneet oman yhteisönsä, samoin muut yhteiskuntaluokat. Nämä asemaan perustuneet yhteisöt ovat alkaneet vasta 1980-luvun loppupuolella menettää merkitystään, ja ovat sittemmin hävinneet. (Mt., 140-141.) Toisaalta tästä yhteisöjen murtumisesta voisi olla eri mieltä. Virallisesti Suomessa ei ole käytössä luokkajakoa, mutta edelleen maaseudulla tiedetään, kenellä kylässä ja jopa kunnassa on paljon maata ja metsää. Myös Holmilan (mt., 147) mukaan kylän asukkaat korostivat tutkijalle vallitsevia luokkaeroja, vaikka tutkija ei niitä niinkään selvästi havainnut.

Tietty kylän ihmiset muodostavat omia yhteisöjään, mutta eri asia tietenkin on, millä perusteella näitä yhteisöjä syntyy. Ainakin haastateltavieni puheen perusteella kylässä on yhteisö, jonka sisällä taas on pienempiä yhteisöjä. Kaikki ihmiset eivät aktiivisesti edes tahdo kuulua kyläyhteisöön. Yhteisöt voivat syntyä kylissä nykyään sen perusteella, miten ihmiset tulevat toimeen keskenään, eli samalla tavalla, kuin vaikkapa kaupungissa tai työpaikalla. Yhdessä viihtyvät ihmiset kuuluvat samaan yhteisöön. Myös vaikkapa sukulaisuussuhteiden takia joidenkin ihmisten välille muodostuu tiiviimpiä yhteisöjä.

Yhteisöillä on sanottu olevan myös positiivisia vaikutuksia ihmisiin ja heidän terveyteensä. Hyvänä esimerkkinä on pidetty suomenruotsalaisia, joiden elinikä on pidempi ja jotka ovat tutkimusten mukaan onnellisempia kuin muut suomalaiset. Syynä tähän positiiviseen seikkaan on pidetty suomenruotsalaisten tiiviitä yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä.

Yhteisöihin on liitetty myös sosiaalisen pääoman käsite. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan usein sosiaalisia verkostoja ja luottamusta, joilla taas on positiivinen vaikutus yhteisön jäsenten väliseen vuorovaikutukseen, ja näin myös yhteisön hyvinvointiin. (Ruuskanen 2002, 5.)

Yhteisö voi siis muodostua asuinpaikan tai muun seikan perusteella, mutta esimerkiksi pelkkä sama asuinkylä ei käy kriteeriksi yhteisön olemassaolosta. Tarvitaan myös kanssakäymistä ja vuorovaikutusta, että tiettyä ryhmää voidaan kutsua yhteisöksi. Yhteisö on maaseutukylissä muuttunut siitä, mitä se oli vielä viime vuosisadan puolivälissä. Elämä on individualisoitunut, elämänmuoto on muuttunut ja moderni teknologia löytänyt tiensä kyliin. Yhteisöt eivät ole enää niin tiiviitä ja tarkkarajaisia kuin ennen. Yhteisöt ovat kuitenkin edelleen voimissaan, ja uudenlaista yhteisöllisyyttä on pyritty luomaan esimerkiksi kyläyhdistyksiä perustamalla. Näin kyläläisille on tarjoutunut uudenlainen keino tavata muita kyläläisiä ja pitää yllä ihmissuhteita kylässä.

5.3 Naapuruus ja epävirallinen apu

Tuon tässä jaksossa esiin sitä, mitä naapuriapu on, ja miten se voi maaseudulla ilmetä. Suomeen sijoittuvaa, ajankohtaista naapuriapua koskevaa tutkimusta olen löytänyt melko niukasti. Käsittelen aihetta tutkimuskirjallisuuden pohjalta.

Naapurilla tarkoitan tässä tutkimuksessani lähellä asuvaa ihmistä tai perhettä. Naapuri voidaan toki ajatella esimerkiksi myös naapurivaltioksi tai jotenkin muulla tavoin lähellä sijaitsevaksi paikaksi. Naapuruus voidaan määritellä eri tavoin paikasta ja ihmisestä riippuen. Kylässä naapuriksi voidaan ajatella useammankin kilometrin päässä asuva henkilö, kun taas kaupungissa saman välimatkan päässä olevaa ei enää naapuriksi välttämättä määriteltäisi.

Kun turvaututaan jossain asiassa ulkopuoliseen apuun, ovat vastassa sekä viralliset että epäviralliset tahot. Epävirallisia tahoja ovat juuri naapurien tai ystävien tukiverkostot, jotka voivat tarjota apuaan tarvittaessa. (Kotakari & Rusanen 1996, 181.) Ihmiset pyrkivät etsimään erilaisia voimavaroja, joiden avulla eläminen arjessa helpottuu (Matthies 1996, 11). Naapurit ja heidän tarjoamansa apu saattaa olla yksi tällainen voimavara. On kuitenkin huomattava, että naapuriapu on täysin satunnaista ja vapaaehtoista sekä sen osapuolten väliseen suhteeseen perustuvaa, eikä sen varaan siten voida periaatteessa jättää mitään.

Tällaiset naapureiden ja muiden läheisten muodostamat ”epäviralliset verkostot” eivät kuitenkaan yleensä ole kattavia (mt., 20), joten ne voidaan ajatella vain palveluita täydentävänä tekijänä. Naapureiden tarjoama apu voi olla monelle perheelle tai muuten ulkopuolisen apua tarvitsevalle suuri helpotus. Tämä tulee ilmi myös tekemissäni haastatteluissa. Maaseudun kylissä, miksei keskustoissakin, asuu vanhuksia, jotka tarvitsevat pientä apua joissakin askareissa, mutta selviävät kuitenkin kotonaan. Samoin lapsiperheillä on silloin tällöin tarve ulkopuoliseen apuun. Myös vaikkapa maatalouden töissä tarvitaan joskus ulkopuolista apua. Kunnan tai muun palveluntarjoajan palveluita ei mahdollisesti haluta esimerkiksi hinnan vuoksi ottaa vastaan, tai niitä ei ole saatavilla, vaikka kyseisille palveluille olisi tarvetta. Ihmiset turvautuvat yleensä ensisijaisesti lähipiiriinsä avun

tarpeessa. Lähipiiri eli tässä tapauksessa naapurit ja kyläläiset tulevat entistä tärkeämmiksi avuntarjoajiksi, kun julkisen sektorin, esimerkiksi kunnan tarjoaman avun saaminen hankaloituu resurssien supistuessa. (Kotakari & Rusanen 1996, 187-188.)

Naapurit tarjoavat usein epävirallista, maksutonta apua tilanteissa, joissa ”virallista” palvelua ei ole saatavilla. Tällaista auttamista kutsutaan informaaliksi, epämuodolliseksi avuksi (Sihvo 1996, 166). Lapsia voidaan vahtia sen aikaa, kun vanhemmat käyvät ostoksilla, autottomia vanhuksia kyyditään asioille keskustaan, tai käydään siivoamassa ja auraamassa talvisin pihaa. Ilman tällaista naapureiden tarjoamaa apua moni vanhus olisi joutunut muuttamaan keskustaan palveluiden läheisyyteen. Myös lapsiperheet saattavat olla tilapäisissä tapauksissa lastenhoito- tai muun avun tarpeessa.

Vaikka talkoo- ja muuta vapaaehtoistyötä nykyään kylissä tehdäänkin, sen laatu ja luonne on saattanut muuttua. Enää naapurukset eivät ole toistensa avusta riippuvaisia niin voimakkaasti kuin ennen, kun esimerkiksi maatalouden suuret vuotuiset työt tehtiin talkoilla. Myös kyläyhteisöjen muotoutuminen yksilöllisemmiksi on ehkä vaikuttanut siten, että naapuriapua ei tarjota ja käytetä yhtä paljon kuin ennen, tai että naapuriapu on erilaista kuin aiemmin. On kuitenkin huomattava, että epävirallisten ja organisoitumattomien apuverkostojen työkenttä on suuri, mutta työpanos näkymätön (Matthies 1996, 27). Näin on ehkä myös naapuriavun laita. Naapureiden toisilleen tarjoaman avun määrä on oletettavasti suuri, mutta se ei virallisesti näy missään. Käsittelen naapuriapua ja sen saatavuutta tarkemmin analyysiluvussa.

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄN TÄSMENNYS

Tarkoitukseni on tässä luvussa vielä selventää ja täsmentää tutkimustehtävääni. Esittelen lyhyesti valitsemani tutkimusteemat, jotta tutkimuksen tarkoitus selkenisi. Lopuksi tuon esiin vielä tärkeimmät tutkimuskysymykseni. Olen käsitellyt tutkimuksessani kylää ensin melko

laajasti tutkimuskirjallisuuden valossa. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan analyysissani samoja, kylään liittyviä teemoja.

Olen edellä käsitellyt maaseudun ja kylän käsitteitä luodakseni taustaa tutkimukselleni ja sen sijaintiympäristölle. Olen esitellyt myös muuttoliikkeitä, jotka ovat merkittävästi vaikuttaneet maaseudun väestömääriin ja siten myös maaseutuun ja sen palveluihin sekä yhteisöllisyyteen. Olen nostanut esiin maaseudun palvelutarpeen ja vaihtoehtoisesti tuotettujen palveluiden mahdollisuuden kirjallisuuden valossa. Olen esitellyt myös yhteisön käsitettä sekä pyrkinyt liittämään yhteisö-käsitteen esittelyyn myös maaseutuyhteisön näkökulman. Naapuriapu-käsitettä olen käsitellyt melko lyhyesti pohjustamaan analyysissä esiintyvää naapuriapu-teemaa.

Esittelen maaseutua myönteisestä näkökulmasta, nähden sen kehittymismahdollisuudet ja positiiviset puolet. Vielä joitain kymmeniä vuosia sitten maaseutua pidettiin hiljalleen autoituvana seutuna, jolle ei juurikaan annettu toivoa tulevaisuudesta. Viimeisten vuosien aikana kuitenkin mediassa ja monenlaisissa hankkeissa on pyritty huomaamaan ja nostamaan esiin maaseudun myönteiset tekijät. Tuon tutkielmassani esiin esimerkiksi maaseudun vetovoimatekijöitä, joiden avulla maaseutu säilyisi elävänä, ja joiden avulla maaseutu nähtäisiin mahdollisuutena silloin, kun asuinpaikkaa ollaan valitsemassa.

Koska tutkimuskohteenani oleva, suhteellisen kaukana keskustasta sijaitseva kylä ei välttämättä vahvasti houkuttele nuoria muuttajia, selvitän, miten haastateltavat ovat päätyneet muuttamaan kylään. Kylään muuttamisen syyt ovat mielenkiintoisia ja luovat ehkä yleiskuvaa siitä, miksi nuoret ihmiset muuttavat maaseudulle. Näin selviävät myös tutkimuskohteenani olevan kylän vetovoimatekijät.

Olen käsitellyt tutkielmani teoreettisessa osassa melko laajasti maaseudun palveluita, muun muassa kaivattuja palveluita, palveluiden järjestämistä sekä vaihtoehtoisista palveluntuottamisen tapaa. Maaseutu ei voi pysyä elinvoimaisena ilman palveluita. Haastattelujen avulla olen pyrkinyt myös saamaan esiin, mitä palveluita juuri tutkimuskohteenani olevassa kylässä

pidetään tärkeinä ja käytetään, sekä sitä, kaivataanko kylään lisää palvelutarjontaa.

Olen esitellyt yhteisöllisyyden käsitettä sekä pyrkinyt haastattelujen perusteella selvittämään, onko kylässä haastateltavien mielestä yhteisöllisyyttä, ja tarvitaanko sitä lisää. Yhteisöllisyyden teemaan liittyen olen syventynyt myös naapuriapuun. Naapuriavusta on saatavilla melko vähän tutkimusta ja kirjallisuutta. Siksi olenkin pääasiassa selvittänyt haastattelujen avulla naapuriavun luonnetta ja muotoja kylässä, jossa haastateltavat asuvat. Lisäksi olen selvittänyt sitä, onko naapuriapu korvannut joitakin maksullisia palveluja kylässä. Näin naapuriavun teema nivoutuu myös tutkimuksen palveluteemaan.

Tärkeimmiksi tutkimuskysymyksiksi ovat tutkimuksen teon kuluessa muodostuneet seuraavat: *Mitkä tekijät toimivat pienessä kylässä vetovoimatekijöinä? Miksi haastateltavat ovat muuttaneet ja jääneet kylään? Minkälaisia palveluita kylässä käytetään, arvostetaan ja tarvitaan? Entä onko kylässä yhteisöllisyyttä, ja onko siellä saatavilla naapuriapua? Ja vielä, onko naapuriapu korvannut joitakin tiettyjä, maksullisia palveluita?*

6.1 Aineisto ja haastattelut

Perustelen tässä luvussa sitä, miksi valitsin juuri tietyn ryhmän kyläläisiä haastateltaviksi. Lisäksi kertaan tilanteen kulkua haastattelupyynnön esittämisestä haastattelun tekemiseen. Esittelen myös haastattelua, erityisesti käyttämäni teemahaastattelun menetelmää tiedonkeruun mallina.

Aiheeni valinnan jälkeen päädyin siihen, että kerään analysoitavan aineistoni itse haastatteleamalla sopiviksi katsomiani ja haastatteluun suostuvia henkilöitä. Etsiskelin ensin valmiita aineistoja aiheeseeni liittyen, mutta koska sopivia aineistoja ei löytynyt, päädyin tekemään haastattelut itse. Haastattelut tein tutkimuskohteeksi valitsemassani kylässä elossyyskuun aikana vuonna 2007. Haastateltavat valikoin haastateltaviksi sen vuoksi, että he edustavat jotain tiettyä ryhmää (Hirsjärvi & Hurme 2001, 83), tässä tapauksessa siis kohdekylän perheenäitejä. Aineiston rajaamisen vuoksi valitsin haastateltaviksi perheenäidit, joiden perheissä on alle 18-

vuotiaita lapsia. Aineiston rajaamisen lisäksi haastateltavien valintaan vaikutti se, että olen itse kiinnostuneempi perheiden palveluista kuin vaikkapa vastaavista vanhusten palveluista. Lapsiperheitä ja nimenomaan lapsia pidetään myös jollain tavalla ”maaseudun tulevaisuutena”, jolloin tämäkin tekijä vaikutti siihen, että valitsin juuri lapsiperheiden äidit haastateltavikseni.

Lasten lukumäärä perheissä vaihteli yhdestä viiteen. Kaikki haastateltavaksi pyytämäni kuusi kyläläistä suostuivat haastatteluun heti. Käytin haastateltavien valinnassa Hirsjärven ja Hurmeen (1993, 59) mainitsemaa tarkoituksenmukaisuusvalintaa, joka merkitsee sitä, että haastateltaviksi valitaan sellaisia henkilöitä, joilla tiedetään olevan erityistä tietämystä tutkittavasta asiasta. Koin, että haastateltavilla äideillä olisi palveluista, yhteisöllisyydestä ja naapuriavusta tietoa ja mielipiteitä, jotka olisivat tutkimukseni kannalta oleellisia.

Päädyin haastattelemaan kuutta kyläläistä. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 58) mukaan haastateltavien lukumäärä riippuu aina tutkimuksen tarkoituksesta. Mielestäni kuuden haastateltavan joukko riittää täyttämään gradutasoisen tutkielman tarpeet. Kuuden haastateltavan puheesta ei ehkä vielä voi tehdä yleistyksiä, mutta jonkinlaisen kuvan tutkittavasta asiasta voi jo saada. Haastateltavien riittävän määrän harkinnassa käytetään myös saturaatiota. Saturaatiolla tarkoitetaan sitä, että uusien haastattelujen myötä ei enää keräänny merkittävää uutta tietoa. (Mt., 60.) Haastattelujen edetessä näin alkoikin jo olla, eli samankaltaiset mielipiteet toistuivat haastattelusta haastatteluun.

Haastateltaviani pyysin haastateltaviksi heitä tavatessani. Kaikki haastateltavat olivat itselleni ainakin jollain tavalla tuttuja. Hirsjärven ja Hurmeen (mt., 72) mukaan tuttujen ihmisten haastattelemista olisi syytä välttää. En kuitenkaan kokenut haastateltavien ”tuttuutta” ongelmaksi, koska käsittelemäni aihe ei ollut erityisen arkaluonteinen. Haastateltavien tunteminen vaikutti kuitenkin esimerkiksi siten, että mielestäni vaikkapa taloudellisesta tilanteesta kysyminen olisi ollut liian tungettelevaa, vaikkakin joissakin haastatteluissa haastateltavat itse ottivat puheeksi taloudelliset seikat. Toisaalta tuttujen haastattelemisen myönteisenä puolena

voidaan pitää sitä, että haastattelutilanne oli luonteva ja helppo, koska tunsimme haastateltavan kanssa toisemme. Tuttujen ihmisten haastattelemine oli kuitenkin oletettavasti erilaista kuin se, että olisin haastatellut tutkimustani varten täysin vieraita henkilöitä.

Haastattelukysymykset annoin haastateltaville jo aikaisemmin luettavaksi, jotta miettimistä vaativat kysymykset eivät tulisi liian äkkiseltään haastattelussa vastaan. Haastateltavat ehtivät lisäksi miettiä niihin vastauksia etukäteen. Mielestäni myös haastateltavat kokivat kysymysten saamisen etukäteen hyväksi käytännöksi. Olen käyttänyt haastattelumenetelmää aiempien folkloristiikan opintojeni aikana, joten haastattelumenetelmän käytöstä aineiston keräämisessä minulla oli hieman kokemusta. Nauhoitin kaikki haastattelut ja myöhemmin litteroin ne sanasta sanaan, jotta haastatteluita olisi helpompi käsitellä ja analysoida. En nähnyt tarpeelliseksi litteroida esimerkiksi äänenpainoja, äänensävyjä tai taukojen pituuksia.

Haastattelun yhteydessä haastateltavat täyttivät taustatietolomakkeen, jossa kysyttiin nimi, syntymävuosi, haastateltavan ammatti, haastateltavan puolison ammatti, lasten syntymävuodet sekä asumismuoto. Kuten jo edellä mainitsin, en nähnyt esimerkiksi taloudellisen tilanteen selvittämistä mahdolliseksi, sillä kysymys olisi saatettu kokea liian uteliaaksi tai tungettelevaksi, koska tunnen haastateltavat. Tässä tilanteessa tuttuudesta oli siis mahdollisesti haittaa. Joissain tilanteissa tieto taloudellisesta tilanteesta olisi ollut mahdollisesti tarpeellinen, koska suurpiirteisesti voisi ajatella ehkä siten, että mitä enemmän rahaa perheellä on käytettävissään, sitä enemmän he myös käyttävät maksullisia palveluita. Haastattelun yhteydessä haastateltavat täyttivät myös ”lupalomakkeen”, jolla he antoivat luvan haastattelun käyttöön tutkimustarkoituksessa. Kaksi haastattelua tehtiin omassa kodissani, neljä haastattelua taas haastateltavien kodeissa. Haastattelut tehtiin siinä paikassa, joka haastateltaville parhaiten sopi esimerkiksi lastenhoidon kannalta.

Hirsjärven ja Hurmeen (mt., 48) mukaan haastattelu voidaan määritellä ”kahden ihmisen väliseksi viestinnäksi, joka perustuu kielen käyttöön”. Haastattelua on lisäksi kuvailtu ”keskusteluksi, jolla on ennalta päätetty

tarkoitus” (Hirsjärvi & Hurme 1993, 25), eli haastattelun avulla on tarkoitus saada selvitettyä asia, jota parhaillaan tutkitaan. Haastattelu on siis keskustelua, jolla on jokin päämäärä. Tutkimushaastattelun tulee olla muun muassa ennalta suunniteltu ja haastattelijan alulle panema ja ohjaama, lisäksi haastattelijan tulee motivoida haastateltavaa sekä tuntea oma haastattelijan roolinsa. Haastateltavan on myös voitava luottaa haastatteluaineiston luottamukselliseen käsittelyyn. (Mt., 25; 27.)

Haastattelulajit voidaan jakaa kolmeen pääryhmään: lomakehaastatteluihin, avoimiin haastatteluihin ja teemahaastatteluihin. Lomakehaastattelussa eli strukturoidussa haastattelussa haastattelu etenee tarkasti lomakkeelle kirjattujen kysymysten mukaan. Avointa haastattelua on nimitetty myös esimerkiksi syvähaastatteluksi ja vapaaksi haastatteluksi. Avoimessa haastattelussa ei käytetä valmista kysymysrunkoa, ja avoin haastattelu on haastattelumuodoista eniten keskustelunomainen. (Mt., 29-37.)

Haastatteluaineistoni keräsin teemahaastattelun menetelmää noudatellen. Teemahaastattelua nimitetään myös lomake- ja avoimen haastattelun välimuodoksi sekä puolistrukturoiduksi tai puolistandardoiduksi haastatteluksi (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, koska haastattelussa läpi käytävät aihealueet ovat selvillä, mutta tarkkaa kysymyslistaa haastattelussa ei käytetä. Tarkoituksena on laatia haastattelua varten teema-alueuuttelo (Hirsjärvi & Hurme 1993, 41), eli haastattelun tulisi edetä teema-alueittain (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Itse olin suunnitellut haastattelurunkoni siten, että olin etukäteen tehnyt teemoittain tarkan kysymyslistan hahmottaakseni sen, mitä haastattelussa on ehdottoman tärkeää kysyä ja mitkä aihealueet on käsiteltävä. Haastattelurunko toimi siis jonkinlaisena muistilistana läpi haastattelun. Suunnitellut teemat ja kysymykset käytiin sitten haastattelutilanteessa läpi, mutta lisäksi kunkin haastattelun aikana käsiteltiin vapaasti muitakin asioita teemoihin liittyen.

Kysymykset voidaan teemahaastattelussa jakaa niiden laadun mukaan tosiasia- ja mielipidekysymyksiin (Hirsjärvi & Hurme 1993, 44-45). Myös omissa haastatteluissani kysymykset jakautuivat sekä tosiasia- että mielipidekysymyksiin. Tosiasiakysymyksenä voidaan pitää esimerkiksi

kysymystä kylässä käytettävistä palveluista, mielipidekysymyksenä taas kysymystä kylän mahdollisesta yhteisöllisyydestä. Teemahaastattelussa ihmisten asioille antamat merkitykset ovat tärkeitä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Mielestäni teemahaastattelun menetelmä oli oman työni aineistonkeruumenetelmänä onnistunut. Haastatteluissa sain selville niitä asioita, jotka tutkimukseni kannalta olivat olennaisia.

6.2 Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikan voidaan katsoa koskevan ”aineiston hankintaan ja tutkittavien suojaan liittyviä kysymyksiä”, ”tieteellisen tiedon soveltamista, käyttöä ja vaikutuksia koskevia kysymyksiä” ja ”tieteen sisäisiä asioita” (Kuula 2006, 24-25). Kvalitatiivisen aineiston osalta anonymisointi tapahtuu useimmiten esimerkiksi nimiä poistamalla tai muuttamalla ja arkaluonteisia tietoja muuttamalla (mt., 214). Tutkittaville on tarjottava mahdollisuus pysyä tuntemattomina julkaistussa tutkimuksessa (Mäkinen 2006, 114). Jo ennen haastattelua kerroin tutkittaville, että heidän nimensä ei tule näkyviin tutkimuksessa. Tärkeää on myös aineiston luottamuksellinen käsittely (mt., 115-116). Erityisesti olen pohtinut tutkittavien tunnistamattomuuden suojaan liittyviä kysymyksiä. Miten menetellä, että tutkittavat pysyisivät tutkimuksessani tuntemattomina?

Koska tutkimuskohteenani on ollut melko pieni kylä, olen nähnyt tarpeelliseksi anonymisoida sekä kylän nimen että haastateltavat. Kuulan (2006, 200) mukaan tunnisteiden poistaminen tai muuttaminen on aina mietittävä tutkimuskohtaisesti. Anonymisointi ei ole aina välttämätöntä (mt., 201). Koska kyläyhteisö on pieni ja melko tiivis, tutkimusta lukevan kyläläisen olisi suhteellisen helppoa tunnistaa haastattelukatkelmien perusteella haastateltavien henkilöllisyys. Myös kaikki tutkittavat tuntevat ja tietävät toisensa ainakin jollakin tasolla. Haastattelukatkelmista olen poistanut haastateltavien nimet kokonaan. Kuulan (mt., 215) mukaan pseudonyymien käyttäminen on parempi vaihtoehto kuin nimen poistaminen kokonaan. Haastateltavien nimien muuttaminen ei kuitenkaan tullut kyseeseen, koska haastattelukatkelmien lukeminen nimien perusteella olisi helpottanut haastateltavien tunnistamista. Mikäli nimet olisi muutettu, olisi

yhden haastateltavan mielipiteitä kuitenkin voinut seurata nimen perusteella. Tämän vuoksi haastateltavia ei ole tekstissä mitenkään nimetty.

Olen myös jonkin verran muokannut tekstikatkelmien kieltä yleiskielisemmäksi, koska käytetyn murteen tai puhetyylin perusteella haastateltavat olisi saattanut tunnistaa. Asiasisältö on pysynyt kuitenkin haastattelukatkelmissa samana muokkaamisesta huolimatta. Vaikka tutkimuksessa ei käsitelty kovinkaan arkaluonteisia asioita, näin tarpeelliseksi toimia edellä mainituilla tavoilla. Näin voidaan turvata haastateltavien tunnistamattomuus parhaiten.

7 ANALYYSIMETODI

Tässä luvussa esittelen laadullisen menetelmän ja sisällönanalyysin lähtökohtia, sekä hieman sitä, miten olen itse käyttänyt sisällönanalyysia analyysimenetelmänä. Tutkimukseni olen toteuttanut laadullisen tutkimusmenetelmän avulla. Mielestäni laadullisen tutkimusmenetelmän käyttäminen on tutkimusaiheeni huomioon ottaen tarkoituksenmukaisinta. Laadullisen tutkimuksen avulla voidaan tutkia ihmistä ja ihmisen maailmaa (Varto 1992, 23). Aineistoni analysoin käyttäen analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin avulla voidaan käsitellä esimerkiksi haastatteluja, joiden sisältö pelkistämisen jälkeen luokitellaan, ja pyritään näin muodostamaan käsitys tutkittavana olevasta aiheesta.

7.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimusmenetelmät voidaan jakaa laadullisiin eli kvalitatiivisiin ja määrällisiin eli kvantitatiivisiin tutkimusmetodeihin. Kvantitatiiviset tutkimus- ja analyysimenetelmät olivat käytetyimpiä suomalaisessa tutkimuksessa 1970-luvulle saakka, jonka jälkeen kvalitatiivisesta tutkimusotteesta on tullut käytetympi menetelmä (Toivonen 1999, 119). Määrällisten tutkimusmenetelmien avulla voidaan tutkia ja analysoida nimensä mukaisesti esimerkiksi numeroita sisältävää aineistoa. ”Kokeellinen”, ”tilastollinen” ja ”tosiasiallinen” ovat käsitteitä, joita yhdistetään

kvantitatiiviseen tutkimusmetodiin. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla onkin selkeä pyrkimys saada aikaan objektiivisia ja luotettavia tutkimustuloksia. (Soininen 1995, 34-37.) Alasuutarin (1994, 34) mukaan kvantitatiivisen analyysin keinoin analysoitavat aineistot ovat taulukkomuotoisia ja analyysissa ”argumentoidaan lukujen ja niiden välisten systemaattisten, tilastollisten yhteyksien avulla”. Määrällisten tutkimusmenetelmien käyttö väheni 1960-luvun tienoilla, jolloin laadulliset tutkimusmenetelmät saivat jalansijaa tutkimuksessa (Soininen 1995, 34).

Laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta voidaan taas kuvailla tutkimus- ja analyysimenetelmäksi, jonka avulla on tarkoitus tutkia ja analysoida ihmistä ja tiiviisti ihmisen ympärillä olevaa elämismaailmaa (Varto 1992, 26). Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tarkoitus on löytää tutkittavasta aineistosta yhteneväisyyksiä, eroja tai toimintatapoja, joiden perusteella voidaan edetä käsitteiden määrittelyyn (Janhonen & Nikkonen 2003, 15; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 21). Pyrkimyksenä on käsittää sitä, miksi ihminen käyttäytyy siten kuin käyttäytyy, sekä yrittää tämän perusteella kasvattaa tietämystä tutkittavana olevasta kohteesta (Soininen 1995, 35). Koska laadullisen tutkimuksen menetelmin on tarkoitus tutkia ihmistä elämismaailmoineen, on melko luonnollista, että tavanomaisimpia aineistonkeruumenetelmiä ovat muun muassa haastattelut, havainnointi sekä tieto, joka perustuu erilaisiin dokumentteihin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73). Aineistoa kerätessään tutkijan onkin huomattava, että tämän omat ennakkokäsitykset ja mielipiteet asiasta voivat vaikuttaa kerättävään aineistoon siten, että tutkija näkee ja kuulee tutkittavasta kohteesta vain sen, mitä haluaa nähdä ja kuulla (Soininen 1995, 39). Tällöin aineistossa ei enää kuulu pelkästään tutkittavien oma ääni, vaan myös tutkijan omat ennakkokäsitykset tutkittavasta asiasta.

Alasuutarin (1994, 30-38) mukaan laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on *havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen*. Havaintojen pelkistäminen koostuu kahdesta eri osiosta, joista ensimmäisessä aineistoa on tarkasteltava ”tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta”. Tällöin aineistossa kiinnitetään huomio ainoastaan tutkimuskysymyksen kannalta olennaiseen tietoon. Näin analysoitava aineisto voidaan pelkistää, jonka

jälkeen, toisessa vaiheessa, pelkistettyjä havaintoja yhdistellään havainnoksi. Yhdistely tarkoittaa siis sitä, että pelkistämällä syntyneitä alaluokkia yhdistellään havaintojen yläluokiksi. Näin pyritään löytämään ja muotoilemaan aineistosta tiettyjä, koko aineistoon päteviä sääntöjä. (Alasuutari 1994, 30-31.) Alasuutarin (mt., 34) mukaan erojen löytyminen aineistoista on laadullisessa analyysissä tärkeää, koska löytyneiden erojen perusteella voidaan saada viitteitä siitä, miksi tietty ilmiö on sellainen kuin se on. On kuitenkin pyrittävä välttämään liiallista erojen etsimistä ja tyypittelyjen tekemistä. Jos aineistosta on tehty liikaa erotteluja, on myös hankala luoda sääntöjä, jotka yhdistäisivät kaikkia näitä eroja ja tyypittelyjä. (Mt., 34.)

Toinen laadullisen analyysin vaiheista on arvoituksen ratkaiseminen, jota voidaan kutsua empiirisen sosiaalitutkimuksen yhteydessä myös tulosten tulkinnaksi. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä arvoituksen ratkaiseminen tarkoittaa sitä, että pyritään saamaan aikaan tutkittavasta ilmiöstä merkitystulkinta. Merkitystulkinta muodostetaan ”tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta”. Näiden lisäksi arvoituksen ratkaisemisen apuna käytetään edelleen aineistoa, josta tyypittelyt on tehty. Arvoituksen ratkaisemisen prosessin kanssa samaan aikaan saattaa nousta esiin uusia aineiston pelkistämisen tarpeita, lisäksi apuna arvoituksen ratkaisemisessa saatetaan käyttää apuna tilastotietoa, muita tutkimuksia ja teoriakirjallisuutta. (Alasuutari 1999, 44-47.) Käytän tutkielmassani arvoituksen ratkaisemisen välineinä muita tutkimuksia sekä teoriakirjallisuutta, mutta en puhdasta tilastotietoa.

On huomattava, että kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimusote eivät sulje toisiaan pois tutkimuksesta, vaan kumpaakin otetta voidaan käyttää tutkimuksessa tarkoituksenmukaisesti (Soininen 1995, 40). Myös Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 26-33) teoksessa selvitetään, miten kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusotetta voidaan yhdistellä samassa tutkimuksessa.

Olen kuitenkin itse päätenyt tekemään tutkielmani käyttäen laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta. Tarkoitukseni on tutkia ihmisiä ja heidän käyttäytymistään omassa ympäristössään palveluiden ja yhteisöllisyyden suhteen, sekä löytää mielipiteistä ja käyttäytymisestä yhteneväisyyksiä ja

eroavaisuuksia. Tämäntyyppisen tutkimuksen tekemiseen sopii paremmin laadullinen tutkimusote, jonka avulla pyritään, kuten edellä on jo mainittu, pelkistämään havainnot ja ratkaisemaan arvoitus.

7.2 Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä

Olen käyttänyt aineistoni analysoimisessa sisällönanalyysin menetelmää. Sisällönanalyysia pidetään eräänlaisena perusanalyysimenetelmänä, joka on käytettävissä kaikenlaisessa laadullisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysia voidaan pitää myös jonkinlaisena pohjana usealle muullekin laadullisen tutkimuksen menetelmälle, ja lisäksi sisällönanalyysia voidaan käyttää apuna määrällisissä tutkimuksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93.)

Sisällönanalyysin avulla voidaan analysoida kommunikaatiota, joka on joko kirjallisessa tai suullisessa muodossa. Sisällönanalyysin avulla voidaan tutkia esimerkiksi puheen, asioiden tai tapahtumien merkityksiä tai sisältöä. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 21; Toivonen 1999, 125.) Sisällönanalyysi, jota voidaan pitää tekstianalyysin muotona, pyrkii löytämään tekstin merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-106).

Sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, joka etenee aineiston pelkistämisen kautta aineiston ryhmittelyyn ja abstrahointiin, eikä tulkintaa aineistosta muodosteta minkäänlaisten tiukkojen normien perusteella (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 26-29; Toivonen 1999, 125). Sisällönanalyysin aineistona on siis oltava jonkinlainen dokumentti, esimerkiksi haastattelu, jota analysoidaan. Omassa tutkimuksessani dokumentteina ovat olleet kuusi tekemääni haastattelua.

Tarkoituksena on siis pelkistää aineisto tarkastelemalla sitä tutkimuskysymysten kannalta. Ennen analyysiprosessia on määriteltävä analyysiyksikkö, joka voi tavallisimmin olla esimerkiksi sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Kokonainen virke voi muodostaa ajatuskokonaisuuden. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 25-26.) Pelkistäminen tapahtuu siten, että aineistosta poistetaan tutkimuskysymysten kannalta epäolennainen aines, jonka jälkeen tehdään olennaisen aineiston tiivistäminen tai pilkkominen osiin. Pelkistäminen tapahtuu aina tutkimuskysymyksen

ohjaamana. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111.) Pelkistämisen jälkeen aineistosta löydetty vastaukset, eli aineiston tiivistetyt tai pilkotut osat merkitään ylös aineiston mukaisin käsittein. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 26.) Itse olen analyysissäni päätenyt käyttämään analyysiyksikkönä lähinnä ajatuskokonaisuutta. Haastatteluita analysoidessani olen lukenut läpi yhden aihealueen, ja tämän jälkeen järjestellyt ja tiivistäneet haastateltavien puhetta heidän vastaustensa mukaisesti.

Kun aineiston tiivistäminen tai pilkkominen osiin on toimitettu, on seuraavaksi ryhmiteltävä eli klusteroitava aineistosta tehdyt tiivistykset. Ryhmittelyn tarkoituksena on löytää tiivistyksistä yhteneväisyyksiä ja erilaisuuksia, jonka jälkeen samankaltaiset tiivistykset eli käsitteet yhdistetään omaksi luokakseen. Kun ryhmittely on tehty, on aineisto jälleen tiivistynyt laajempien yläkäsitteiden alapuolelle. Aineiston ryhmittelyn jälkeen on suoritettava aineiston abstrahointi. Abstrahoinnilla eli käsitteellistämällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta etsitään tutkimuksen kannalta tärkeä tieto ja tämän myötä luodaan teoreettisia käsitteitä. Tämän jälkeen käsitteitä vielä yhdistellään, jonka jälkeen voidaan tehdä tutkimusta koskevat johtopäätökset. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112-115.)

Sisällönanalyysi voidaan jaotella aineistolähtöiseen eli induktiiviseen ja teorialähtöiseen eli deduktiiviseen analyysiin (mt., 110-117). Aineistolähtöinen analyysi on juuri yllä kuvatun kaltaista, jolloin analyysissä lähdetään liikkeelle aineistosta, ja pelkistämisen, ryhmittelyn ja abstrahoinnin kautta päädytään tutkimustuloksiin (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 28-29).

Sisällönanalyysi voidaan toteuttaa myös teorialähtöisesti. Teorialähtöistä sisällönanalyysia ohjaava tekijä on analyysirunko, jonka muodostamisesta sisällönanalyysi aloitetaan. Analyysirunko voi olla analyysia ohjaava ja tiukasti strukturoitu tai väljä. (Mt., 30-31.) Väljän analyysirungon sisään luodaan uusia kategorioita, tiukasti strukturoidun analyysirungon ollessa kyseessä ”kerätään vain niitä asioita, jotka sopivat analyysirunkoon” (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116). Itse olen toteuttanut analyysini teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Tein tutkimushaastattelut etukäteen suunniteltujen

teemojen pohjalta. Analyysirunko noudatteli haastattelurunkoa tutkimuksessani melko tarkasti.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Analysoitavat aineistot olen siis hankkinut haastattelemalla kuutta tutkimuskohteena olevassa kylässä asuvaa alaikäisen lapsen äitiä. Haastattelut on tehty elo-syyskuussa 2007 ja nauhoitettu nauhurilla. Haastattelut olen litteroinut sanasta sanaan ja tulostanut litteroidut haastattelut paperille, jolloin aineistojen käsittely on ollut helpompaa. Aineistoa on nyt lopullisessa muodossaan yhteensä 89 sivun verran.

Tarkastelen analyysissani pienen kylän vetovoimatekijöitä. Lisäksi tutkin sitä, millä tavalla kyläläiset kokevat oman kylänsä yhteisöllisyyden, sekä sitä, saadaanko ja annetaanko haastateltavien mielestä kylässä tarvittaessa naapuriapua. Näiden seikkojen selvittelyn jälkeen voi pohtia sitä, korvaako naapuriapu palveluita, joista jouduttaisiin muuten maksamaan. Toki on palveluita, joita ei voida jättää naapureiden antaman avun varaan, kuten hyvinvointi- tai kauppapalvelut. Olennaista on myös havaita, minkä vuoksi haastateltavat ovat kylään muuttaneet, ja ovatko palvelut vaikuttaneet kylään muuttamiseen tai siellä asumiseen.

Olen käynyt aineistoa läpi niiden teemojen mukaan, jotka muodostuivat jo kysymyksiä mietittäessä ja haastatteluja tehtäessä. Haastatteluissa käsiteltyjä pääteemoja olivat muutto kylään ja asuminen kylässä sekä palveluiden vaikutus muuttopäätökseen ja asumiseen. Palveluiden käyttämisen osalta kartoitin kylässä käytettäviä ja tärkeimpiä palveluita. Koulu- ja päivähoidtopalvelujen käyttöä ja tärkeyttä tiedustelin tarkemmin, koska kyseiset palvelut on nähty kylässä yleensä tärkeinä palveluina. Yhteisöllisyyttä ja naapuriapua käsiteltiin haastatteluissa omana teemanaan. Lisäksi kylätoiminnasta kysyin lyhyesti haastattelun lopuksi. Kylätoiminnan teemaa en kuitenkaan tutkimuksessani juuri käsittele. Teemat olivat siis vieläkin pelkistäen *asuminen kylässä / muutto kylään, palvelutarve ja –tarjonta, yhteisöllisyys ja naapuriapu sekä kylätoiminta*. Haastattelun lopuksi kysyin vielä, onko jotain oleellista jäänyt haastattelussa kysymättä

tai sanomatta. Tämä kysymys käynnisti yhden haastattelun yhteydessä vielä lisäkeskustelua aiheista.

Olen tarpeen mukaan lisännyt lukuihin tekstikatkelmia haastatteluista selkiyttämään analyysia. Olen myös lisännyt tai muuttanut haastattelukatkelmien tekstiä parantaakseni sanoman ymmärrettävyyttä tai anonymisoidakseni henkilökohtaisia tietoja. Haastattelukatkelmista poistamani asiaankuulumattoman tekstin olen merkinnyt kolmella katkoviihvalla (---). Mikäli olen anonymisoinut haastattelukatkelmissa nimiä tai selkiyttänyt haastattelutekstin sanomaa, olen merkinnyt lisäämäni tekstin tai huomiot hakasulkujen sisään. Tauot haastateltavien puheessa olen merkinnyt kolmella pisteellä (...) tai ajatusviivalla (–).

8.1 Kylään muuttaminen ja kylässä asuminen

Käsittelen tässä ensimmäisessä analyysiluvussani kylään muuttamisen syitä sekä kylässä asumista. Luku on teoriasidonnainen, koska mielestäni näin luku tulee ymmärrettävämmäksi erityisesti kylään muuttamisen osalta.

Muuttoliike on kuljettanut jo vuosikymmeniä suomalaisia kohti taajamia ja kaupunkeja, ja jo suurin osa ihmisistä asuu tällä hetkellä taajamissa. Siitä huolimatta osa muuttajista suuntaa kulkunsa vastavirtaan, kohti maaseutua ja pieniä kyliä. Maallemuuttoa tutkinut Aini Pehkonen (2004, 75) määrittelee maaseudun muuttokohteet joko kaupunkien läheisiksi kyliksi tai ydinmaaseudun kyliksi. Tutkimuskohteena oleva kylä voidaan luokitella ydinmaaseudun kyläksi, koska lähimmät kaupungit sijaitsevat kymmenien kilometrien päässä. Pehkonen (mt., 85) on luokitellut maaseudulle muuttajat paluu- ja tulomuuttajiksi. Myös muussa maallemuuttoa käsittelevässä kirjallisuudessa käytetään ”paluumuuttaja”-käsitettä. Paluumuuttajat voidaan määritellä sellaisiksi henkilöiksi, jotka ovat asuneet kylässä, muuttaneet pois, ja muuttavat kylään myöhemmässä vaiheessa takaisin. Paluumuuttaja voi olla myös takaisin yleensäkin samalle seudulle muuttava henkilö.

Kylään muuttavien muuttomotiiveja saattavat olla perheelle löytynyt sopiva asunto, taloudelliset syyt tai se, että asumista lähellä luontoa pidetään

tärkeänä (mt., 85-93). Kunnanjohtajille tehdyssä, henkilöihin kohdistuvien erityistukien soveltuvuutta kartoittavassa kyselyssä tiedusteltiin, mitkä tekijät kunnanjohtajien mielestä saavat ihmiset muuttamaan syrjäseudulle. Kunnanjohtajat määrittivät muuton syiksi työn, elämäntilanteen ja juuret, luontoon liittyvät tekijät, peruspalvelut sekä lasten turvallisuuden. (Tohmo, Ritsilä, Nenonen & Haapanen 2001, 37.) Muuttomotiivien voidaan mahdollisesti ajatella koskevan myös lähemmäs kaupunkeja tapahtuvaa maallemuuttoa, ei ainoastaan syrjäseudulle muuttamista. Muita, yksilöllisesti ja perhekohtaisesti määräytyviä syitä maallemuuttoon voi olla useampiakin, mutta edellä mainitut tekijät lienevät niitä yleisimpiä.

Haastateltavistani puolet oli muuttanut kylään puolison vuoksi. Puolison perässä muuttaneiden haastateltavien puoliset olivat siis kotoisin tutkimuskohteena olevasta kylästä.

Sitten kun me huomattiin että meistä tulee pari, niin yrityksen [anonymisoitu] takia sitten kylästä [kylän nimi poistettu] katsottiin se talo. Kyllä me keskustasta katsottiin vuokra-asuntoja ensin, mutta tämä tuli sopivaan saumaan ja oli meille sopivan hintainen --- eli, se oli yhteensattumien summa, miksi mä oon tullu mutta että suurin on tietysti puoliso [puolison nimi poistettu] ja yritys.

Edellisen haastateltavan puoliso on kotoisin kylästä, ja kylässä sijaitsee myös perheen yritys. Muidenkin haastateltavien vastauksissa tulee kysyttäessä esiin se, että he ovat muuttaneet kylään puolisonsa perässä. Joistakin vastauksista ilmenee, että ilman puolisoa he eivät olisi kylään muuttaneet. Pienehkö ja syrjäinen kylä tuskin houkuttelee ainakaan yksinäisiä ihmisiä. Ennemmin kylään muutetaan perheen kanssa tai puolison perässä. Haastatteluissa ei juuri esiintynyt kuitenkaan vastenmielisyyttä kylään muuttamista kohtaan, vaikka kylään olikin muutettu siksi, että puoliso asui jo siellä, eikä vaihtoehtoja ehkä ollut.

No tän ukon [puoliso] takia.

No mä oon niinku puolison perässä muuttanut, että... ei, ei siinä oikein muuta syytä ollut. --- Sanotaan että jos ei mies asuisi täällä niin emmä varmaan olisi tänne ikinä muuttanu.

Mielenkiintoista on se, että maallemuuttoa ja maallemuuttajien profiilia käsittelevät kirjat eivät juuri lainkaan huomioi sitä, että maallemuuttajan puoliso saattaa olla ammatiltaan maaseutuyrittäjä. Tällaisessa tapauksessa

muuttaminen muualle kuin puolison maatilalle saattaa olla mahdotonta, koska työpaikka on sidottu asuinpaikkaan. Sen vuoksi luonnollinen vaihtoehto on muuttaa syrjäisempäänkin kylään puolison perässä, mikäli edessä on valintatilanne puolison ja asuinpaikan välillä. Ongelmaksi saattaa tällaisessa tilanteessa muodostua esimerkiksi muuttajan työmahdollisuuksien puute erityisesti syrjäisellä maaseudulla. Tällaista ongelmaa ei haastatteluissani kuitenkaan tullut esiin, kaikki olivat löytäneet itselleen sopivan työpaikan.

Kolme haastateltavaani oli muuttanut puolison perässä kylään, näistä kahdessa tapauksessa puolisoilla on maatila, ja kolmannessakin tapauksessa puolison työpaikka on yrityksen muodossa sidottu kylään. Nivalaisen (2002, 21) mukaan naiset muuttavat todennäköisemmin maalle kuin miehet. Tarkemmin tätä naisten suurempaa muuttoinnostusta ei selvitetä, mutta voisiko juuri edellä mainitussa asiassa, maanviljelyksessä, olla ainakin osittainen selitys asiaan? Miehet kun harvemmin muuttavat naispuolisen maanviljelijäpuolisonsa perässä maaseudulle. Toki naisten suurempiin maallemuuttolukuihin saattaa olla muitakin syitä, mutta tämä on mahdollisesti yksi näistä syistä.

Maallemuuton ja kyliin muuttamisen tärkeänä syynä voidaan nähdä se, että perheelle on löytynyt sopiva asunto. Lapsiperheillä koti näyttelee elämässä tärkeää osaa. Toivottavaa on, että perheellä on kodissa tarpeeksi tilaa, jolloin asunnon koko- ja hintasuhde ovat merkittäviä tekijöitä asuntoa valittaessa. (Pehkonen 2004, 87.) Kun perheenjäsenten lukumäärä lisääntyy, muutetaan maaseudulle, ja kun jäsenten lukumäärä perheessä vähenee, muutetaan muualle (Nivalainen 2002, 25). Näin oli ainakin yhden haastateltavani kohdalla. Aineistossani erottui selvästi kylään muuton syynä se, että perhe oli löytänyt kylästä sopivan asunnon, ja tehnyt muuttopäätöksensä sen perusteella. Isot asunnot saattavat olla syrjäisemmällä maaseudulla tai jo kauempana kunnan keskustasta myös halvempia kuin kasvukeskuksissa ja niiden ympäristössä.

Tämä [talo] tuli sopivaan saumaan ja oli meille sopivan hintainen --- ja talon näköinen talo.

Löydettiin hyvä omakotitalo.

H: Me muutettiin ensin lähikuntaan [kunnan nimi poistettu] --- ja sitten me meinattiin ostaa sieltä asunto, kun lapsilukumäärä alkoi olla niin iso. Mutta sitten me päädyttiin tänne kyläkoulun takia tänne kylään [kylän nimi poistettu].

ME: Aivan, ja täältä löytyi sitte asunto?

H: Joo, joo.

Ei ole ollut itsestäänselvyys, että kylästä on löytynyt halukkaille muuttajille sopiva asunto. Tulijoita olisi viime vuosina ollut enemmän, kuin kohtuullisen hyväkuntoisia asuntoja on ollut myynnissä. Ongelma on ollut yleinen ympäri Suomen, kun maaseudulla, yleensä taajamien ulkopuolella, pidetään tyhjillään joskus jopa hyväkuntoisia tai vain pienen remontin vaativia taloja. Usein kylässä sijaitsevia, tyhjillään pidettäviä taloja käytetään muutaman kerran vuodessa lomanviettoon, eikä perikunta tarjouksista huolimatta halua myydä taloa ulkopuolisille.

Näin on ollut myös tutkimuskohteena olevassa kylässä. Tyhjillään olevia, kunnostettavissa olevia tai hyväkuntoisia taloja on kylässä jonkin verran, mutta myyntiin niitä ei ole laitettu. Toisaalta talojen omistajien kieltäytyminen talojen myymisestä on ymmärrettävää. Talo saattaa olla kotitalo, viimeinen side kotikylään, jos kylässä ei asu enää sukulaisiakaan. Mikäli talo myytäisiin, katkeaisivat siteet kylään lopullisesti. Myytäviä taloja ja tontteja on tutkimuskohteena olevassa kylässä kyläyhdistyksen toimesta kysely jokaiseen postilaatikkoon jaetun tiedotteen avulla, mutta yhteydenottoja asian tiimoilta on tullut niukasti. Tulevaisuudessa tarkoituksena onkin ottaa yhteyttä suoraan talojen omistajiin, josko he olisivat kiinnostuneita talojensa myynnistä.

Tässä lieneekin jonkinlainen ristiriita: toisaalta puhutaan kylien autoitumisesta ja asukkaiden vanhenemisesta, toisaalta taas kylissä ei ole taloja, joita voitaisiin tulijoille myydä. Uuden talon rakentaminen kaukana taajamasta olevaan kylään ei ole kovinkaan suosittu ratkaisu. Talon myyminen haja-asutusalueelta saattaa olla hankalaa, eikä uudehkosta talosta välttämättä saa myytäessä takaisin siihen sijoitettua rahasummaa. Kylään on rakennettu viimeksi uusia taloja vajaa kymmenen vuotta sitten. Kunnan tontteja kylässä on jatkuvassa myynnissä, joten periaatteessa talon rakentaminen kylään on mahdollista. Näille haastattemilleni kylään

tulijoille valmis, monilla vahvasti muuttopäätökseen vaikuttanut talo oli kuitenkin löytynyt.

Puolison ja sopivan asunnon lisäksi kylään muutettiin juuri sen rauhallisuuden ja maaseutumaisuuden vuoksi. Rauhallisuutta pidettiin kahden haastateltavan vastauksissa tärkeänä ja selvänä syynä muuttoon, eikä joissain tapauksissa edes nähty muuta vaihtoehtoa kuin muuttaa selvästi hieman syrjemmälle asumaan. Haja-asutusalueella tontit ovat yleensä suurempia kuin kuntien tiheään kaavoitetuilla ja rakennetuilla asuntoalueilla, eikä naapuritalo sijaitse heti tontin rajalla. Myös näitä seikkoja arvostettiin muuttopäätöksiä tehtäessä.

Ja haluttiin tänne rauhaan --- vaikka liikennettä on muttei sellaista hälinää.

Eikä [kylä] ole mikään asuntoalue – onhan toki tuolla muuallakin [asutusta] ei-asuntoalueella mutta kuitenkin tuntuu että yhtäkkiä saatetaan rakentaa aivan viereen taloja, siinä meni se rauha.

Meille oli ilman muuta selvä, että me asumme maalla, ei ole muuta vaihtoehtoa --- eikä oikeastaan keskustakaan niin kun varsinaisesti, eikä kerrostaloasunto.

No se maaseutu on meille se tärkeä, eli on omaa tilaa, ja omaa rauhaa, naapurit on kivoja, mutta ne ei ole kivoja jos ne on ihan ikkunan alla... eli, vähän kauempana, eli sulla on se oma tila hengittää, kulkea rauhassa --- tai ihan kun se oli tavallaan selvä et meillä on kotieläimiä, niin niitten pitäminen on paljon helpompaa omalla pihalla ja saa olla auki ja, ihan tällaisia arkisia syitä, kasvihuone, kasvimaata.

Yksi haastateltavista kertoi myös siitä, että puolison on saatava olla lähellä luontoa:

Varsinkin puoliso [nimi poistettu] kaipaa sitä avaruutta, sen täytyy päästä tuonne pellonlaidalle katsomaan tätä lakeutta ja taivasta ja tähtiä ja kurkiauroja, että totta kai niitä näkee keskustassa mutta se on ihan erilaista.

Luonto saattaa siis olla lähellä varsinkin pienen kunnan keskustassakin, mutta kauempana keskustan hälystä ja asutuksesta tunne luonnonläheisyydestä on erilaista. Luonto koetaan ehkä koskemattomampana ja jollain tavalla luonnollisempana kaukana keskustasta. Tämä mielikuva luonnosta ja rauhallisuudesta vetää ihmisiä puoleensa. Myös liikennettä on kylässä vähemmän kuin kunnan keskustassa. Lapsiperheiden kannalta tämä voi olla tärkeä tekijä, vaikka ei

suoraan haastattelussa esiin tullutkaan. Kyläympäristö voidaan liikenteen rauhallisuuden vuoksi mieltää lapsille turvallisemmaksi paikaksi.

Moni pitää luonnonläheisyyttä ja maaseutua tärkeinä tekijöinä, kun pohditaan asuinpaikan valintaa. Luonnonläheisyys koetaan mahdollisesti vastapainona hektiselle työelämälle, luonto yhdistetään ikään kuin rauhaan ja levollisuuteen. (Pehkonen 2004, 91.) Vastaajat kertovat arvostavansa rauhaa, jota ei keskustassa tai asuntoalueilla löydä. Naapurit ovat mukavia, kunhan eivät ole oman ikkunan alla, vaan sopivan välimatkan päässä. Myös maaseudulta pois muuttaneet nuoret kuvailivat juuri rauhallisuutta ja luontoa tärkeimmiksi viihtyvyyttään lisänneiksi tekijöiksi maaseudulla. Samoin se, että omalla pihalla oli tilaa ja esimerkiksi mahdollisuus pitää eläimiä, oli merkittävä asia. (Paunikallio 2003, 18.) Hyvin samantyyppisiä syitä haastateltavani ovat maininneet vastauksissaan.

Maaseudulle on muutettu myös muiden syiden vuoksi. Eräs haastateltavista mainitsee kyläkoulun, jonka perusteella muuttopäätös kylään muuttamisesta oli aikanaan tehty. Tosin haastattelun myöhemmässä vaiheessa hän toteaa muuton kyläkoulun vuoksi olleen virhe. Yleensä pientä kyläkoulua pidetään positiivisena asiana, ja sen merkitys muuttajille voi olla suuri (Korpimäki & Zimmerbauer 2005, 19), niin tämänkin haastateltavan tilanteessa. Myöhemmin kuitenkin haastateltava oli pettynyt kyläkoulun toimintaan, ja toivoi, että lapset saisivat olla oppilaina suuremmassa koulussa.

Mutta sitten me päädyttiin tänne kyläkoulun takia tänne kylään [kylän nimi poistettu]. --- Kyllä mä sanon että se oli väärä peruste se kyläkoulu.

Usealla perheellisellä maallemuuttajalla muuttomotiivina oleva kyläkoulu saattaa muuttua yhä harvinaisemmaksi motiiviksi tulevaisuudessa. Kunnat lakkauttavat pieniä kyläkouluja kylistä joko säästöjen toivossa tai oppilaspuolan vuoksi. Tutkimuskohteenani olevassa kylässä kyläkoulu on edelleen toiminnassa, vaikka on lakkauttamisuhan alla ollutkin. Oppilasennusteen mukaan oppilasmäärän pitäisi pysyä jotakuinkin tämänhetkisisissä lukemissa 2010-luvun puolelle saakka. Se ei kuitenkaan ole takeena koulun toiminnan säilyttämiselle. Joka tapauksessa olisi syytä huomioida kyläkoulujen myönteinen merkitys kylien asukkaille sekä kylään muuttaville perheille.

Yksi haastateltavista oli asunut koko elämänsä ajan tutkimuskohteena olevassa kylässä, lisäksi myös opiskelu oli hoitunut siten, ettei muualle ollut tarvinnut muuttaa. Hänen kohdallaan siis ei voitu selvittää muuttamisen syitä, mutta kylässä pysymisen syyt olivat selvät:

Mulla on ollu hyvin selkeä [ajatus], että kahdeksanvuotiaana tyttönä minä jo päätin, että minusta tulee isona lypsykarjanhoitaja ja emäntä, niin sitä haavetta olen kantanut ja sillä lailla elämä on mennyt. Ammatinvalintakysymys, se on siihen vaikuttanut, ja sitten se että on tykännyt olla [kylässä], että minulle on ihan sama koti ja kylä niin on ihan sama asia.

Haastateltava on siis pitänyt kylää ja kotia samana asiana, eikä ole edes pitänyt vaihtoehtona kylästä pois muuttamista. Tähän on luultavasti vaikuttanut sekin, että haastateltava on jatkanut kotitilansa toimintaa, jolloin myös ammatti on pidellyt kylässä kiinni.

Edellisten vastausten perusteella tulee selkeästi esiin se, että kylään muuttamisen syyt ovat seuraavat: *muuttaminen puolison perässä, asunnon löytäminen ja rauhallisuus*. Muitakin hajasyitä, esimerkiksi ammatinvalinta ja kyläkoulu, nousi esiin haastateltavien puheessa. Vaikka asia ei kovin selvästi haastatteluaineistosta ilmennyt, myös omat juuret sekä sukulaisten asuminen kylässä saattoivat vaikuttaa kylään muuttamiseen. Kolmen haastateltavan sukua asui kylässä, ja näistä kolmesta haastateltavasta kaksi oli paluumuuttanut kylään. Suvun asuinpaikalla voi siis myös olla merkitystä muuttopäätöstä tehtäessä. Kylä on sukulaisuuden perusteella jo entuudestaan tuttu, joten sinne on mahdollisesti helpompi muuttaa. Lisäksi tietynlainen ajatus omista juurista saattaa houkutella muuttamaan.

Haastattelussa käsiteltiin myös sitä seikkaa, mitkä tekijät vielä pitävät haastateltavia kylässä, joka sijaitsee kaukana keskustasta. Syyt kylään jäämiseen olivat hyvin samantyyppisiä kuin ne syyt, joiden vuoksi kylään alun alkaen oli muutettu.

Koti ja perhe, että ne on ne kumminkin tärkeimmät asiat että --- ei siinä muuta syytä taida olla.

No tämä ukkeli [lapsi] tässä näin.

Sitten se koulu on täällä niin saa viedä lapset pieneen kyläkouluun ja, ja sitten ihan se oma rauha, ja se talo.

No se maaseutu on meille se tärkeä.

Edellisissä vastauksissa tulevat ilmi ne samat, jo edellä mainitut syyt, eli koti, perhe, rauhallisuus ja luonto, joiden vuoksi kylässä pysytään. Kylään on mahdollisesti muutettu puolison perässä, nyttemmin puolison vetovoima on muuttunut perheen vetovoimaksi. Perheen ja kodin koetaan sijaitsevan kylässä. Edellä mainitut, kylässä pysymiseen vaikuttavat tekijät voidaan nähdä positiivissävytteisinä, kylä nähdään perheen kotina ja luonnonläheisenä asuinpaikkana. Yhden haastateltavan puheessa kuitenkin tulee esiin se, että kylässä pitävä tekijä on myös koti, mutta ei välttämättä positiivisessa mielessä. Haastateltava kokee, että ainut kylässä pidättelevä tekijä on asunto. Haastateltava ei ehkä koe sopeutuneensa kylään, ja omien sanojensa mukaan voisi paremmin muualla.

Asunto, asunto se on nyt tällä hetkellä ainoa --- että ikävä kyllä mä olisin valmis repimään lapset sitten [kylästä pois] – niin kamalaa kuin se onkin, mutta tavallaan mä jotenkin koen että mä voisin itse paremmin muualla ja sitten toisaalta ne lapset niin kun kyllä sopeutuu.

Kylän asukkailla voi olla myös vahva alueellinen identiteetti, joka syntyy esimerkiksi elinikäiseen kasvuympäristöön juurtumisena (Pehkonen 2004, 83). Tällainen vahva alueellinen identiteetti voidaan nähdä alla olevassa vastauksessa.

Ja onhan nämä juuret, sanotaan näin, juuret on niin syvällä kylässä [kylän nimi poistettu].

Vastaaja kokee siis juuriensa olevan niin syvällä kylässä, että muualle muuttamista ei hänen tapauksessaan ole edes harkittu. Muiden vastauksissa tällainen omien juurien painottaminen ei niinkään tullut esiin, vaikka haastattelussa mainittiinkin paluumuuttajuus tai se, että sukua jo entuudestaan asuu kylässä.

8.2 Palvelut ja niiden käyttäminen

Palvelut voidaan ajatella jotakuinkin välttämättömäksi asiaksi nyky-yhteiskunnassa. Päivittäisiä asioita olisi hankala hoitaa, mikäli palveluita ei olisi. Tavallisena arkipäivänä käytetään yleensä useitakin palveluita. Keskustelin haastateltavien kanssa palveluista, ja erityisesti olin kiinnostunut siitä, mitä he ajattelevat oman kylänsä palveluista. Selvittelin

lisäksi sitä, oliko kylän palvelutarjonta jotenkin vaikuttanut päätökseen muuttaa kylään, ja oliko haastateltava koskaan harkinnut muuttavansa pois kylästä palvelutarjonnan vuoksi.

Yleensä oman kylän palveluita pidetään erittäin tärkeinä. Kylän asukkailta vaaditaan kuitenkin palveluiden aktiivista käyttämistä, jotta palvelut säilyisivät jatkossakin. Palveluiden tärkeydestä huolimatta niitä kuitenkin käytetään joissain tapauksissa vain pakon edessä, silloin kun muuta ei ole saatavilla. Näin saatetaan menetellä esimerkiksi kyläkaupan suhteen: kauppaa pidetään tärkeänä, mutta korkeampien hintojen ja pienemmän valikoiman vuoksi kaupasta käydään hakemassa vain välttämättömin, vaikkapa keskustaan suuntautuneelta kauppamatkalta unohtunut maitopurkki. Tällaisilla ostoilla kyläkaupat eivät pysy elinvoimaisina kovinkaan pitkään. Jotta palvelut siis pysyisivät kylässä, niitä pitäisi myös käyttää aktiivisesti.

8.2.1 Palvelutarjonnan vaikutus

Tässä kappaleessa tarkoitukseni on tarkastella sitä, onko kylän palvelutarjonta jotenkin vaikuttanut haastateltavien päätökseen muuttaa kylään. Lisäksi selvitän, ovatko he mahdollisesti harkinneet muuttoa pois kylästä juuri palvelutarjonnan vuoksi.

Haastateltavat ovat, yhtä lukuun ottamatta, muuttaneet kylään muualta. Kaksi haastateltavista lukeutuu paluumuuttajien ryhmään, eli he ovat asuneet kylässä lapsuudessaan. Osalla haastateltavista on tämän perusteella ollut etukäteistietoa kylän palveluista, ja toisaalta voidaan ajatella, että tuskin kukaan haastateltavista on muuttanut kylään tietämättä sitä, että kylän peruspalvelut ovat melko vähäisiä. On myös huomioitava se, että osa haastateltavista on muuttanut kylään silloin, kun saatavilla on ollut muun muassa kaupan, pankin ja neuvolan palvelut. Jo aiemmin on kuitenkin ollut ehkä oletettavissa, että palvelut saattavat vähentyä tulevaisuudessa, mutta muuttajat eivät ole välttämättä ajatelleet sitä muuttaessaan kylään. Yleensä palveluja, erityisesti koulua, pidetään tärkeinä kriteereinä muutettaessa pieneen, taajamasta kaukana olevaan kylään. Toisaalta taas palveluita

tärkeämpänä voidaan pitää juuri edellä mainittua luonnonrauhaa. Seuraavissa vastauksissa ilmenee se, miten palvelutarjonta on vaikuttanut päätökseen muuttaa kylään.

Ei [palvelut vaikuttaneet], kun vaan tein selväksi että mä en sitten ilman autoa [pärijää].

Niin se [palvelutarjonta] oli yks hailee.

Ei sinänsä [palvelutarjonta vaikuttanut], täällähän oli kyläkauppa silloin kun mä oon tänne muuttanut --- enkä, emmä tiedä, emmä olisi varmaan muutenkaan niitä ajatellut.

Se ei vaikuttanut mitenkään, joka tapauksessa me oltaisiin muutettu tänne, olis täällä ollut jotakin tai ei mitään.

Vastaajien puheessa tulee siis esiin se, että kylään olisi muutettu, olisi palveluita ollut tai ei. Yhden vastaajan puheessa käy ilmi, että hän on muuttanut kylään aikana, jolloin kylässä on vielä toiminut kyläkauppa. Myös viimeksi mainitun vastaajan tapauksessa palveluita on ollut kylässä peruspalveluiden verran, joten palveluiden puuttuminen tuolloin ei ole ollut vielä ajankohtaista. Yhden vastaajan puheessa tulee esiin jopa palvelun, kyläkoulun perässä muuttaminen. Mielenkiintoista kuitenkin on se, ettei palvelutarjonta ole juuri lainkaan vaikuttanut muuttopäätökseen ainakaan vastausten perusteella.

Jokainen haastateltava on asunut kylässä vuosia, pisimmillään koko elämänsä, vähimmillään nelisen vuotta. Tuona aikana palveluiden määrä ja saatavuus on tullut jokaiselle selväksi. Suurin osa palveluista sijaitsee kunnan keskustassa, jonne on kuljettava autolla. Yllättävän moni oli kuitenkin tottunut siihen, että palvelut on haettava kauempaa, ja oma auto on välttämätön. Ilman autoa kylässä olisi hankala asua, ja jokaisella perheellä onkin kaksi tai useampia autoja. Ehkä kylässä asumisessa on kyseessä tietynlainen asennekysymyksen: palvelut haetaan omin kyydein sieltä missä ne ovat. Muuttamista palveluiden perässä taajamaan ei juuri haastateltavien keskuudessa ollut mietitty.

En ole miettinyt [muuttamista palveluiden perässä keskustaan]. --- Oma auto on ollut pakollinen koko ajan.

Ei, että totta kai niistä [palveluista] on aina kynsin ja hampain yrittänyt pitää kiinni, mutta että kun tässä on tullut eläneeksi että, ei, ei niitten perässä ole tarvinnut ajatella lähteä.

No ehkä siinä kohtaa että jos ero tulisi, niin siinä kohtaa, mutta tuota, ei tässä nyt muuten.

Edellisten haastateltavien puheesta ilmenee, että palveluiden perässä keskustaan muuttaminen ei ole juuri käynyt mielessä tai ollut muuten ajankohtaista. Palveluista on yritetty kylässä pitää kiinni muun muassa nimilistoja keräämällä ja kunnan kokouksissa käymällä, mutta kansalaisaktiivisuuskään ei ole aina auttanut palveluiden säilymisessä.

Kyläläiset ”taistelivat” muutama vuosi sitten kyläkoulun säilymisen puolesta. Tuolloin koulu oli ainut kunnan lakkauttamisuhan alla olleista kolmesta koulusta, joka sai edelleen jatkaa toimintaansa. Neuvolan palvelut kylässä lakkautettiin jokin aika sitten, ja myös neuvolan säilyttämisen puolesta toimittiin aktiivisesti. Neuvolan palvelut siirtyivät kuitenkin keskustaan. Palvelut ovat vähentyneet, mutta siihen on sopeuduttu, eikä elämänmuutosta palveluiden vuoksi ole ollut tarpeen tehdä. Ehkä onkin liiallista ajatella, että kotinsa kylään perustanut perhe muuttaisi pois ainoastaan palvelutarjonnan muutoksen vuoksi.

Osa haastateltavista kertoo ajatelleensa, että elämä olisi helpompaa, jos kaikkialle ei olisi niin pitkä matka, ja palvelut olisivat lähempänä. Muuttamista nämäkään haastateltavat eivät olleet vakavissaan miettineet, vaan ovat sopeutuneet tilanteeseen. Kylässä on joko asuttu niin kauan, että pitkään matkaan on jo totuttu, tai muutto kylään on ollut niin tietoinen teko vähistä peruspalveluista huolimatta, että palveluiden niukkuuden vuoksi muuttamista taajamaan ei ole mietitty.

No kyllähän nyt joskus tulee jotain, että voi vitsi kun ei olisi niin pitkä matka niin jonnekin lähtisin tai jotain tällaista, mutta ei tosissaan oikein.

H: On, on ollut! Joo totta kai sitä ajattelee että kun ei tarvis kauppaankin varta vasten lähteä, että ajaa yli kymmentä [kilometriä, kilometrimäärä muutettu] että pääset kauppaan... Onhan sitä tietysti ajatellut, mutta... Emmä tiedä sillain että kyllä se on nyt kumminkin että on ajatellut että no, tää on mun koti ja tähän on tyydyttävä... mutta ei se nyt kumminkaan ole niin...

ME: Kynnyskysymys se palvelu homma sitte siinä että?

H: Ei.

Yksi haastateltavista ei ole tyytyväinen tilanteeseensa, ja haluaisi muuttaa pois heti, kun se olisi mahdollista. Kyseinen haastateltava on muuttanut

kylään muualta Suomesta, ja kokee, ettei ole koskaan täysin sopeutunut asumiseen pienessä kylässä ja kaukana palveluista. Tällä hetkellä kuitenkin työpaikka, asunto ja lapset pidättelevät kylässä.

No kyllä siis mähän muuttaisin vaikka heti, et jos saataisiin työpaikka järjestykseen ja lapset olisi valmiita lähtemään niin [ja] jos saataisiin tuo asunto myytyä.

Palveluiden sijainti kaukana kylästä ei juuri ole saanut aikaan päätöksiä muuttaa lähemmäs palveluita. Joidenkin haastateltavien puheessa tulee ilmi ajatus siitä, että elämä olisi helpompaa, jos palvelut sijaitsisivat hieman lähempänä kotia. Näin esimerkiksi pitkän matkan päähän kauppaan ei tarvitsisi varta vasten lähteä autolla. Toisaalta taas asuttaessa kauempana keskustasta oman päivittäisen toiminnan suunnittelu on suotavaa, käytännöllisyyden ja taloudellisuudenkin kannalta. Yhdellä reissulla keskustaan voi hoitaa useamman asian. Muuttamista palveluiden perässä ei ollut tosissaan miettinyt kuin yksi haastateltava. Haastateltavani olivat melko yksimielisiä asian suhteen, mutta ehkä haastateltavien määrää laajentamalla esiin olisi tullut enemmän eriäviäkin kantoja. Esimerkiksi lasten kuljettaminen harrastuksiin lähimpiin kaupunkeihin saattaisi muodostaa työssäkäyville perheille hankaluuksia pitkän matkan vuoksi, jolloin perheen asuinpaikan voi ajatella kaventavan lasten harrastusmahdollisuuksia. Toisaalta monipuolista palvelutarjontaa tärkeänä pitävät henkilöt tuskin muuttaisivat pieneen kylään, jolloin vastaukset olisivat saattaneet pysyä samankaltaisina haastateltavien lukumäärää kasvattamallakin.

8.2.2 Käytetyimmät palvelut kylässä

Tässä kappaleessa käsittelen aineistoni pohjalta sitä, miten kyläläiset suhtautuvat oman kylänsä palveluihin, ja miten he käyttävät niitä. Esittelen haastateltavien vastausten perusteella sitä, mitä kylän palveluita perhe käyttää, ja selvittelen myös jonkin verran sitä, miksi kyseiset palvelut ovat käytetyimpiä.

Haastattelujen perusteella kylän palveluista selvästi käytetyin on kylän keskustassa sijaitseva huoltoasema. Jokainen haastateltava kertoi perheensä

käyttävän huoltoaseman palveluita. Huoltoasemalta saa autonhuoltopalvelujen ja bensiinin lisäksi myös jonkin verran elintarvikkeita. Lisäksi huoltoasemalla on kahvio, joka on jonkinlainen kylän kohtaamispaikka. Huoltoaseman yhteydessä sijaitsee myös asiamiesposti.

Huoltoasema [nimi poistettu] on siis tällainen jossa käydään autoa korjauttamassa --- ja lapset käy sieltä karkkia ostamassa.

Sitten itse käytän, täällä on tämä monitoimihuoltoasema eli kahvio-baari, niin sitä käytän kyllä että ihan autoremontit ja kaikki ja sitten päivittäiset tarvikkeet haen sieltä, että se on kyllä ihan pop tässä listassa.

No kyllä tässä oikeastaan on... huoltoasema mitä käytetään.

ME: Ja huoltoasema [nimi poistettu] varmaan kans on?

H: Joo, nyt en ole tämän auton kanssa käyttänyt vielä tuolla.

ME: Joo, aivan.

H: Niin niin, muuten sitten, kyllä.

Tärkeimmät ne palvelut mitä me käytetään on huoltoasema [nimi poistettu].

Ja se on osaltaan sosiaalinen tapaamispaikka.

Ja on tuo huoltoasemakin sellainen että kyllä sieltäkin jotain maitoa ja tällaista [saa] ettei aina tarvitse lähteä hakemaan [keskustasta saakka].

Kaikkien haastateltavien puheessa tulee siis esiin se, että he käyttävät huoltoasemaa tavalla tai toisella, erityisesti auton huoltoon ja päivittäistavaroiden hankkimiseen. Haastattelujen perusteella huoltoaseman voidaan katsoa olevan kylän käytetyin palvelu. Se on myös tarkoitettu jokaiselle kyläläiselle, toisin kuin vaikkapa koulu, jota tarvitsevat vain lapsiperheet. Huoltoaseman voi ajatella ehkä jonkinlaisena kylän kiintopisteenä koulun lisäksi. Huoltoasema on auki viikon jokaisena päivänä, myös viikonloppuisin, ja siellä voi tavata muita kyläläisiä. Kuten yksi haastateltavista sanookin, huoltoasema on jonkinlainen kylän sosiaalinen tapaamispaikka. Huoltoasema on useamman kilometrin säteellä ainut paikka, josta voi ostaa bensaa tai yleensä elintarvikkeita, vaikkapa maitopurkin tai kahvipaketin. Huoltoaseman olemassaolon ansiosta jokaisen pienen ostoksen takia ei tarvitse lähteä keskustaan. Aikuisten lisäksi myös lapset asioivat huoltoasemalla esimerkiksi karkkiostoksilla. Koska kylällä ei

enää ole kauppaa, on kylässä sijaitseva huoltoasema entistä tärkeämpi, erityisesti niille asukkaille, joilla ei ole käytettävissään autoa.

Seuraavaksi eniten mainintoja haastattelussa palveluiden käytöstä kysyttäessä saivat koulu ja lasten päivähoito. Koska haastateltavat ovat pienten lasten äitejä, on edellä mainittujen palveluiden käyttäminen lähes itsestäänselvyys. Vain ne haastateltavat, jotka hoitavat lastaan kotona, tai joiden lapset ovat vielä alle kouluikäisiä eivätkä siten käy koulua, eivät käytä kyseisiä palveluita. Päivähoidon käyttämättä jättämiseen on vaikuttanut myös se, että haastateltavan oma työ sekä isovanhemman asuminen samassa taloudessa ovat mahdollistaneet lasten hoitamisen kotona.

Seuraavien haastateltavien puheessa tulevat ilmi päivähoidon ja koulun säännöllinen käyttö.

Tärkeimmät ne palvelut mitä me käytetään on --- lastenhoito, jos koulu luetaan palveluksi niin myös koulu.

Lähinnä tuo [lasten päivä-] hoito.

Ensimmäinen näistä jokapäiväisistä totta kai lapsilla on koulu, se on pääpalvelu tällä hetkellä.

Haastateltavat siis mainitsevat koulun ja päivähoidon toiseksi useimmin käytössä olevaksi palveluksi. Kolmessa perheessä lapsia ei viedä päivähoitoon, koska vanhemmat joko hoitavat heitä kotona, tai vanhemman työ sekä samassa taloudessa asuva isovanhempi mahdollistavat lasten hoitamisen kotona. Päivähoitoa käytettiin kylässä kolmen haastateltavan perheessä, koulua kävivät neljän haastateltavan lapset. Päivähoito ja koulu mainittiin myös tärkeimpien palvelujen joukkoon erittäin useasti. Koulu ja päivähoito nähtiin mahdollisesti itsestäänselvytenä, koska muutamassa haastattelussa koulun ja päivähoidon käytöstä piti erikseen kysyä, haastateltavat eivät niitä heti kysyttäessä maininneet. Toisaalta saattaa olla niinkin, että päivähoitoa tai koulua ei mielletä ensisijaisesti palveluiksi, vaan nimenomaan kouluksi ja päivähoidoksi, paikoiksi, joihin lapset päivisin menevät vanhempien työpäivän ajaksi.

Lisäksi haastateltavat mainitsivat monia muita palveluita, joita perhe kylässä käyttää. Koska muut palvelut eivät yleensä ole jokapäiväiseen elämään

liittyviä palveluita, niiden käyttökin on satunnaisempaa. Haastateltavat mainitsivat perheensä käyttävän muun muassa puusepän palveluita, kerran viikossa auki olevaa, koulun tiloissa sijaitsevaa kylän kirjastoa, koulun oheispalveluita kuten erilaisia kerhoja, ja lisäksi muita yrittäjien palveluita, joista mainittiin muun muassa automaalaamo, kylässä sijaitseva puutarha, kylän kirvesmiesten palvelut sekä huoltoaseman yhteydessä toimiva asiamiesposti. Luultavasti haastateltavilta jäi mainitsematta joitakin käytettäviä palveluita haastattelussa. Esimerkiksi kirjastoa ei mainittu jokaisessa haastattelussa, vaikka useimmat koululaiset käyttävät kirjastoa lähes viikoittain.

Käytetyimmät palvelut kylässä ovat haastatteluiden perusteella huoltoasema, koulu ja lasten päivähoido. Edellä mainitut palvelut kuuluvat selvimmin kyläläisten päivittäiseen elämään. Huoltoasemaa voidaan pitää kylän epävirallisena kohtaamispaikkana, koska se on kaikille avoin palvelu. Koulu ja lasten päivähoido taas ovat erityisesti haastattelemani ryhmän käytössä, koska haastateltavat ovat alaikäisten lasten äitejä.

8.2.3 Tärkeimmät palvelut kylässä

Edellä siis kerroin kylän käytetyimmistä palveluista. Voisi olettaa, että käytetyimmät palvelut ovat haastateltavien mielestä myös kaikista tärkeimpiä palveluita kylässä. Käsittelen tässä kappaleessa haastateltavien puheenvuorojen avulla sitä, mitä palveluita haastateltavat pitävät kylässä kaikkein tärkeimpinä.

Erytyisesti kyläkoulu sai mainintoja tärkeimmästä palvelusta kysyttäessä, samoin usein päivähoido niputettiin samaan lauseeseen koulun kanssa. Nämä palvelut ovat lapsiperheelle jokapäiväisiä ja siten luultavasti tärkeimpiä palveluita. Onkin huomattava, että nämä palvelut ovat tärkeimpiä juuri tämän kohderyhmän kannalta. Jos haastateltavat olisivat olleet vanhempia kyläläisiä, olisivat vastaukset tärkeintä palvelua tiedusteltaessa olleet hyvinkin todennäköisesti erilaisia.

Koulun ja lasten päivähoidon tärkeyttä perusteltiin monin tavoin. Lähikoulu on kylässä asuville perheille tärkeä palvelu, koska kylän kouluun

kuljettaessa lasten koulumatka pysyy vielä kohtuullisena. Keskustaan kuljettaessa koulupäivä saattaa ainakin pienillä koululaisilla venähtää suhteettoman pitkäksi. Pieni kyläkoulu antaa lapsille mahdollisuuden kuulua tiiviihköön, eri-ikäisistä lapsista koostuvaan yhteisöön. Koulun luonnonläheinen piha luo myös hyvän ympäristön lasten välituntipuuhille. Koulua kuvailtiin yhden haastateltavan puheessa kylän sydämeksi, mitä sen voidaan sanoa olevankin. Kylän oma koulu yhdistää asukkaita, ainakin lapsiperheitä aina jollain tavoin. Lisäksi se luo usein puitteet koulun jälkeen ja iltaisin kokoontuville lasten ja aikuisten harrastusryhmille.

Koulusta puhutaan haastatteluissa hyvin myönteiseen sävyyn. Toisaalta pienen kyläkoulun haittapuoletkin saattavat tulla joissain tilanteissa esiin. Esimerkiksi kiusaamistapauksissa pieni kyläkoulu voi tuntua tukalalta paikalta, lisäksi ystäväpiiri ei välttämättä kasva pienessä kyläkoulussa järin suureksi. Mutta, kuten edellä jo mainitsin, kyläkoulusta puhuttiin pääosin myönteiseen sävyyn, ja sitä pidettiin tärkeänä palveluna.

Helppo! Koulu! Se oli helppo, tuo koulu totta kai se on se että, se on kumminkin se lähikoulu ja ehkä myös nämä tunnesyyt, että kun itse samaa koulua [on] käynyt niin, että totta kai haluaisi että se pysyy ja on.

Sanotaan että jos nyt nämä koulu ja päivähoitokin lasketaan, niin kyllä nämä on melkein että ne on ne, mutta ne on samanarvoisessa asemassa sinänsä.

Ryhmis [lasten päivähoito], ja tuota se on nyt se mikä on kaikista tärkein asia.

Koulu ja lastenhoito --- kyllä koulu osaltaan on sen kylän sydän aina.

Koulun ja päivähoiton kanssa samassa lauseessa mainittiin tärkeimpänä palveluna usein myös huoltoasema.

Melkein se on tuo huoltoasema.

Myös muut palvelut saivat mainintoja, ja useat haastateltavat mainitsivatkin useamman palvelun tärkeimmästä palvelusta kysyttäessä. Esimerkiksi kirjaston tärkeys perusteltiin hyvin. Kirjaston sivupisteen toiminta kylässä varmistaa ainakin kouluikäisten lasten pääsyn kirjastoon. Kirjasto sijaitsee kylän koulurakennuksessa, ja on auki kerran viikossa kouluaikana.

Kirjastopalvelu on sen takia hyvä, eli lapset ei pääse kirjastoon helposti muuten ellei tuossa koululla. Harva vanhempi lähtee täältä viemään lastaan erikseen kirjastoon.

Myös koululaisten kerhotoiminta mainittiin muutaman kerran haastatteluissa, ja lähes jokaisen perheen lapset kävivät jossain kylällä järjestettävässä kerhossa. Kylän oma kerhotoiminta on tärkeää siksi, ettei lapsia tarvitse lähteä viemään keskustan kerhoihin, vaan lapset voivat mahdollisesti itse kulkea harrastuksiin. Myös se oli ilmeisesti tärkeää, että kylän lapset oppivat tuntemaan toisensa ja ovat tekemisissä toistensa kanssa. Yksi haastateltavista mainitsi, että kylän lasten on hyvä olla tekemisissä toistensa kanssa jo pienenä, jotta he kouluun mentäessä tunsivat toisensa. Tämä on tietysti hyvä asia siksi, että koulun aloittaminen aikanaan on mukavaa jo entuudestaan tutun ryhmän kanssa. Kylällä toimivat ainakin 4H-kerho, seurakunnan päiväkerho ja pyhäkoulu sekä kansalaisopiston lapsille suunnattu taidekerho. Lisäksi lapsille on järjestetty esimerkiksi leivontakursseja. Näihin kerhoihin lapset ovatkin aktiivisesti osallistuneet, ja yleensä paikalla on suurin osa kylän lapsista.

Muiden palveluiden ohella myös asiamiespostia pidettiin tärkeänä. Ilman postin palveluita paketit pitäisi hakea kunnan keskustasta, johon saattaa pisimmillään olla lähemmäs 20 kilometrin matka. Oman kylän posti helpottaa siten myös postipalveluiden käyttämistä. Posti on avoinna silloin kun huoltoasemakin, eli viikon jokaisena päivänä. Näin postin palvelut ovat jotakuinkin kaikkien saatavilla.

Niin asiamiesposti on muuten kanssa sellainen mitä on, se on mun mielestä hieno homma että saa hakea paketit ja kaikki kun ei aina kerkeä tuonne [keskustan postiin].

Se on hyvä kun on posti.

Joidenkin haastateltavien puheessa mainittiin myös se, että kaikki palvelut ovat jollain tavalla tärkeitä. Jokainen palvelu tuo elävyyttä ja mahdollisesti kävijöitäkin kylälle. Kylässä on myös paljon eri alojen yrittäjiä, joiden työpanos ei välttämättä näy jokaisen kyläläisen elämässä päivittäin. Silti näitä palveluita ja niiden sijaintia kylässä arvostetaan ja pidetään myönteisenä asiana. Joissakin tapauksissa ei ehkä edes haluta nostaa tiettyä palvelua tärkeysjärjestyksessä toisen edelle, koska kaikkia palveluita pidetään omalla tavallaan tärkeinä.

Ja omalla tavallaan kaikki palvelut on tärkeitä.

Ennen tätä toteamustaan haastateltava on luetellut useita palveluita, joita pitää kylällä tärkeinä. Vaikka muut haastateltavat eivät tätä asiaa maininneetkaan, voisi kuvitella, että yhtä lailla he pitävät muitakin palveluita tärkeinä, mutta eivät tulleet vain maininneeksi asiaa haastattelun aikana, koska sitä ei erityisesti kysytty. Yksi haastateltavista painotti sitä, että kylän ja myös oman kunnan palveluita pyritään käyttämään, vaikka kannatuksen vuoksi.

Käytämme kaikkia palveluita, on ne sitten seurakunnan tuottamia taikka jonkun ulkopuolisen tuottamia hengellisiä taikka vähemmän hengellisiä, niin me käytetään kaikkia palveluita. --- Jollei muuta niin kannatuksen vuoksi.

Muiden haastateltavien puheessa ei suoranaisesti tule esiin se, että oman kylän palveluita varta vasten käytettäisiin, mutta epäsuorasti se ilmenee. Useat haastateltavat kertovat käyttävänsä oman kylän palveluita, ja esimerkiksi lapsille suunnatut palvelut ovat ahkerassa käytössä. Esimerkkeinä voidaan mainita koulu, lasten päivähoido ja monet kerhot, jotka kylällä toimivat. Eräs haastateltavista tosin mainitsee tärkeimmästä palvelusta kysyttäessä, ettei mikään palveluista ole tärkeä. Se, ettei haastattelupuheessa ilmene oman kylän palveluiden erityisyys, vaan se tulee esiin ”kiertotien kautta” palveluiden runsaana käyttönä, saattaa riippua siitä, että asiasta ei suoraan haastattelutilanteessa kysytty.

8.2.4 Kaivatut palvelut?

Käsittelen tässä kappaleessa haastatteluiden pohjalta sitä, millaisia palveluita kylään kaivattaisiin tai on kaivattu. Peruspalvelut kylällä ovat viimeisten 15 vuoden aikana huomattavasti hupenneet, ja muun muassa kaupan, pankin ja neuvolan palvelut on lakkautettu. Voisi siis ajatella, että asukkaat kaipaisivat kipeästi lisää palveluita. Näin ei kuitenkaan juurikaan ollut. Kun haastateltavilta kysyttiin, minkä palvelun he haluaisivat kylälle, tai mitä palvelua kylään eniten kaivattaisiin, tuntui vastaaminen olevan vaikeaa. Ehkäpä palveluiden loppumiseen oli osattu jo sopeutua, eikä uusia palveluita osattu edes enää kaivata. Tämä ehkä siksikin, että uusien palveluiden syntyminen kylään on melkoisen harvinaista, eikä sellaista edes

odoteta. Jotkut haastateltavista mainitsivat, etteivät kaipaakaan mitään palvelua erityisesti. Suurimman huomion saivat kauppa ja vanhuksille suunnatut palvelut.

Olishan se kiva jos täällä olisi ruokakauppa, joku ihan sellainen mutta... mutten mä tiedä... mitähän sitä ny...

Edellisen haastateltavan puheessa ilmenee päättämisen vaikeus sen suhteen, mitä palvelua kylälle tarvittaisiin. Haastateltava mainitsee kuitenkin ruokakaupan palveluna, jonka kylään mieluiten haluaisi. Kaupan läheisyys helpottaisi lapsiperheitä ehkä siten, että kaupassa voisi käväistä nopeasti, eikä tarvitsisi lähteä ostoksille kunnan keskustaan asti. Seuraavan haastateltavan puheessa mainitaan myös ruokakaupan tärkeys, mutta haastateltava mainitsee samalla myös pienten kyläkauppojen haittapuolen, hintojen korkeuden, ja epäilee, tulisiko kauppaa kalleuden vuoksi kuitenkaan käytettyä. Varsinkin monilapsisissa perheissä ruuan hinnalla on merkitystä, joten on ymmärrettävää, että perheet suosisivat joka tapauksessa keskustan hinnoiltaan edullisempia ja valikoimaltaan suurempia kauppia.

No ehkä se on sitten se kauppa, mutta kun sen tietää että se olisi kallis kauppa niin emmä tiedä käyttäisinkö mä sitä.

Kauppa mainittiin kolmannessakin haastattelussa, mutta puheessa tuli esiin, että koska kaupassa on totuttu jo käymään keskustassa, ei kauppapalvelua juurikaan kaivata.

Kauppakin tietysti mutta --- nyt kaikki on oppinu jo kulkemaan [keskustaan kauppoihin] eikä tuo nyt ole matka eikä mikään.

Kaupoissa on totuttu kulkemaan keskustassa, koska kauppojen lakkauttamisesta on kulunut aikaa jo vuosia. Kyläkaupan hintojen korkeus ja valikoiman suppeus saattaisi vaikuttaa siten, että kauppaa käyttäisi vain pieni määrä asukkaita, ja ostoksia tehtäisiin vain silloin, kun tietty tarvike on keskustaan suuntautuneella ostosmatkalla unohtunut tai huomaamatta päässyt kotoa loppumaan. Ehkä tässäkin tapauksessa ei voida yleistää, mutta näiden syiden vuoksi kyläkaupat ovat usein lopettaneet toimintansa.

Vanhuksille suunnatuille palveluille nähtiin kylässä selvä tilaus. Enemmistö kylän väestöstä on vanhaa tai vanhenevaa, ja näille asukkaille olisi hyvä löytää palveluita, joiden avulla he voisivat asua kylällä tulevaisuudessakin. Haastateltavien mainitsemat palvelut olivat lähinnä hoiva-, terveys- ja

ateriapalveluita. Ongelmaksi nousee vanhusten kohdalla muun muassa se, että kaikilla ei ole autoa, ja keskustaan on kuitenkin päästävä asioille. Lisäksi vanhukset saattavat tarvita jonkin verran ”perään katsomista”, säännöllistä apua tai vain sitä, että joku käy sovitusti tarkistamassa että kaikki on kunnossa. Naapurit, ystävät tai läheiset ovat hoitaneet tämän tehtävän silloin, kun vanhuksen luona ei käy virallista, esimerkiksi kunnan järjestämää kotipalvelua. Seuraavissa lainauksissa nostan esiin haastateltavien esittämiä ehdotuksia vanhuksille suunnatuista, kylälle kaivattavista palveluista.

Sitten ajattelee juuri esimerkiksi kylän vanhoja ihmisiä, niin se terveys... terveydenhoitaja sais ainakin jos ei, jos ei nyt varsinaista paikkaa ole, niin sais käydä jossain, niin että sais tulla kerran viikossa taikka, kun ajattelee, että niitten [vanhusten] pitää kuitenkin aina löytää kans se kyyti tuonne keskustaan.

Ehkä sitä terveysalaa ja jos sitten mieltii nyt sitten tätä kylän asuinkantaa ja ikäryhmää niin oikeasti vois olla tällainen vanhusten joku hoitopalvelu hoivapalvelu, se puuttuu.

Edellinen haastateltava puhuu myös siitä, että tällaisten vanhuspalveluiden tarvetta on kylässä joskus kartoitettukin, mutta tämän hetkisestä tilanteesta haastateltavalla ei ole tietoa. Haastateltavien puheesta voi huomata myös sellaisen seikan, että vanhuksille suunnattavat palvelut tarkoittaisivat jonkinlaista terveydenhuoltoon liittyvää palvelua. Terveys- ja hoivapalvelut ovat kuitenkin niitä palveluita, joita vanhukset eniten kaipaavat. Myös seuraavassa tekstikatkelmassa pidetään vanhuksille suunnattuja palveluita tärkeimpinä, kylästä puuttuvina palveluina.

Kun koulu on, ja on suhteellisen pieni, niin onko mahdollista että koululla tehtäisiin ruoka niin --- onko vanhuksissa täällä, jotka tarvitsisivat ruokapalvelua, niin ettei sitä tarvitsisi tuoda keskustasta asti vaan lisätä tätä toimintoa.

Vanhusten palveluita voitaisiin siis lisätä jo olemassa olevia resursseja käyttäen. Koska koululla tehdään joka tapauksessa ruokaa, haastateltava pohtii, voitaisiinko sitä tehdä niin paljon, että ruokaa riittäisi myös ateriapalvelun tarpeisiin. Eteenpäin ajatusta voisi tietenkin kehitellä myös silläkin tavalla, että ruokaa tehtäisiin vaikkapa tiettyinä päivinä viikossa niin paljon, että kylän vanhukset voisivat käydä koululla syömässä. Vanhuksille suunnatut palvelut olisivat siksikin tärkeitä, jotta, kuten yksi haastateltavista

mainitsi, jokainen ikäryhmä olisi siten palveluiden puolesta kylässä huomioitu. Tällä hetkellä vanhuksille ei kylällä ole olemassa juuri minkäänlaisia hyvinvointipalveluita, kuten lapsille on koulu ja päivähoito. Tällaiset vanhusten hoivapalvelut saattaisivat onnistua toimimalla esimerkiksi kunnan kanssa yhteistyössä tai vaikkapa yksityisten palveluntarjoajien avulla.

Huomattavaa oli se, että haastatteluiden perusteella moni oli tyytyväinen tämänhetkisiin palveluihin, eikä kaivannut enää mitään palvelua kylälle. Ehkä mielikuvitusta supisti se tosiasia, että palveluita tuskin kylälle saataisiin, vaikka niistä haaveiltaisiinkin. Viimeksi uusi palvelu on saatu kylälle muutamia vuosia sitten, kun lasten ryhmäperhepäivähoito perustettiin. Toisaalta taas haastateltavien puheestakin ilmeni se, että keskustaan on jo totuttu autoilemaan kauppoihin ja muille asioille, eikä se juurikaan haastateltavia häiritse.

Mä en tällä hetkellä sinänsä kaipaa mitään, niin kun, mä en koe tarvitsevani akuutisti mitään.

No sanotaan että mä henkilökohtaisesti en ehkä kaipaa mitään.

Emmä kyllä osaa sanoa... Tuota niin, se, että, emmä osaa sellaista niinku sellaista palvelua odottaa mikä tulis, sanotaan tällä lailla niinku kunnan tai muun sellaisen [puolesta], että, emmä ainakaan ajattele että täällä kauppaa tarvittaisiin --- mutta tuota, etten mä osaa sellaista ny mitään [sanoa].

Kuten edellä olevissa haastattelukatkelmissa ilmenee, eivät haastateltavat itsensä puolesta toivo mitään uutta palvelua kylään. He kokevat, että näinkin pärjää, ja tarvittavan palvelun nimeäminen saattaa olla vaikeaa. Toisaalta voi ajatella niinkin, että lapsiperheellä on kylässä ne palvelut, joita perhe tarvitsee: päivähoito, koulu ja kerhot. Keskustaan kauppaan ja muille asioille mentäessä pääsee myös ”ihmisten ilmoille”, eikä matkaa keskustaan pidetä liian pitkänä. Koska jokaisessa perheessä on useampia autoja, ei kulkeminen muodostu ongelmaksi, sillä liikkeelle voi lähteä silloin kun on tarvetta. Jotkut käyvät kaupoissa ja muissa tarvittavissa paikoissa työmatkallaan, eikä keskustaan näin tarvitse erikseen lähteä kauppa-asioden vuoksi. Keskustaan ei muutenkaan viitsitä turhaan ajella, koska matka on erityisesti kylän toisessa päässä asuvilla pitkäkö.

Työmatkallahan mä nyt käyn kaupassa että en mä nyt sillä lailla erikseen, lähden töistä niin mä käyn kaupassa ennen kun mä tuun [lasta] hakemaan hoidosta. --- Tuossa on kumminkin sen verran pitkä matka että ei huviksensa viitsi ajella.

Samalla tavalla apteekin ja neuvolan palvelut, jotka yksi haastateltavista mainitsi, ovat palveluita, joita yleensä käytetään melko harvoin. Kuten haastateltava itsekin mainitsi, voi kyseiset palvelut hankkia asiointimatkoilla keskustaan, eikä palveluita siten juuri kaivata kylään. Pankkipalveluita kylään ei ainakaan haastateltaessa kaivannut kukaan, mikä on luultavasti seurausta pankkipalveluiden siirtymisestä internetiin. Kaikki haastateltavani ovat sen verran nuoria, että he käyttävät luultavasti sujuvasti nettipankin palveluita. Tämän vuoksi pankkipalveluiden saamista kylään ei pidetä enää kovinkaan tärkeänä asiana. Tässä voidaan jälleen nähdä sukupolvien välinen ero. Mikäli olisin haastatellut eri ikäluokkaan kuuluvia kyläläisiä, olisi pankkipalveluiden saaminen kylään saattanut saada huomattavasti enemmän kannatusta.

Kysyttäessä, mitä palveluita perhe on viimeisen muutaman viikon aikana kylässä käyttänyt, mainittiin useimmiten samat palvelut, joita pidettiin tärkeinä ja eniten käytettyinä palveluina. Viimeisen noin kahden viikon aikana haastateltavien perheet olivat käyttäneet kylässä päivähoitopalveluita, koulua ja huoltoaseman palveluita. Lisäksi lapset olivat käyneet kylällä järjestettävissä kerhoissa, tosin osa kerhotoiminnasta oli vasta käynnistymässä, koska haastattelut tehtiin elo-syyskuun aikana. Yksi perhe oli käyttänyt puusepäntiikkeen palveluja, lisäksi mainittiin kirjasto sekä kansalaisopiston naisten ja miesten jumppa. Palveluja oli siis käytetty omassa kylässä melko paljon.

Kunnan alueella samalla ajanjaksolla oli yleensä käytetty vain ruokakaupan palveluja, lisäksi joissain tapauksissa oli kuitenkin käytetty kunnanviraston, metsänhoitoyhdistyksen, apteekin ja pankin palveluja. Edellä mainitut palvelut ovat sellaisia, joita kylästä ei ole saatavilla, joten on itsestään selvää, että kyseiset palvelut haetaan tarpeen mukaan kunnan keskustasta.

8.3 Yhteisöllisyys kyläympäristössä

Käsittelen tässä luvussa haastateltavien puheenvuorojen pohjalta yhteisöllisyyttä sekä sen olemassaoloa ja ilmenemistä tutkimuskohteeni kyläyhteisössä. Lisäksi käyn läpi sitä, pitäisikö yhteisöllisyyttä kyläyhteisössä olla enemmän, vai ovatko asukkaat tyytyväisiä vallitsevaan tilanteeseen.

Yhteisöllisyyttä pidetään yleensä myönteisenä asiana. Kylissä yhteisöllisyys on yhteiskunnallisen kehityksen seurauksena muuttanut jonkin verran muotoaan. Kyläläiset eivät esimerkiksi tapaa pakollisten vuotuisten maataloustöiden yhteydessä, vaan omasta tahdostaan vapaa-ajalla. Lisäksi yhteyksien lisääntyminen muualle ja ”maailman pieneneminen” on saattanut muuttaa tai jopa vähentää yhteisöllisyyttä.

Haastattelemani kyläläiset olivat sitä mieltä, että yhteisöllisyyttä on kylässä edelleen. Tosin yhteisöllisyys ei heidän mielestään välttämättä tarkoittanut sitä, että kaikki kyläläiset kuuluisivat samaan yhteisöön tai ryhmään.

Mä tykkään että on [yhteisöllisyyttä], mä tykkään erittäin kovaa että juuri tämän kouluhässäkän jälkeen tämä koko kylä heräsi. Että siihen asti oli sellainen suvantovaihe, että täällä oli nuoret ja vanhat aika jyrkästi jaoteltu eri lokeroihinsa.

Kyllä se mun mielestä toimii siten justiin että – että se – et se joku sellainen yhteinen projekti hoidetaan yhdessä loppuun.

Molemmissa edellä mainituissa puheenvuoroissa viitataan kylän koulun lopettamisuhaan ja kyläläisten kampanjointiin koulun jatkumisen puolesta. Yhteinen tekeminen yhteisen päämäärän hyväksi koettiin yhteisöllisyyttä lisänneeksi tekijäksi. Kampanjointi koulun jatkumisen puolesta koettiin tärkeäksi seikaksi, ja se yhdisti aiemmin toisilleen vieraampiakin kyläläisiä. Yhteisöllisyys määriteltiin myös edellä teorialuvussa: yhteisöllisyys edellyttää ihmisten sosiaalista kanssakäymistä (Lehtonen 1990, 218-219). Yhteinen toiminta koulun hyväksi näyttää todellisuudessakin lisänneen yhteisöllisyyttä. Kylän koulu sai jatkaa toimintaansa, joten onnellinen päätös tälle toiminnalle antoi hankkeeseen osallistuneille ehkä yhteisöllisyydestä positiivisen mielikuvan. Molempien vastaajien lapset ovat kouluikäisiä, joten asia on ollut heille kumpaisellekin ilmeisen läheinen.

Myös seuraava haastateltava kuvaa yhteisöllisyyden jonkinlaisena yhdessä tekemisenä. Kylätapahtumien järjestäminen ja niihin osallistuminen tutustuttavat kyläläisiä toisiinsa ja antavat kyläläisille, sekä lapsille että aikuisille, luontevan tapaamismahdollisuuden. Tämän seurauksena voidaan ajatella myös yhteisöllisyyden lujittuvan.

On niin kun tosi hyvä yhteishenki, sellainen että kaikkia järjestetään ja niin kun tehdään.

Yhteisöllisyyden olemassaolo oli selvää, mutta sitä eriteltiin hieman enemmän. Yhteisöllisyys määriteltiin siten, että kylässä on yhteisöllisyyttä, mutta ihmiset muodostavat myös omia pienempiä yhteisöjään. Kylän asukkaat voivat kuulua pienempiin yhteisöihin esimerkiksi suvun, ystävyysuhteiden, naapuruuden tai harrastusten perusteella. Sama henkilö voi kuulua kylässä useampaan eri yhteisöön. Se, että koko kylä muodostaisi yhden oman yhteisönsä, ei välttämättä pitänyt näiden haastateltavien mielestä paikkaansa. Voi tietysti olla mahdotonta odottaa, että koko lähes 300 asukkaan kylä olisi yhtä ja samaa, tiivistä yhteisöä. Siksi käsitys pienemmistä ja tiiviimmistä yhteisöistä isomman ja löyhemmän kyläyhteisön sisällä tuntuu todenmukaisemmalta.

Yhteisöllisyyttä määriteltiin myös siten, että osasta kyläläisiä löytyy yhteisöllisyyttä, mutta osasta taas ei. Jostain syystä pieneen kylään muuttaneet henkilöt ovat jättäytyneet yhteisen toiminnan ja yhteisöllisyyden ulkopuolelle, eivätkä edes halua osallistua siihen. Toki asia saattaa olla myös siten, kuin seuraavassa tekstikatkelmassa tuodaan ilmi. Erityisesti kylään muuttaneet uudet asukkaat haluaisivat kuulua yhteisöön ja osallistua yhteiseen toimintaan, mutta kokevat, että heitä ei jostain syystä haluta ottaa vastaan yhteisöön omana itsenään. Tästä taas seuraa se, että nämä asukkaat jäävät tai jättäytyvät yhteisön ulkopuolelle. Asia ajateltiin myös niin, että kylässä jotakuinkin aina asuneiden ihmisten on vaikea ottaa piiriinsä muita kuin omaan porukkaan kuuluvia ihmisiä.

No sanotaan että se on tiettyjen ihmisten [yhteisöllisyyttä] ja jos sä menet niitten pillin mukaan niin sä kelpaat porukkaan. --- Mä koen näin että kun et ole täältä kotoisin [maakunta poistettu] niin et ole, et niin kun kuulu tänne.

Niin sitten se sellainen niin kun ylimääräisen päästäminen siihen kaveripiiriin niin se on aika iso juttu, se koetaan tavallaan niin kun

isommaksi kuin se oikeasti onkaan, se koetaan niin kun enemmän rasitteeksi kun taas tuolla, kun ajatellaan muualla, niin siellä – kun ihmiset ei ole – niin kun hakee enemmän sitä kaveripiiriä koska ei olla sieltä kotoisin.

Yleisesti mielletään, että ollaan yhteisöllisiä, mutta siitä isosta kimpasta erottautuu myös sellaisia pienempiä ryhmiä, jotka sitten on myös yhteisöllisiä, siinä omassa ryhmässään. --- Mutta sitten on niitä jotka jostakin syystä on muuttaneet ja jääneet tänne mutta on täysin ei-kyläläisiä [poistettu kylän nimi], niin kun negatiivishenkisiä, ettei, ei haluakaan varmaan yrittää olla yhteisöllisiä.

Löytyy, osasta porukkaa, 50 prosenttia [osallistuu].

Yhteisöllisyyttä siis miellettiin kylässä olevan, mutta sen ei ajateltu automaattisesti koskevan kaikkia kyläläisiä. Osa koki asian siten, että kylässä on yhteisöllisyyttä, joka on ilmennyt varsinkin yhteisen tekemisen kautta. Yhteisen toiminnan koettiin lisänneen yhteisöllisyyttä. Toisaalta ajateltiin, että ulkopuolisia ei välttämättä edes haluttu aidosti ottaa mukaan, tai että kaikki eivät välttämättä halua olla ollenkaan mukana kylän toiminnassa. Se, että asuu pienessä kylässä, ei automaattisesti tarkoita sitä, että olisi halukas osallistumaan aktiivisesti kylän toimintaan.

Niistä syistä, mistä yhteisöllisyyden ”jakautuminen” johtuu, esitettiin joitakin arvailuja. Kylään muuttanut haastateltava koki, että muualta, varsinkaan maakunnan ulkopuolelta muuttaneet eivät edes olleet tervetulleita kyläyhteisöön, koska ulkopuolisen päästäminen omaan piiriin tuntuu hankalalta. Tämä voi pitää osittain paikkansa. Samat kyläläiset ovat tunteneet toisensa lapsesta saakka ja siten kuuluneet samaan porukkaan. Jonkun ulkopuolisen, vieraan päästäminen tähän tuttuun ja ”omaan” yhteisöön voi tuntua uhkalta yhteisön toimivuudelle.

Toisaalta taas ajateltiin, että jotkut kyläläiset eivät vain itse tahdo olla yhteisön aktiivisia jäseniä, eivätkä ehkä näe sitä lainkaan ongelmana. Ihmisillä on erilaisia tarpeita oman sosiaalisuutensa suhteen, eikä kaikilta pikkukyläläisiltä voida odottaa samankaltaista halua olla aktiivisesti yhteisön jäsen. Osa kyläläisistä myös haluaa varmaankin säilyttää oman yksityisyytensä, eikä siten tahdo kovin vahvasti kuulua kylän yhteisöihin. Lisäksi pelkästään se, että kylässä ei asu muita samanhenkisiä asukkaita riittää syyksi jättäytyä yhteisöjen ulkopuolelle. Yhteisöllisyys ja sen

olemassaolo yleensäkin koetaan eri tavoin, eikä siten täysin yhtäpitävää totuutta yhteisöllisyyden luonteesta edes voida ehkä löytää.

Ehkäpä asia on kylässä siten kuin sen kuuluukin olla. Osa kyläläisistä kuuluu yhteisön aktiiviseen osaan, joka toimii yhdessä, järjestää mahdollisesti tapahtumia ja pitää kyläyhteisöä yleisestikin yhteisöllisenä ja aktiivisena oman kokemuksensa perusteella. Osan asukkaista taas voidaan katsoa olevan vähemmän yhteisöllisiä, joko omasta tahdostaan tai muista syistä. Nämä ”vähemmän yhteisölliset” kyläläiset, samoin kuin asian suhteen aktiivisemmatkin, voivat myös muodostaa kylässä omia, pienempiä ryhmiään, joissa sitten ovat yhteisöllisiä. Yhteisöllisyyttä kylässä siis on, mutta yhteisöllisyyden luonteen ja määrän jokainen kyläläinen määrittelee itse.

Yleisesti ajateltuna kylään ei kuitenkaan haastateltavilta kysyttäessä kaivattu enää lisää yhteisöllisyyttä. Sitä katsottiin tällä hetkellä olevan tarpeeksi. Ehkä ylenmääräistä yhteisöllisyyttä ei nähdä hyvänä asiana. Nykyään kiireisessä yhteiskunnassa kaivataan kuitenkin aikaa oman perheen kanssa, eikä töiden jälkeen ole välttämättä liian usein halua lähteä mukaan yhteiseen toimintaan tai kyläilemään. Lisäksi laajempi yhteisöllisyys saatetaan jo kokea ahdistavaksi seikaksi, koska se voisi joissain tapauksissa tarkoittaa yksityisyyden menettämistä sekä perheen keskeisen ajan vähentymistä.

Emmä kyllä kaipaa enempää mitä täällä on --- katoaa kaikki yksityisyys. Mutta tosi vähän täällä niin kun kyläillään toistensa luona, että se on sellainen mitä saisi olla enemmän, että... Oltais niin kun... perheet keskenään tekemisissä eikä vaan jonkun tapahtuman kautta.

No välillä tuntuu että saisi olla enemmänkin mutta sitten toisaalta kaikilla on ne omat kotihommansa ja kaikki muut että liikakin on liikaa.

Tilanne on sillä lailla nykyään hyvä, ja en mä nyt henkilökohtaisesti ehkä justiin kaipaa.

Kuten edellä olevista haastattelukatkelmista tulee ilmi, haastateltavat ovat tyytyväisiä tämänhetkiseen tilanteeseen yhteisöllisyyden suhteen. Yhteisöllisyyttä on tarpeeksi, mutta jos sitä olisi vielä enemmän, se vaatisi jo kyläyhteisön jäseniltä liikaa. Perheellisillä ihmisillä on oletettavasti muutenkin kiire hoitaa työ, koti ja lapset, eikä tähän yhtälöön sovi enää

Ylenmääräinen yhteisöllisyys. Lisäksi ihmiset kaipaavat omaakin aikaa, eivät vain yhteisöllisyyttä ja yhteistä tekemistä kyläläisten kanssa. Edellisissä haastattelukatkelmissakin yhteisöllisyys on ajateltu yhteisenä tekemisenä, ajan viettämisenä yhdessä.

Toisaalta taas tulee esiin toive perheittäisen kyläilyn lisäämisestä. Ehkä tapahtumissa kohtaaminen koetaan melko pintapuoliseksi, ja kyläilyn taas mahdollisesti ajatellaan syventävän ystävyysuhteita. Yhteisöllisyys taas ei takaa sitä, että samaan yhteisöön kuuluvat olisivat hyviä ystäviä keskenään.

Yhteisöllisyyden lisäämisen tarpeesta ollaan myös toista mieltä. Osa haastateltavista pohti, että yhteisöllisyyttä voisi kylässä olla enemmänkin.

No aina voi pyrkiä parempaan, eli ilman muuta, on aina parempi jos on enemmän yhteisöllisyyttä, jos on vielä kiinteämpi kylä.

Yhteisöllisyys nähdään tässä puheenvuorossa hyvänä asiana, joka tuodaan esiin mielipiteenä ”aina parempi jos on enemmän yhteisöllisyyttä, jos on vielä kiinteämpi kylä”. Ehkä kylän kiinteys nähdään tietynlaisena turvallisuutena ja kodikkuutenakin. Kun asukkaat tuntevat toisensa, tuntuu kylässä asuminen mukavammalta. Lisäksi myös tietynlainen ”yhteen hiileen puhaltaminen” korostuu esimerkiksi kylän asioiden ajamisessa, kun yhteisöllisyys on vahvaa. Voidaan ajatella, että esimerkiksi apua on tutuilta ihmisiltä helpompi tarvittaessa pyytää, kuin että jos naapurit olisivat vieraita toisilleen.

Vastausten perusteella tuntuu siltä, että haastateltaville on tärkeää kuulua yhteisöön, tässä tapauksessa kyläyhteisöön. Oletan, että mielipiteeseen yhteisöllisyyden olemassaolosta vaikuttavat suuresti kylän asukkaan ikä, perhe- ja työtilanne, henkilökohtaiset mieltymykset sekä yleensä käsitys yhteisöllisyydestä. Jokainen haastateltava esimerkiksi luultavasti käsittää yhteisöllisyyden hieman eri tavoin kuin toinen. Yleisimmin yhteisöllisyys kuitenkin ajateltiin yhteisenä tekemisenä tai tietynlaisena kylän yhteishenkenä.

Lapsiperheillä saattaa olla jo perheen ja vaikkapa lasten harrastusten puolesta niin paljon aktiviteetteja, etteivät he enää kaipaa erikseen yhteistä toimintaa ja tunnetta yhteisöllisyydestä. Kyläyhteisöön kuuluminen on mahdollisesti tärkeämpää heille, joiden työpaikka sijaitsee kotona, tai

työpaikka muulla tavoin on pieni, jolloin työyhteisöä ei ole, tai se on vain muutaman ihmisen kokoinen. Myös ihmisten luonteenlaatu vaikuttaa varmaankin runsaasti siihen, kokevatko he tarvitsevansa lisää yhteisöllisyyttä, vai ovatko tyytyväisiä vallitsevaan tilanteeseen. Kaikki kun eivät tarvitse jatkuvaa yhteistä tekemistä tai suurta määrää ihmisiä ympärilleen.

Kokonaisuudessaan yhteisöllisyyden olemassaolosta ei voi tehdä yhtenäistä määritelmää. Haastateltavien puheen perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että heidän mielestään kylässä joko yksiselitteisesti on yhteisöllisyyttä, tai sitten yhteisöllisyyttä on, mutta se on vain joidenkin henkilöiden yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys voi tarkoittaa yhteisöllisyyttä vain pienten ihmisryhmien kesken, ei välttämättä kaikkien kylän ihmisten kesken. Yhteisöllisyyden kokemus on siis henkilökohtainen.

8.4 Naapuriapua tarjolla?

Naapuriapu on naapureilta tai lähellä asuvilta ihmisiltä vastaanotettua tai heille tarjottua apua, josta ei peritä maksua. Naapuriapua annetaan sekä maaseudulla että kaupungissa, joten naapuriapu ei ole pelkästään maaseutuympäristössä ominainen ilmiö. Annettava naapuriapu voi vaihdella sen mukaan, onko kyse kaupungista vai maaseudusta, sekä riippuen siitä, mitä kukin osaa tehdä ja on valmis tekemään. Myös palvelusta tarvitsevien tarpeet määrittelevät naapuriavun määrän ja laadun. Yleensä naapuriapua tarjotaan ja annetaan pyyteettömästi sitä tarvitsevalle. Toki ajatuksena voi ehkä olla sekin, että kun tekee toiselle palveluksen, apua saa itse myöhemmin tarvittaessa. Naapuriavun periaatteena ei kuitenkaan välttämättä ole vaihtosuhde. Naapuriapua voidaan antaa kaikenlaisissa töissä, mutta yleisintä lienee pienimuotoinen auttaminen esimerkiksi remonttitöissä, kotitöissä tai maaseudulla maataloustöissä kuten heinätöissä.

Haastateltavat olivat melkoisen yksimielisiä siitä, että kylässä on tarvittaessa saatavilla naapuriapua.

Jos koko ikääni ja aikuisikäni ajattelen mitä mä olen täällä ollut, niin kyllä olen saanut ja ihan saa sanoa että pyytämättäkin, että on tarjottu sitä naapuriapua --- Että mulla on erittäin hyviä kokemuksia tästä että

on todella saanut, että hätään kun hätään niin on löytynyt aina [apua].

On, ehkei se tule tarjottuna, ei kukaan, kukaan, no kyllä joku joskus tulee kysymään että tarvitseeko apua, mutta, siinä pitää olla ehkä itse vähän aktiivinen osapuoli, että jos pyytää apua, niin saa.

No on tässä sellaisia paljon naapureita joille voi soittaa, että täällä nyt lasketaan naapureiksi melkein koko kylä, että on paljo sellaisia joille voi soittaa jos tulee joku --- että kyllä tässä on sellaisia naapureita paljon joitten kanssa on tekemisissä tai tuntee tai muuten monet tarjoaa itsekin apua.

Kyllä niin kun sen mitä apua tarvitsee niin varmaan jokainen saa.

Naapuriavun olemassaolosta kylässä ollaan siis edellä olevien haastattelukatkelmien mukaan samaa mieltä. Naapuriapua on kylässä saatavilla, samaa mieltä asiasta oli jokainen haastateltava. Eri mieltä taas oltiin siitä, miten naapuriapua voi saada. Osa oli sitä mieltä, että on itse vinkattava muille avuntarpeesta, jolloin apua kyllä on saatavilla. Osalla taas oli kokemuksia tilanteista, joissa apua on tultu oma-aloitteisesti tarjoamaan.

Nykyään on vallalla käsitys jokaisen itsenäisestä selviämisestä, eikä apua ehkä sen vuoksi ole aina helppo pyytää eikä myöskään tarjota. Avun tarjoaminenkin saatetaan kokea jonkinlaisena toisen loukkaamisena, oletuksena, ettei tämä selviydy itse. Siksi apuakin saattaa olla hankala tarjota, vaikka toista voisi mielellään auttaa. Avun pyytäminen riippuu lähes täysin ihmisestä ja hänen luonteestaan. Apua saattaa olla vaikea pyytää, varsinkin, jos on vahva tarve osoittaa oma pärjäämisensä.

Haastateltavien puheesta ilmenee se, että kun apua on pyydetty, sitä on aina myös saatu. Lisäksi naapureiden ja kyläläisten keskinäinen tuttuus saattaa helpottaa sekä naapuriavun tarjoamista että pyytämistä. Kun kyläläiset ja heidän tarpeensa ovat tuttuja, on apua helppo tarjota. Tutulta ihmiseltä apua on helpompi pyytää kuin vieraalta. Käsitykset naapuriavun olemassaolosta olivat siis hyvin samankaltaisia. Ajatukset siitä, miten naapuriapua on mahdollista saada, vaihtelivat haastateltavien omien kokemusten mukaan.

Kokemuksia naapuriavun antamisesta ja saamisesta oli jokaisella haastateltavalla, joillakin paljonkin. Naapuriapukokemukseen vaikuttaa ehkä se, miten kauan haastateltava on asunut kylässä, ja kuinka paljon kylän asukkaita tuntee. Itsestään selvää on tietenkin se, että haastattelussa kaikki

annettu ja saatu naapuriapu ei tullut ilmi. En usko, että kaikkia saatuja tai annettuja naapuriavun kokemuksia voi tarkasti muistaa. Muistaminen saattaa olla hankalaa jo siksi, että naapuriapu kuuluu yleensä hyvin arkipäiväisiin tilanteisiin ja askareisiin, jotka eivät ehkä erityisesti jää mieleen. Seuraavissa tekstikatkelmissä ilmenee esimerkinomaisesti, millaista apua haastateltavat ja heidän perheensä ovat saaneet.

Kun lapset syntyi niin maa- ja kotitalousnaiset oli tulossa meille haravoimaan ja pesemään ikkunoita.

Joku vanhempi [kyläläinen] kuka nyt viitsii, niin se oli poiminut meille ämpärillisen [mustikoita] --- se oli niinku niin ihana yllätys, pienen vauvan kanssa ei itse päässyt metsään.

No tässä nyt on ehkä puolin ja toisin naapuriapua voi olla siinä että jos nyt jotain tuota, on alkanut leipomaan ja hoksaa että hei mullahan ei oo [jotain tarvittavaa ainetta], niin silloin otetaan puhelin käteen ja ”onko sulla” niin, että sellaista naapuriapua tietysti on sitten ajatellen näin, näin naisten, naisten näkökulmasta.

Muksujen perään katsomista.

Saatu naapuriapu oli siis hyvin monenlaista, ja näiden haastattelukatkelmien lisäksi annettiin myös muita esimerkkejä naapuriavusta. Lisäksi mainittiin esimerkiksi maatalouden konetyöt, polttopuiden tekeminen ja heinätyöt. Naapuriapu voidaan ajatella näiden esimerkkien perusteella pieneksi avuksi, joka helpottaa omia töitä kotitaloudessa. Esimerkiksi naapurin lasten perään katsominen, leipomistarvikkeen lainaaminen tai vauvaperheiden tukeminen olivat haastatteluissa yleisiä. Naapureille ja kyläläisille tarjottu apu oli hyvin samantyyppistä kuin saatukin apu. Eräs haastateltavista oli esimerkiksi käynyt säännöllisesti siivoamassa kylässä asuvan vanhuksen luona, toinen taas kuljettanut vuoronperään lapsia kerhoon. Lapsiperheessä naapurin tarjoama apu saattaa olla suuressa arvossa. Lasten- tai kodinhoitoon liittyvä apu voi antaa vanhemmalle hengähdystuokion kiireisessä arjessa.

Haastateltavat kokivat eri tavoin sen, onko naapuriapu korvannut joitakin maksullisia palveluita. Joidenkin mielestä naapuriapu oli korvannut ostettavia palveluita, joidenkin mielestä taas ei. Lienee selvää, ettei naapuriavulla olekaan tarkoitus korvata esimerkiksi lasten- tai vanhustenhoitopalveluita. Kauppa- ja pankkipalveluita ei naapureiden avulla voida tietenkään edes korvata. Maaseudulla, erityisesti kaukana taajamista sijaitsevilla kylillä, on kuitenkin tavallista, että naapurit auttavat toinen

toistaan. Autottomia voidaan kuljettaa keskustaan, samoin lapsia vuoronperään keskustaan harrastuksiin. Traktorin omistavat isännät voivat käydä talvisin auraamassa naapureiden pihoja, ja lapset saatetaan viedä naapuriin vaikkapa siksi aikaa, kun äiti tai isä käy kaupassa. Haastateltavat kokivat seuraavalla tavalla sen, oliko naapureiden apu korvannut jollain tavalla maksullisia palveluita.

Mun mielestä ei, mä olen saanut lastenhoitoon naapuriapua mutta, se... ei sitä täällä maksullisena ole niinku tarjota.

On juuri nämä konehommat, jos ajattelisi että meillä urakoija olisi ollut niin hohhoijaa, että on, on! Ja jos nyt mennään näin maalaisen kannalta ajatellen niin heinätöihinkin esimerkiksi on vielä tätä naapuriapua saanut --- on hiukan säästännyt, että sellainen vanha talkoomeininki.

No ne kuljetukset [kerhoon], niin ne on nyt sellainen että niitä ei, ei oo millään lailla sovittu niistä maksuja eikä mitään, että se on ihan vaan sitä vuoronperään kun vaan keritään että kuskataan.

No on justiin tuo että kerhoonkin, niin kuskataan vuorotellen vähän.

Haastateltavilla oli siis yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta mielikuva siitä, että naapuriapu olisi korvannut maksullisia palveluita tiettyjen palvelujen osalta. Usein mainitut kuljetusjärjestelyt ovat ehkä yleisimpiä esimerkkejä naapuriavusta. Pitkän matkan päästä jokaisen vanhemman on turha lähteä viemään lastaan esimerkiksi kerhoon, kun kyytejä voidaan vuorotella. Näin voidaan säästää aivan konkreettisesti aikaa ja polttoainekustannuksia. Toisaalta, jos naapurit eivät kuljettaisi lapsia vuoronperään kerhoon, erittäin todennäköisesti vanhemmat kuljettaisivat lapsensa jollain tavalla itse, eikä kuljetuksen vuoksi tilattaisi taksia.

Muita maksullisia palveluita korvanneet, naapuriavun kautta saadut palvelut olivat esimerkiksi lasten perään katsomista, koneiden korjausta tai avustamista suuritöissä maatalouden töissä, esimerkiksi heinätöissä. Lisäksi puolin ja toisin oli lainailtu tarvittavia tavaroita ja koneita. Haastateltavat eivät ainakaan haastattelussa maininneet, että naapuriavusta olisi maksettu, ja yleensä naapuriapu onkin mielletty korvauksettomaksi avuksi. Yksi haastateltavista tosin kertoi vieneensä joskus avusta kiitokseksi kukan.

Voidaan ajatella, että haastateltavien mukaan naapuriapu oli jossain määrin korvannut maksullisia palveluita. Arvoitukseksi jää se, että mikäli naapurit eivät olisi tarjonneet apuaan, olisivatko henkilöt tehneet työn itse, jättäneet sen tekemättä vai ostaneet palvelun joka tapauksessa. Haastatteluissa ei tullut mitenkään esiin se, ajattelevatko naapuriavun tarjoajat saavansa itse vastapalveluksen tarjotusta avusta. Tietenkin lasten vuoroittaisessa kuljettamisessa odotetaan, että toinen vanhempi kuljettaa seuraavalla kerralla, mutta entäpä vaikka silloin, kun käydään siivoamassa naapurissa esimerkiksi vanhuksen luona?

Naapuriavun voidaan ajatella ainakin tutkimuskohteena olevassa kylässä olevan voimissaan ja voivan hyvin. Naapuriapua sekä tarjotaan muille kyläläisille, että pyydetään tarvittaessa itselle. Jokaisella haastateltavalla oli omakohtaista kokemusta naapuriavusta, joillakin enemmän, joillakin vähemmän. Naapuriavun saamiseen ja tarjoamiseen saattoivat vaikuttaa esimerkiksi kylässä asuttu aika tai ystävyysuhteet muihin kyläläisiin.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tuon esiin ja tiivistän tutkimukseni tulokset sekä esitän tutkimukseni perusteella syntyneet johtopäätökset. Etenen siten, että kertaan ensin käsittelemäni tutkimusteemat ja sen jälkeen tuon esiin analyysin tulokset.

Olen tutkielmani teoriaosassa käsitellyt maaseudun väestömäärään vaikuttanutta muuttoliikettä. Tarkoitukseni on ollut muuttoliikettä esittelemällä taustoittaa tutkimustani, koska muuttoliike vaikutti ja vaikuttaa edelleen maaseudun palveluihin ja epäsuorasti yhteisöllisyydenkin muodostumiseen.

Olen esitellyt lyhyesti historiallisia, 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa voimissaan olleita muuttoliikkeitä. Kattavammin olen käsitellyt 1960- ja 1970-luvuilla vaikuttanutta, voimakkaasti maaseudun väestömäärää vähentänyttä, kaupunkiin, taajamiin ja osin Ruotsiin suuntautunutta ”suureksi muutoksi” kutsuttua muuttoliikettä. Olen lisäksi jonkin verran valottanut maaseudun väestömäärään tällä hetkellä vaikuttavaa

muuttoliikettä. On ollut nähtävissä, että myös maaseudulle suuntautuva muuttoliike on edelleen voimissaan.

Palveluita olen käsitellyt tutkimuskirjallisuuden pohjalta melko laajasti. Olen käynyt läpi hyvinvointivaltiokehityksen ja laman vaikutuksia maaseudun palveluihin. Lisäksi olen esitellyt sitä, mitä palveluita maaseutuasukkaat yleensä pitävät tärkeinä, sekä sitä, miten palveluita voitaisiin maaseutukylissä vaihtoehtoisesti tuottaa. Muuttoliikkeen ja laman seurauksena maaseudun palveluita on supistettu, jolloin on tullut ajankohtaiseksi järjestää palveluita vaihtoehtoisin tavoin. Haastatteluisa käsittelin palveluiden osalta palveluiden tärkeyttä ja käyttöä kylässä, sekä sitä, minkälaisia palveluita kylään kaivataan. Lisäksi pohdin, onko palveluiden määrä kylässä jotenkin vaikuttanut muuttopäätökseen.

Yhteisöllisyyden ja naapuriavun teemaa kävin ensin läpi tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Esimerkiksi Lehtonen (1990) on käsitellyt teoksessaan Yhteisö yhteisöllisyyttä laajasti. Haastatteluiden kautta selvittelin sitä, miten kyläläiset kokevat yhteisöllisyyden olemassaolon kylässä, sekä sitä, haluaisivatko he yhteisöllisyyttä olevan kylässä enemmän. Naapuriavun osalta kysyin haastateltavilta, onko kylässä saatavilla naapuriapua, ovatko he sitä tarjonneet tai saaneet, ja minkä tyyppistä naapuriapua on saatavilla. Lisäksi pyrin saamaan selville, onko naapuriapu korvannut haastateltaville ja heidän perheilleen joitakin maksullisia palveluita.

Esittelen seuraavaksi kyläläisten haastatteluihin perustuvan analyysini tulokset. Etenen tulosten esittelyssä selkeyden vuoksi samassa järjestyksessä, kuin olen käsitellyt teemoja analyysiluvuissani.

Osa muuttajista suuntaa kulkunsa kohti maaseutua. Maaseudulle muuttajia vetävät hyvin erilaiset, henkilökohtaiset syyt, joita voivat olla esimerkiksi työpaikka, luonnonrauha, asunto, suku tai puoliso, vain muutamia mainitakseni. Omassa haastatteluaineistossani suurimpina syinä kylään muuttamiselle olivat puoliso, sopivan asunnon löytyminen ja rauhallisuus. Muitakin syitä muuttamiselle nousi toki esiin, mutta nämä olivat huomattavimmat tekijät. Puolison työ, useimmiten tässä tapauksessa maatila, oli ratkaissut sen, että osa haastateltavista oli muuttanut kylään. Osa

haastateltavista perheineen oli löytänyt ja ostanut kylästä mieluisan talon, jonka vuoksi kylään muutettiin. Luonto mainittiin myös muuttamisen vetovoimatekijänä, lisäksi maaseutuasuminen mahdollisti esimerkiksi kotieläinten pitämisen.

Huomioitavaa on, että kahden paluumuuttajan sukua on kylässä jo entuudestaan, joten kyseiset muuttajat ovat siis kylästä kotoisin. Näiden kahden muuttajan lisäksi yksi haastateltava oli asunut kylässä koko ikänsä. Puolisoidensa perässä kylään muuttaneilla kylässä asui yleensä puolisoiden sukua. Vain yksi haastateltava perheineen oli muuttanut kylään ilman siellä sijaitsevia sukujuuria tai muita siteitä. Siten voidaan ajatella, että suku on vahva vaikutin, kun kylään muuttamista harkitaan.

Kylään muuttamisen ja kylässä asumisen osalta tiedustelin, olivatko kylän palvelut jollain tavalla vaikuttaneet haastateltavien tekemään muuttopäätökseen. Selvittelin myös sitä, onko kylän palvelutarjonta herättänyt ajatuksia muuttaa lähemmäksi keskustan palveluita. Haastateltavien mukaan palvelut tai niiden niukkuus ei mitenkään ollut vaikuttanut muuttopäätöksen tekemiseen. Kylään olisi muutettu palveluiden vähydestä huolimatta. Toisaalta osa haastateltavista oli muuttanut kylään aikana, jolloin palveluita oli huomattavasti enemmän kuin nykyään. Näiden haastateltavien mukaan pienempi määrä palveluita muuttohetkellä tuskin olisi vaikuttanut tilanteeseen mitenkään.

Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta kukaan haastateltava ei tosissaan ollut pohtinut muuttamista lähemmäksi palveluita. Ajatuksia siitä, että asuminen lähellä palveluita helpottaisi elämää, oli muutamalla haastateltavalla ollut. Realistisia poismuuttosuunnitelmia palveluiden ääreen ei näillä haastateltavilla kuitenkaan esiintynyt. Voidaan ajatella, että sitoutuminen kylään on vahvempaa kuin palvelutarjonnan painottaminen. Lapsiperhe ei ehkä mieluusti turhaan muuta paikasta toiseen vain palveluiden vuoksi ja irrota lasta tutusta ympäristöstään.

Tärkeimpinä palveluina kylässä pidettiin melko yksimielisesti huoltoasemaa, koulua ja lasten päivähoitoa. Nämä palvelut arvioitiin tärkeimmiksi ehkä siksi, että kyseiset palvelut olivat haastattelujen mukaan myös kylän käytetyimmät palvelut. Koulun ja päivähoidon tärkeys nousi

niin selkeästi esiin siksi, että kyseiset palvelut kuuluvat lapsiperheen jokapäiväiseen elämään. Lisäksi omalla kyläkoululla on mahdollisesti kylässä tiettyä lisäarvoa, koska se on jo kerran päätetty kunnan toimesta lakkauttaa, mutta on kuitenkin kyläläisten ahkeran kampanjoinnin ansiosta saanut jatkaa toimintaansa. Keskustan sijainti useamman kilometrin päässä tekee oletettavasti huoltoasemasta tärkeän palvelun. Tärkeitä palveluita mainittiin useampiakin, mutta nämä kolme kylän palvelua kuuluivat selvästi kärkikolmikkoon. Haastatteluissa mainittiin myös se, että jokainen palvelu on omalla tavallaan tärkeä.

Käytetyimpiä palveluita olivat siis jo edellä mainitut huoltoasema, koulu ja päivähoito. Huoltoaseman palveluita käytti jokaisen haastateltavan perhe, koulun ja päivähoiton palveluita taas käytettiin lasten iän ja oman työtilanteen mukaisesti. Osa pienistä lapsista oli kotona vanhemman kanssa.

Vastaamisen vaikeutta aiheutti huomattavasti kysymys siitä, mitä palvelua haastateltavat kylälle kaipaavat. Eniten huomiota saivat kauppapalvelut sekä vanhusten hoito- ja hoivapalvelut. Myös terveyspalvelut mainittiin. Kauppapalveluiden osalta ainakin yksi haastateltava kuitenkin huomioi sen, että hän tuskin kuitenkaan käyttäisi kylän kauppapalveluita korkeiden hintojen vuoksi. Näin voisi olla monen muunkin kohdalla. Usea haastateltava kuitenkin painotti sitä, ettei henkilökohtaisesti kaipaa kylään mitään uutta palvelua, vaan nämä olemassa olevat riittävät. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että palvelut on totuttu hakemaan keskustasta, ja että kaikilla perheillä on auto käytössään.

Yhteisöllisyyden osalta tarkastelin sitä, onko kylässä haastateltavien mielestä yhteisöllisyyttä, ja kaipaavatko he sitä kylään lisää. Yhteisöllisyyden olemassaolosta haastateltavat olivat yhtä mieltä: kylässä on yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden luonteesta taas esitettiin vaihtelevia mielipiteitä. Joidenkin mielestä kylä oli yhteisöllinen, joidenkin mielestä taas yhteisöllisyys oli pienempien ryhmien yhteisöllisyyttä. Tämän katsantokannan mukaan kylän asukkaat siis muodostavat naapuruuden, sukulaisuuden tai muun syyn perusteella pienempiä yhteisöjä. Kyläläiset voivat kuulua useampaan pienempään yhteisöön kylässä samaan aikaan.

Yleisesti yhteisöllisyys ajateltiin jonkinlaiseksi yhdessä tekemiseksi, esimerkiksi tapahtumien järjestämiseksi.

Kylään ei juuri kaivattu enää lisää yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden määrän katsottiin olevan nyt sopiva, jolloin yhteisöllisyyden lisääntyminen olisi jo liiallista. Liian suuren yhteisöllisyyden katsottiin vähentävän yksityisyyttä. Lisäksi ajateltiin, ettei lisääntyvälle yhteisöllisyydelle olisi edes aikaa. Toisaalta tuli esiin, että esimerkiksi perheittäistä kyläilyä voitaisiin harrastaa enemmän. Tällaisen kyläilyn ajateltiin ehkä syventävän ystävyysuhteita kyläläisten kesken.

Naapuriapua kylässä katsottiin olevan saatavilla silloin, kun sille on tarvetta. Jokaisella haastateltavalla oli kokemusta naapuriavusta. Mielenpitoita siitä, miten naapuriapua saa, vaihtelivat. Osa oli sitä mieltä, että naapuriapua on itse pyydettävä, osalle sitä oli tultu pyytämättä tarjoamaan. Naapuriapua oli myös itse tarjottu toisille. Saadun ja annetun naapuriavun kirjo oli laaja. Lapsia oli muun muassa hoidettu ja viety vuoronperään kerhoon, koneita korjattu, siivottu naapurin avuksi, lainattu tavaroita ja oltu heinätöissä.

Siitä, oliko naapuriapu korvannut joitakin maksullisia palveluita, oltiin yhtä vastaajaa lukuun ottamatta samaa mieltä. Vastaajien mielestä naapuriapu oli vaihtelevasti korvannut maksullisia palveluita. Pohdittavaksi jää se, olisivatko haastateltavat hankkineet palvelun maksullisena, mikäli naapuriapua ei olisi ollut saatavilla, vai olisiko palvelu jäänyt hankkimatta. Voidaan siis ajatella, että naapuriavusta on aivan konkreettista apua arkipäivässä. Naapuriapu saattaa jäädä melko näkymättömäksi ja huomaamattomaksi, mutta ilman sitä moni voisi joutua järjestelemään ainakin silloin tällöin arkiaskareitaan uudelleen.

10 LOPPUPOHDINTA

Olen tutkielmassani syventynyt maaseutukylän vetovoimatekijöihin, palveluihin ja yhteisöllisyyteen sekä naapuriapuun. Teemoja olen käsitellyt ensin tutkimuskirjallisuuden pohjalta, ja sen jälkeen analysoinut haastatteluin keräämääni aineistoa. Aineiston ja analyysin avulla ei vielä

pystytäkään tekemään suuria yleistyksiä aiheesta, mutta jonkinlaisen kuvan ja peruskäsityksen tutkimuskohteista voi tutkimuksen perusteella jo saada.

Maaseutu on edelleen etenkin syrjäisimpien maaseutukylien osalta autioitumassa, ja suurin osa suomalaisista asuu jo taajamissa. Maaseudussa on kuitenkin viime vuosina nähty uusia mahdollisuuksia. Maaseudulle muutetaan edelleen, ja maallemuutto nähdään joissakin tapauksissa jo yhtenä mahdollisuutena. Maaseudun vetovoimana nähdään juuri luonnonläheisyys ja yhteisöllisyys. Edellä mainittujen seikkojen perusteella voidaan päätellä, että maaseutu ei ole suinkaan kokonaan autioitumassa, kuten vielä jokin aika sitten oletettiin. Maaseutu ja sen toiminnot ovat vain muuttaneet muotoaan, ja tämä muutos vaatii sopeutumista ja uusia ideoita sekä maaseudun asukkailta että palveluntarjoajilta.

Maallemuuttoa ja maaseutua käsitellään myös mediassa. Maaseudulle on esimerkiksi monenlaisten hankkeiden ja muiden vaihtoehtoisten keinojen avulla perustettu uusia palveluita, jotta maaseudulla jo asuvat ihmiset voisivat asua siellä edelleen. Lisäksi maaseutuaiheista tutkimusta tehdään jatkuvasti, ja yliopistoilla on yhteinen Rural Studies –koulutusohjelma, joka tarjoaa erityistietämystä maaseudusta kiinnostuneille henkilöille. Maaseudulla on siis edelleen mahdollisuuksia, ne täytyy vain huomata ja hyödyntää maaseutua tukevalla tavalla.

Maaseutu toimintoinen vaatii edelleen tutkimusta ja kehittämistä, jotta se säilyisi elinvoimaisena tulevaisuudessakin. Maaseudun asukkaat itse ovat asiantuntijoita asuinpaikkansa ja sen tarpeiden suhteen. Siksi olisikin suotavaa, että myös maaseudun asukkaiden ääntä kuultaisiin maaseutua kehitettäessä.

Lähteet

- Alasuutari Pertti (1994) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Anttonen Anneli & Sipilä Jorma (2000) Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino.
- Haliseva-Soila Merja (1993) Maaseudun uudet asukkaat. Kaupunkilaisten maaseutukuva ja maallemuuttopotentiaali maaseudun kehittämisen mahdollisuutena. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, julkaisusarja A:2.
- Harjunpää Nina (1991) Kylien kotipalvelukokeilu. Kokemuksia Peräseinäjoen Kihniänkylästä. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, raportteja ja artikkeleita 9.
- Harjunpää Nina (1997) Monipalvelupisteiden toteuttaminen ja toiminnallisten kynnysten ylittäminen. Seinänaapurien palveluprojektin loppuraportti. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, raportteja ja artikkeleita 46.
- Hautamäki Antti (2005) Johdanto. Teoksessa Antti Hautamäki, Tommi Lehtonen, Juha Sihvola, Ilkka Tuomi, Heli Vaaranen & Soile Veijola (2005) Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 7-13.
- Heikkilä Matti, Rintala Taina, Airio Ilpo & Kainulainen Sakari (2002) Hyvinvointi ja tulevaisuus maalla ja kaupungissa. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 126.
- Heinonen Jari (1999) Hyvinvointimalli murroksessa. Aikamme sosiaalinen kysymys ja sen ratkaisuvaihtoehdot. Helsinki: Kustannusyhtiö TA-tieto.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena (1993) Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena (2001) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hjerppe Riitta (1990) Kasvun vuosisata. Helsinki: VAPK-kustannus.

Holmila Marja (2001) Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) julkaisu. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 850.

Häme Liisa (2005) Syrjäisyyden ongelma ja kylän voima. Teoksessa Matti Heikkilä & Virpi Lemponen (toim.) Näkökulmia hyvinvointipalvelujen tuottamiseen – yhteistyö palvelujen turvaajana. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 4/2005, 1-5.

Iisakkala Jari (1994) Uustorppariprojekti. Kokkola: Chydenius-Instituutti.

Janhonen Sirpa & Nikkonen Merja (2003) Johdanto: Laadullinen tutkimusmetodologia hoitotieteellisen tiedon tuottamisessa. Teoksessa Sirpa Janhonen & Merja Nikkonen (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY, 7-20.

Jarva Vuokko & Köppä Anna (1998) Johdanto: Yllättäviä tuloksia. Teoksessa Vuokko Jarva & Anna Köppä (toim.) Maan tiet. Maaseudun tiet tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Helsingin yliopiston Osuustoimintainstituutti, julkaisu 19.

Kainulainen Sakari, Rintala Taina & Heikkilä Matti (2001) Hyvinvoinnin alueellinen erilaistuminen 1990-luvun Suomessa. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 114.

Kallio Marja (1993) Kokemuksia kyläavustajakokeilusta. Moniala-ammattit maaseudun palvelutyössä. Helsinki: Helsingin yliopisto, sarja B:11.

Kandelberg Kari (1994) Kylät, tuottakaa palvelunne itse! Katsaus kylien mahdollisuuksiin osallistua kunnallisten palvelujen tuottamiseen. Helsinki: Helsingin yliopiston osuustoimintainstituutti, julkaisu 5.

Karisto Antti, Takala Pentti & Haapola Ilkka (1999) Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. Helsinki: WSOY.

Katajamäki Hannu (2005) Suuren maaseudun maa. Teoksessa Maaseutuparlamentti 2005. Kooste puheenvuoroista ja kannanotoista. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 5/2005, 38-42.

Katajamäki Hannu & Kaikkonen Rauno (1991) Maaseudun kolmas tie. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, julkaisusarja A:1.

Katajamäki Hannu & Rajakallio Rainer (1993) Itsenäisten kuntien yhteisö. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, julkaisusarja B:10.

Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus politiikaksi (2002) Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. Helsinki: Sisäasiainministeriö, Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusryhmän toinen raportti. 4/2002.

Kilpeläinen Arja & Pohjola Anneli (2007) Kyläläiset keskiössä. Tutkimus kylien hyvinvointipalveluista. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja.

Kirkinen Heikki (1984) Miten kylien käy? Teoksessa Heikki Kirkinen (toim.) Kolme kylää. Kertomus erään kulttuuritutkimuksen taustasta, työstä ja tuloksista. Helsinki: Otava, 11-36.

Korpimäki Ulla & Zimmerbauer Kaj (2005) Uusia asukkaita? Asukasmarkkinoinnin mahdollisuudet ja kehittämisen kohteet Etelä-Pohjanmaalla. Seinäjoki: Ruralia-instituutti, raportteja 8.

Kotakari Ulla & Rusanen Timo (1996) Mihin kansalaiset turvautuvat. Teoksessa Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari & Marianne Nylund (toim.) Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino, 177-189.

Kröger Teppo (1996) Kunnat valtion valvonnassa? Teoksessa Jorma Sipilä, Outi Ketola, Teppo Kröger & Pirkko-Liisa Rauhala. Sosiaalipalvelujen Suomi. Helsinki: WSOY, 23-85.

Kuisma Juha & Peltonen Tarmo (2002) Kyläsuunnittelun opas. Miten kehitämme ja kaavoitamme kotikyläämme 2000-luvulla. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kuula Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Latvala Eila & Vanhanen-Nuutinen Liisa (2003) Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa

Sirpa Janhonen & Merja Nikkonen (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.

Laurila Pia (1994) Työ ja asukkaat elävässä kylässä – kylien elinkeinoihin perustuva tyypittely. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, raportteja ja artikkeleita N:o 29.

Lehtimäki Hellevi (1994) Hyvinvointivaltion tulevaisuus. Teoksessa Ulla-Maija Koivula, Hellevi Lehtimäki, Ranja Aukee, Arja Jokinen & Kirsi Juhila (1994) Monimuotoinen sosiaalipolitiikka. Helsinki: WSOY, 149-155.

Lehtola Ilkka (2001) Palvelujen muutos ja syrjäkyläläisten arki. Joensuu: Joensuun yliopisto, Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 50.

Lehtonen Heikki (1990) Yhteisö. Tampere: Vastapaino.

Lemponen Virpi (2001) Kotona mahdollisimman pitkään. Maaseudulla asuvien 65-74-vuotiaiden näkemyksiä hyvinvointipalveluista. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, raportteja ja artikkeleita 80.

Lukkarinen Margita (2004) Kylätalous. Yhteisötalouden käsikirja. Suom. Elina Hesso. Helsinki: Suomen Kylätoiminta ry.

Matthies Aila-Leena (1996) Mitä on sektoreiden välissä? Teoksessa Aila-Leena Matthies & Ulla Kotakari & Marianne Nylund (toim.) Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino, 11-29.

Maunus Sari (1999) Hyvinvointipalvelujen tarve eteläpohjalaisissa kylissä. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, raportteja ja artikkeleita 68.

Myllyntaus Timo (1992) Vaaran laelta toimiston nurkkaan – taloudellinen kehitys ja elämänmuodon muutokset. Teoksessa Marjatta Rahikainen (toim.) Suuri muutos. Suomalaisen yhteiskunnan kehityspiirteitä. Helsinki: Helsingin yliopisto, 35-51.

Mäki Matti (1991) Tulevaisuuden kylä. Peruskartoitus ja tutkimussuunnitelma. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, raportteja ja artikkeleita 10.

- Mäkinen Olli (2006) Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Mäntylä Miia (2003) Unohdetun kansan haaveet. Asukkaiden näkemyksiä maaseudun palvelujen tärkeydestä. Vaasa: Levón-instituutti, julkaisuja No. 104.
- Nieminen Mauri (1999) Maassamuutto. Teoksessa Kristiina Andreasson & Vesa Helin (toim.) (1999) Suomen vuosisata. Helsinki: Tilastokeskus, 28-30.
- Nivalainen Satu (2002) Maallemuuttajat – millaisia he ovat? Helsinki: Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT, Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita N:o 59 (joulukuu 2002).
- Oksa Jukka (1984) Kehitysalueen rakennemurros ja metsäpolitiikan ristiriidat. Teoksessa Jukka Oksa (1998) Syrjäkylä muutoksessa. Joensuu: Joensuun yliopisto, Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 30, 103-126.
- Oksa Jukka (1998) Syrjäkylä muutoksessa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino, Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 30.
- Paunikallio Merja (2003) Maaseudulta kaupunkiin muuttaneiden nuorten käsityksiä kaupungista, maaseudusta ja tulevaisuudesta. Seinäjoki: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, raportteja ja artikkeleita 85.
- Pehkonen Aini (2004) Kylä kutsuu... Tutkimus tulomuuttoprosesseista maaseudulle. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, siirtolaisuustutkimuksia A 26.
- Pusa Olli (1997) Hyvinvointivaltion murros. Teoksessa Timo J. Hämäläinen. Murroksen aika. Helsinki: WSOY, 111-129.
- Rauhala Pirkko-Liisa (1996) Miten sosiaalipalvelut tulivat sosiaaliturvaan? Teoksessa Jorma Sipilä, Outi Ketola, Teppo Kröger & Pirkko-Liisa Rauhala. Sosiaalipalvelujen Suomi. Helsinki: WSOY, 87-120.
- Raunio Kyösti (1994) Sosiaalipolitiikan lähtökohdat. Helsinki: Gaudeamus.
- Rusanen Jarmo & Naukkarinen Arvo (1996) Miten Suomi muuttui. Teoksessa Sauli Korpimo (1996) Paremman elämän perässä. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätiö, 89-109.

Ruuskanen Petri (2002) Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-Kustannus, 5-27.

Sihvo Tuire (1996) Kansalaisvastuu ja hyvinvointipalvelut. Teoksessa Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari & Marianne Nylund (toim.) Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino, 165-176.

Sirkkala Ritva (1995) Kylätoiminnasta sosiaaliseen yrittäjyyteen. Kylä palveluyrittäjänä. Loppuraportti. Helsinki: Helsingin yliopiston Osuustoimintainstituutti, julkaisuja 7.

Soininen Marjaana (1995) Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, julkaisuja A:43.

Syrjäisen maaseudun kehittäminen (1998) Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 7/1998.

Tohmo Timo, Ritsilä Jari, Nenonen Tuomo & Haapanen Mika (2001) Jarrua muuttoliikkeelle. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätiö.

Toivonen Timo (1999) Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. Helsinki: WSOY.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusitalo Eero (1998) Elinvoimaa maaseudulle. Miksi, kenelle ja miten? Maaseutupolitiikan perusteet. Helsinki: Otava.

Varto Juha (1992) Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Waris Heikki (1973) Työläisyhteiskunnan syntyminen Helsingin Pitkäsillan pohjoispuolelle. Helsinki: Weilin+Göös.

Liitteet

LIITE 1: HAASTATTELUTEEMAT

Marjaana Elsisen pro gradu –työ / haastattelu

Teemat ovat löyhästi rajattuina nämä:

*asuminen kylässä / muutto kylään

*palvelutarjonta

*yhteisöllisyys ja naapuriapu

*kylätoiminta

*asuminen kylässä

-koska on muuttanut kylään / onko aina asunut kylässä

-mikäli aina asunut -> mitkä syyt ovat vaikuttaneet kylään jäämiseen

-mikäli muuttanut: miten asunut aikaisemmin -> mistä syystä muuttanut kylään (esim. asunnon löytyminen, puoliso, halu asua maaseudella jne)

-miten on muuttaessa otettu vastaan (esim. kyläyhteisö, naapurit)

-mikäli on muuttanut kylään, onko miettinyt ennen muuttoa

palvelutarjontaa, ts. onko se vaikuttanut mitenkään muuttopäätökseen

-onko miettinyt muuttamista lähemmäs palveluita

(-mitkä syyt saavat pysymään kylässä, joka sijaitsee kaukana taajamasta ja siten palveluista)

*kotityöt

-kuka hoitaa kotityöt, esim. siivouksen, pyykit jne

-kuka hoitaa pihatyöt, auton huollot jne

*palveluiden käyttäminen

-mitä palveluita käyttää kylässä

-mitkä palvelut tärkeimpiä

-mitä palvelua eniten kaipaa kylään, miksi

-minkälaisia kylän palveluita perhe käyttänyt viimeisen viikon / kahden viikon / kuukauden aikana

-entä samana ajankohtana kunnan alueella

-mitkä palvelut kuuluvat päivittäiseen elämään

(-mistä palveluista on valmis maksamaan)

-onko käyttänyt kotitalousvähennystä

-miten lapset suhtautuvat siihen, että palvelut täytyy hakea kauempaa (mikäli lapset tarpeeksi isoja)

-kuuluuko samaan perheeseen isovanhempia (samassa taloudessa asuen)

*koulu- ja päivähoitopalvelut

- pitääkö omaa koulua tärkeänä, miksi
- onko käyttänyt päivähoitopalveluja kylässä
- >miten palvelu järjestetty
- >voisiko käyttää yksityisiä lastenhoitopalveluja
- onko saanut lastenhoitoapua naapureilta, sukulaisilta tms
- miten saa sairaalle lapselle hoitajan
- onko lapsi / lapset osallistuneet kylän kerhotoimintaan

*yhteisöllisyys & naapuriapu

- onko kylässä saatavilla naapuriapua
- onko kylässä yhteisöllisyyttä
- onko saanut / saako naapuriapua (millaista tahansa)
- onko naapuriapu korvannut (maksullisia) palveluita (esim. siivous, lastenhoito, kuljetukset)
- onko itse tarjonnut naapuriapua, millaista
- kaipaako kylään enemmän yhteisöllisyyttä, jos, niin millaista

*onko osallistunut kylätoimintaan: joko itse toimijana tai järjestettyihin tapahtumiin

- onko kyläyhdistys lisännyt yhteistä toimintaa / tekemistä
- millaista toimintaa kyläyhdistykseltä odottaa tulevaisuudessa, mahd. palveluita?

LIITE 2: TAUSTATIETOLOMAKE

Marjaana Elsisen pro gradu –työ, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos,
Tampereen yliopisto

Nimi_____

Syntymävuosi_____

Koulutus /
ammatti_____

Puolison koulutus /
ammatti_____

Lasten
syntymävuodet_____

Asumismuoto_____

Kiitos vastauksistasi!